

Herriko gazteak ikerlari

Larrabetzuko 14-17 urte
bitarteko gazteen
hizkuntza-errealitateak
eta hausnarketak,
ahalduntzeko proposamenak
eta udalerri euskaldunetarako
teknika-proposamena

Unai Rioboo Azkue

IÑAKI ARREGI
ikerketa beka

UDALERRI
EUSKALDUNEN
MANKOMUNITATEA

Iñaki Arregi ikerketa-beka

**HERRIKO GAZTEAK IKERLARI: LARRABETZUKO 14-17 URTE
BITARTEKO GAZTEEN HIZKUNTZA-ERREALITATE ETA
HAUSNARKETAK, AHALDUNTZEKO PROPOSAMENAK ETA
UDALERRI EUSKALDUNETARAKO TEKNIKA-PROPOSAMENA**

EGILEA: UNAI RIOBOO AZKUE

2025eko ekaina

AURKIBIDEA

1. Sarrera	3
2. Iker-galderak	4
3. Helburuak	5
4. Marko teorikoa	6
4.1. Testuinguru soziolinguistikoa	6
4.1.1. Euskal Herriko testuinguru soziolinguistikoa	6
4.1.2. Udalerri euskaldunak	10
4.1.3. Iñaki lurrebaso: bestelako irakurketa bat	15
4.2. Larrabetzuko datuak	18
4.2.1. Larrabetzuko datu demografikoak	18
4.2.2. Larrabetzuko datu soziolinguistikoak	21
4.2.3. AROA 2024-2034	27
4.3. Gazteak eta euskara	29
4.3.1. Gaztaroa eta euskara	29
4.3.2. Gazteen euskara erabileran eragiten duten faktoreak	33
5. Metodologia	37
5.1. Metodologia parte-hartzailea	37
5.2. Metodologiaren faseak eta diseinu teknikoa	39
5.2.1. Irekiera	39
5.2.2. Lan-saioak	39
5.2.3. Itxiera	41
6. Analisia	43
6.1. Gazte-identitateak	43
6.2. Egoera soziolinguistikoarekiko gazteen aurreikuspenak	51
6.3. Hizkuntza-praktikak	52
6.4. Hizkuntza-gaitasuna	59
6.5. Erabileran eragiten duten faktoreak	60
6.6. Hizkuntza-aldakortasuna eta gazte-hizkerak	62
6.7. Hizkuntza-ideologiak	64
7. Ondorioak	67
8. Aurrera begirakoak	69
9. Udalerri euskaldunetarako teknika-proposamena	73
10. Bibliografia	79
11. Eranskinak	82

1. SARRERA

Larrabetzu Bizkaian, Txorierriko bailaran hain zuzen ere, kokatuta dagoen herri bat da. 2024 urtean 2.070 biztanle zituen (Eustat, 2024) eta mugakide Lezama, Galdakao, Morga eta Zornotza ditu. Herri euskalduntzat jo dezakegu Larrabetzu, euskararen ezagutza-maila %81,05ekoa baita (Eustat, 2021), baina ezin dezakegu esan arnasmune denik, Soziolinguistika Klusterrak 2021ean burututako kale-erabileraren analisisan, Larrabetzun euskararen kale erabilera %47,3an baitzegoen (Soziolinguistika Klusterra, 2021). Beraz, nagusitasunik gabeko elebitasun egoera parekidean dagoen herria dela esan dezakegu (Iurrebaso, 2023).

Elebitasun egoera parekidean egote hori ez da betiko kontua, azken urteetako joera bat baizik. Izan ere, 2017 urtean % 55,1ekoa zen euskararen kaleko erabilera eta bost urtetan % 7,8an egin zuen behera, 2021eko % 47,3ra heldu arte. Larrabetzura, horrela, ez da kasu isolatua, azken urteotan herri euskaldunetan ematen ari den errealtate baten isla baizik. Izan ere, Goikoetxeak (2022) dioen bezala, euskara ahulago dagoen lekuetan zerbait areagotu da erabilera, eta eremurik euskaldunenetan, gutxitu.

Larrabetzura bueltatuz, azken urteetako beherakada horrek erabileraren inguruko kezka areagotu du herritarren artean eta batez ere gazteen erabileraren inguruan. Horren erakusle dira 2024 urtean UEMak martxan jarritako AROA plan estrategikoaren baitan herrian egindako galdetegiaren emaitzak: % 56,1ak erantzun zuen gazteen arteko erabilera ahul ikusten zuela, eta % 82,1ak erantzun zuen gazteen arteko erabileran eragin beharko litzatekeela (UEMA, 2024). Gazteen gaineko kezka hau, hortaz, ez da ezerezetik edo oinarririk gabeko epaietatik datorren kezka bat; datuek azken urteotako gazteen erabileraren beherakada izugarria berresten dute. Hizkuntzen erabileraren azken kale-neurketak erakusten duen bezala, 2011 urtetik 2021 urtera gazteen euskararen kale-erabilerak % 30,6ean behera egin zuen Larrabetzun (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

Datu eta kezka horien ondorioz, herrian gazteak eta bereziki gazteen euskararen erabilera kezka argiak bilakatu dira. Gainera, Larrabetzun soilik ez, Euskal Herriko txoko ezberdinetan ere gazteen erabileraren inguruko kezka nabaria da. Kezka horietatik abiatuta, euskal soziolinguistikaren baitan azken urteetan gazteak ohiko aztergai bilakatu dira eta gazteen inguruan hainbat ikerketa burutu dira. Ikerketa horiek, ordea, gazteen inguruan bai baina nagusiki helduen ikuspegi eta beharretatik egin dira (Altuna eta Hernandez, 2017). Horrek, gazteak inolako agentziarik gabeko ikerketa-objektu pasiboak izatea eragiten du.

Egoera honen aurrean, Larrabetzuko gazteek beraien hizkuntza-errealitatea eta orokorrean euskararen egoera nola ikusten duten ezagutu nahi nuen, baina beraien ahotsari garrantzia emanaz eta ikerketa-subjektu aktibo izatea bilatuz. Horregatik, lehendabizi, Larrabetzuko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak nolakoak diren beraien eskutik ezagutzea bilatu dugu. Ondoren, hauek ezagututa, ikerketa ez genuen nahi horretan soilik geratzea; gazteak ahalduntzeko proposamenak egitea eta beste udalerrri euskaldunetako gazteen egoera aztertzeko teknika-proposamen bat osatzea ere bilatzen da ikerketa honekin. Izan ere, ikerketaren ondorioak kontuan izanda eta lortutako informazio guztiari irtenbide praktikoa emate aldera, alde batetik, ikerketaren parte izan diren gazteak ahalduntzea bilatzen da lan honekin. Bestalde, prozesu guztiaren esperientziaz baliatuz, beste herri batzuetarako baliagarria izan daitekeen lan-ildo eta

teknika-proposamen bat eratzea ere bilatzen da. Izan ere, Larrabetzuko kasua kasu isolatua ez den modu berean, ez dugu nahi ikerketa kasu isolatu batean geratzea.

Ikerketa honen subjektuak, beraz, Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteak dira. Adin-tarte hau aukeratu dut gaztaroko lehen urteei dagokiona delako eta gazte horiek nerabe kontsidera daitezkeelako baita. Neraberzaroa, horrela, aldaketa ugariko bizi-etapa da, hein batean trantsizio garaitzat hartzen dena. Horregatik, bizi-etapa honetako hizkuntza-errealitate eta nerabe hauen hausnarketak haien eskutik ezagutzea oso baliagarria izan daitekeela deritzot.

Hori horrela, lan honen helburuak lortze aldera, metodologia egokiena metodologia parte-hartzailea da. Izan ere, horrelako gaiak gazteen inguruan bai, baina gazteekin ikertzea funtsezkoa da. Horretarako, Ikerketa Ekintza Parte-hartzaile (IEP) batean oinarrituko da ikerketa hau. Metodologia honen izenak berak dioen bezala, alde batetik ikerketaren atala dago, eta ondoren ikerketa horren fruitua izango den ekintza. Ikertzearen atalari dagokionez, lan-saio edo tailer ezberdinen bitartez, Larrabetzuko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak ezagutu ahal izan genituen, hiru lan-saio ezberdinen bitartez. Bestalde, ekintzari dagokionez, behin hiru lan-saio horiek eginda, azken lan-saio baten bidez aurrera begirakoak eta ekintza-proposamenak bildu genituen. Azkenik, prozesu osoaren ekarpenaz baliatuz, beste herrietarako baliagarria izan daitekeen teknika-proposamena osatu dugu.

2. IKER-GALDERAK

Ikerketa honek hiru iker-galdera nagusi bat ditu:

- Nolakoak dira Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak?
- Zer egin daiteke Larrabetzuko gazteak gazte eta euskaldun bezala ahalduntzeko?
- Nola iker daitezke udalerri euskaldunetako gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak modu egokian?

Lehen iker-galdera zehazte aldera, hau da, Larrabetzuko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak ezagutze aldera, hurrengoak dira azpi-galderak :

- Zerk osatzen du Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen gazte-identitatea?
- Nolakoak dira Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteek egoera soziolinguistikoarekiko dituzten aurreikuspenak?
- Nolakoak dira Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-praktikak?
- Zein iritzi eta nolako hurbilpena dute Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteek hizkera eta aldaera bakoitzarekiko?
- Nolakoak dira Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-ideologiak?

3. HELBURUAK

Iker-galderekin harremanetan, ikerketa honetarako hiru helburu orokor eta lehen helburu orokorra lortzeko bost helburu zehatz planteatu ditut:

Helburu orokorrak:

- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak ezagutzea.
- Larrabetzuko gazteak gazte eta euskaldun bezala ahalduentzeko proposamenak egitea.
- Udalerri euskaldunetako gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak modu egokian aztertzeke teknika-proposamen bat osatzea.

Lehen helburuari begira, Larrabetzuko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketak ezagutzeko, hurrengo helburu zehatzak planteatu ditut:

- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen gazte-identitatea zerk osatzen duen aztertzea.
- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteek egoera soziolinguistikoarekiko dituzten aurreikuspenak aztertzea.
- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-praktikak aztertzea.
- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteek hizkera eta aldaera bakoitzarekiko dituzten iritzi eta hurbilpenak aztertzea.
- Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteen hizkuntza-ideologiak aztertzea.

4. MARKO TEORIKOA

Ikerketa honen emaitzak behar bezala ulertu eta interpretatzeko, beharrezkoa zaigu lehenik eta behin gaiari buruz dagoen literaturaren azterketa burutzea eta beste ikerlari eta adituek esandakoak kontuan hartzea. Horregatik, atal honetan, hiru azpi-atal nagusi sortu ditut, eta horietako bakoitzaren barruan gai ezberdinak lantzean gaur egungo egoera hobeto ulertzeko gai izango gara. Hori horrela, hasteko, gaur egungo testuinguru soziolinguistikoa aztertu dut, Euskal Herri maila modu globalean aztertuz, udalerri euskaldunetako aztertuz eta azkenik euskal soziolinguistikaren baitan Iñaki Iurrebasok proposatutako ikuspegi berritzailea landuz. Ondoren, lan hau Larrabetzuko gazteengan zentratuko denez, herriko datu demografiko eta soziolinguistikoengana hurbilpen bat egin dut eta UEMAK AROA plan estrategikoaren baitan 2024 urtean egindako hausnarketa saioen emaitzak landu ditut. Azkenik, ikerketako subjektuak gazteak direnez, gaztaroa eta gazteek euskararekin duten harremanari buruz aditu ezberdinek egindako ekarpenak landu ditut.

4.1. TESTUINGURU SOZIOLINGUISTIKOA

4.1.1. Euskal herriko testuinguru soziolinguistikoa: Ezagutza eta erabilera adin-tarteka

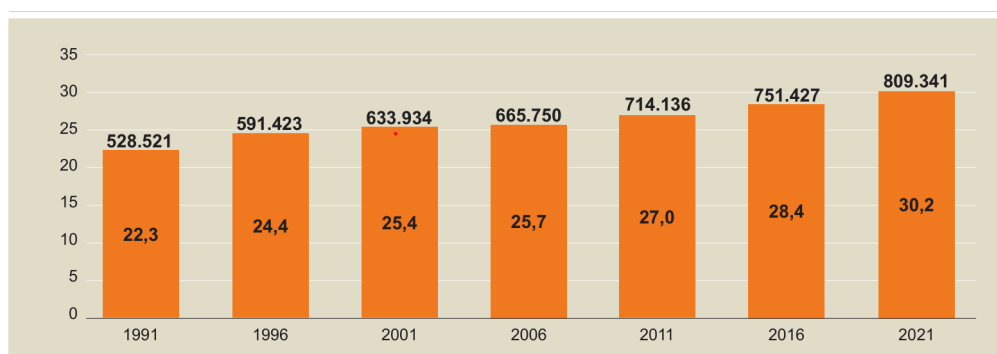
Euskararen egoera aldatuz joan da hamarkadaz hamarkada. Gaur egungo aro postmoderno eta globalizatu honetan, aldaketa horiek gero eta nabarmenagoak dira eta azkarrago gertatzen dira. Azken urteotan migrazio-mugimenduen areagotze bat eman da, ingurune gero eta digitalizatuago baten baitan. Horrek inoiz izandako testuinguru anitz eta aldakorrean jartzen gaitu, euskal gizartea inoiz baino anitzagoa izanik eta era berean euskal hiztun komunitatea inoiz baino aldakorragoa izanik.

Euskal gizartearen eta hiztun komunitatearen aldakortasun horrek eragin nabarmen eta zuzena du Euskal Herriko biztanleen hizkuntza-gaitasunean. Izan ere, 2021 urtean 16 urtetik gorako Euskal Herriko biztanleen % 30,2a euskalduna¹ zen, % 16,1a euskaldun hartzailea eta % 53,8a erdalduna.

Datu hauek, beste urteetako Euskal Herriko hizkuntza-gaitasunaren gaineko datuekin alderatuz gero, nahiko baikorrak dira, urtez urte euskaldunen ehunekoak gora egin baitu Euskal Herri mailan. Izan ere, 1991n Euskal Herrian % 22,3a osatzen zuten euskaldunek, eta 30 urte beranduago, 2021ean, % 30,2a osatzen dute. 30 urte horietan, euskaldun hartzaileen kopuruak ere nabarmen egin du gora, ia 8 puntuko hazkundea izan baitute hauek; eta erdaldunen kopuruak ere behera egin du nabarmen, 16 puntuko beherakadarekin (Eusko Jaurlaritza, 2021).

¹ Euskalduna: Euskara ulertzeko eta hitz egiteko gai dena. Euskaldun hartzailea: euskara ulertzeko gai, baina hitz egiteko gai ez dena. Erdalduna: Ez da gai ez euskara ulertzeko ezta hitz egiteko ere.

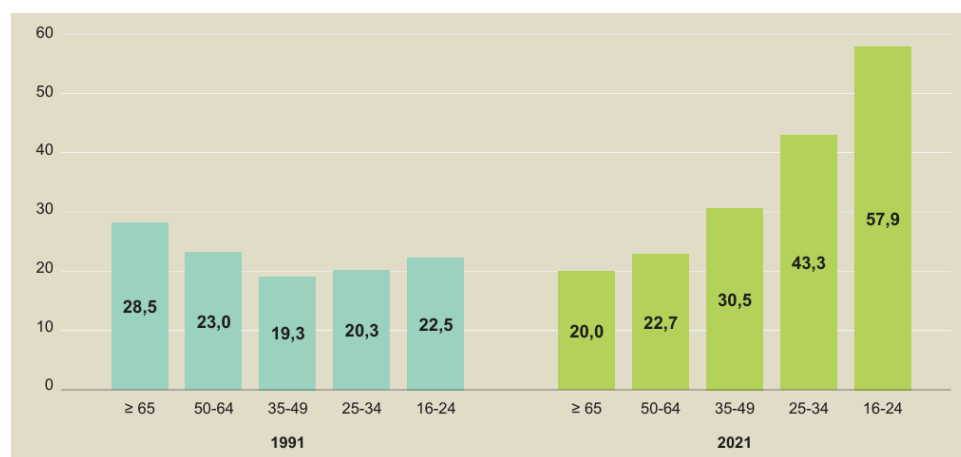
1. grafikoa: Euskaldunen bilakaera. Euskal Herria, 1991-2021

Iturria: VII. Inkesta Soziolinguistikoa, 2021

Euskal Herriko biztanleen hizkuntza-gaitasunaren gaineko datu hauek baikorrak dira oso, urtez urte euskaldunen kopuruak gora egin baitu. Hala ere, datu hauek soilik erreparatzean ez gara egoeraren irakurketa global bat egiteko gai. Izan ere, adinaren arabera, esaterako, hizkuntza-gaitasuna oso desberdina da Euskal Herrian. 2021 urtean, euskaldun-ehunekorik handiena 35 urtetik beherakoen artean zegoen: 16 eta 24 urtekoen artean % 57,9a zen euskalduna eta 25 eta 34 urtekoen artean % 43,3a. Datu hauek 1991ko datuekin alderatzean, gazteak nabarmenki euskaldundu direla ondoriozta daiteke, urte hartan 16 eta 24 urte arteko euskaldunak % 22,5a baino ez baitziren eta 25 eta 34 urte arteko euskaldunak % 20,3a (Eusko Jaurlaritza, 2021). Honek erakusten digu 30 urtetan bikoiztu egin direla 35 urtetik beherako Euskal Herriko euskaldunak.

2. grafikoa: Euskaldunen bilakaera adinaren arabera. Euskal Herria, 1991-2021 (%)

Iturria: VII. Inkesta Soziolinguistikoa, 2021

Datuak erreparatzean, argi ikus daiteke oro har gazteena dela urteen joanean gehien euskaldundu den adin-tartea. Hala ere, ezagutza eta erabilera ez datoz eskutik hartuta eta arrakala nabaria dago bien artean, bai gazte zein helduengan. Datuetan sartu baino lehen, aipatu beharra dago erabilera bi modu ezberdinetan neurtu dela. Alde batetik, Inkesta Soziolinguistikoetan bildutako erabilera datuak aztertu dira, eta hauek etxeko erabilerak, lagunarteko erabilerak eta erabilera formalak (dendak eta banketxeak batetik, eta osasun-zerbitzuak eta udal zerbitzuak bestetik) osatzen dute. Hauek, gainera,

ez dira behatuak, inkestetan galdetuak baizik. Bestalde, Soziolinguistika Klusterrak bildutako euskararen kaleko erabilera datuak daude, eta hauek espazio irekietan solasean ari ziren hiztunen jarduna behatuz lortu dira. Datu hauek ulertzeko, alde batetik, kontuan izan behar da biztanle orok ez duela kalea berdin erabiltzen eta ez dituela kaleko espazio berak hartzen. Bestalde, elkarrizketa oro hizkuntza bakar batean sailkatu dela ere kontuan izan behar da, hizkuntza ezberdinetan eman daitezkeen elkarrizketak bakar batean sailkatuz.

Hori horrela, egoera modu orokor eta zabalean ulertze aldera, bi neurketetako datuak uztartu dira hurrengo orrialdeetan, bietan azken neurketak 2021 urtekoak baitira. Hortaz gain, aipatu behar da Inkesta Soziolinguistikoa 16 urtetik gorako pertsonen datuak hartzen dituela kontuan eta kaleko neurketek, aldiz, haurren erabilera datuak ere kontuan hartzen dutela, 2 urtetik gorako pertsonak behatzen baitira.

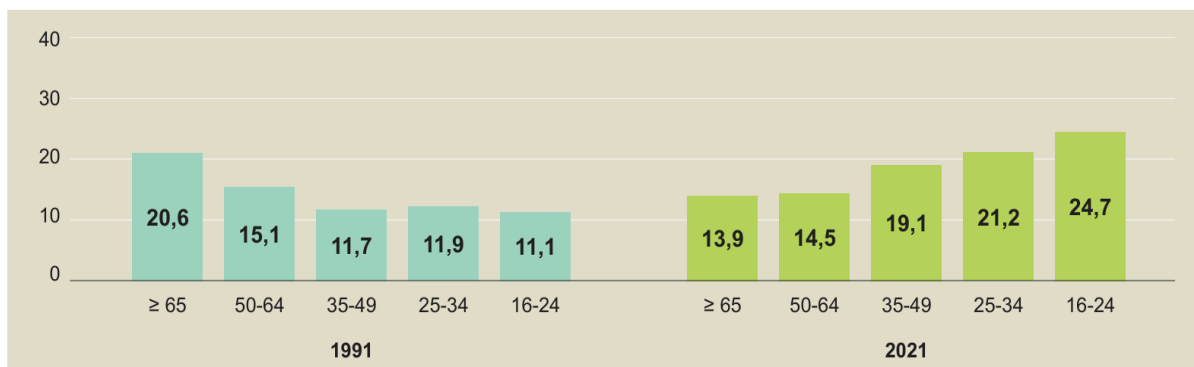
2021eko datuetatik abiatuta, aurretik aipatu dugun bezala, Euskal Herrian euskaldunak, % 30,2a ziren. Urte bereko euskararen erabilera trinkoa, hau da, euskaraz erdaraz baino gehiago eta euskaraz erdaraz beste egiten dutenen ehunekoa, % 17,5 inguruan zegoen (Eusko Jaurlaritza, 2021), eta kaleko erabilera, aldiz, % 12,6koa zen (Soziolinguistika Klusterra, 2021). Bilakaerari erreparatzean, gainera, alde batetik, euskararen erabilera trinkoak 2001 urtetik 2021 urtera hiru puntu egin du gora.

Erabilera trinkoaren gorakada, horrela, ez dator bat kaleko erabileraren bilakaerarekin. Izan ere, joera kezagarri bat hartu du euskararen kaleko erabilerak azken urteotan. 1986 urtean neurtzen hasi zen, eta 2006 urtera arte erabilerak gora egin zuen, hasierako % 10,8tik 2006ko % 13,7ra heldu arte. Urte horretatik aurrera, ordea, urtez urte euskararen kale-erabilerak behera egin du, 2021eko azken neurketan % 12,6ra heldu arte. Kezagarriena 2011 urtetik 2016 urtera emandako beherakada nabarmenena izan zen, nahiz eta 2021ean 2016ko erabilera datuei eustea lortu (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

Adinari dagokionean, euskararen erabilera desberdina da oso adin-tarte ezberdinetako pertsonengan. Erabilera trinkoari dagokionez zenbat eta gazteago izan, orduan eta erabilera datu altuagoak ikus daitezke (Eusko Jaurlaritza, 2021). Kaleko erabilerarekin berdina gertatzen da, baina kasu honetan haurrak dira kalean euskara gehien egiten dutenak (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

Bilakaera aztertzean, ordea, desberdintasun oso nabariak topa ditzakegu adin-talde ezberdinetan, euskararen erabilera trinkoan zein kalekoan. Erabilera trinkoari dagokionez, azken neurketa baino 30 urte lehenago, 1991n, adinekoena zen euskaraz gehien egiten zen adin-taldea, eta gazteena, berriz, gutxien egiten zena. 2021eko neurketan, ordea, guztiz kontrakoa ikus daiteke, hau da, euskaraz erdaraz beste edo gehiago gazteek egiten dutela gehienbat, eta adinekoek, aldiz gutxien (Eusko Jaurlaritza, 2021).

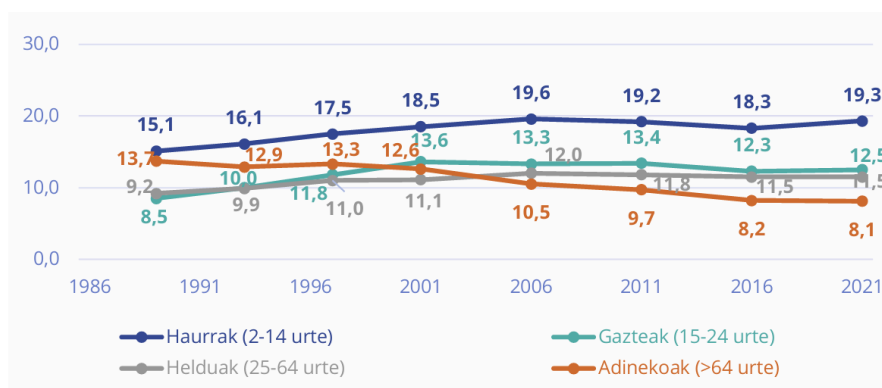
3. grafikoa: Euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen dutenen bilakaera adinaren arabera. Euskal Herria, 1991-2021 (%)

Iturria: VII. Inkesta Soziolinguistikoa, 2021

Kaleko erabilerari dagokionez, 1989 urtetik haurren euskararen kaleko erabilerak gora egin du nabarmen. Hala ere, urtez urte ez du gora egin haurren erabilerak, 2006 urtean inoizko erabilera altuena zenbatu baitzen, baina 2011 eta 2016 urteetan behera egin zuen. Hala ere, azken neurketan, 2021ekoan, berriro ere gora egin du haurren euskararen kaleko erabilerak. Antzeko zerbait gertatu da gazteen kaleko euskararen erabileraren bilakaerarekin: 1989tik 2001era egin zuen gora gazteen erabilerak. Ondoren, 2016 urtera arte beherakada bat izan du, baina bost urte beranduagoko neurketan gorakada txiki bat izan zuen gazteen euskararen erabilerak. Neurri txikiagoan baina antzekoa gertatu da helduen kaleko euskararen erabilerarekin; 2006 urtean inoizko erabilera altuena neurtu zen, eta hortik aurrera beherakada txiki baina kontrolatu bat izan du. Azkenik, adinekoen euskararen erabilerak urtez urte behera egin du Euskal Herrian (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

4. grafikoa: Euskararen kale-erabileraren bilakaera adinaren arabera. Euskal Herria, 1989-2021 (%)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2021

4.1.2. Udalerrri euskaldunak

Euskaldunen gehien-gehiena, hamarretik bederatzi, erdara nagusi den eremuetan bizi da; beste % 4a arnaguneetan² bizi da, eta beste % 6 bat euskara-erdara pareko samar dauden udalerrietan (Iurrebaso, 2023). Horrela ikusita, arnaguneen pisua Euskal Herrian nahiko baxua dela esan daiteke; eta, gainera, pisu hori handitu beharrean jaisten ari da azken 20 urteotan. Hala ere, euskara nagusi edo pareko den lekuetan bizi den % 10 horrek ekoizten du euskaraz ekoizten denaren erdia (Iurrebaso, 2023); beraz, biziki garrantzitsuak dira arnagune eta herri euskaldunak euskara bizi eta egoera normalizatuan egoteko. Izan ere, Iurrebasok dioen bezala, “hizkuntza bizien eta hizkuntza normalizatuen egoerarik antzekoena hor dago, hizkuntza gutxitua eguneroko bizitza arruntean nagusi duten auzo, udalerrri eta eskualdeetan” (Iurrebaso, 2023).

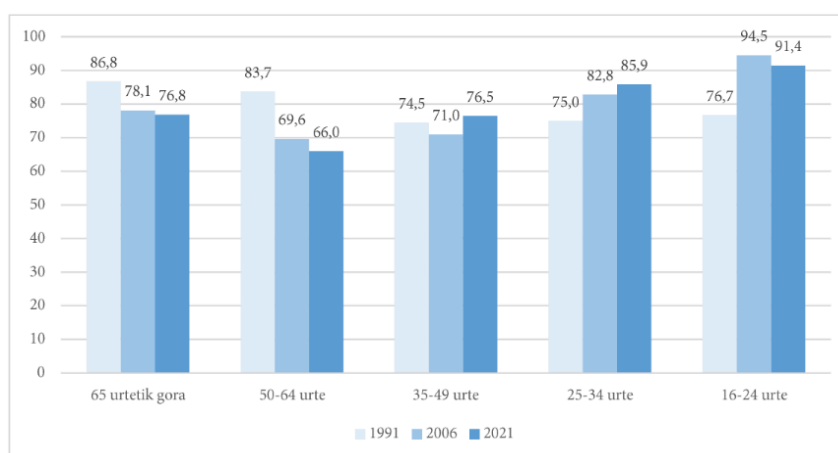
Hori dela eta, Euskal Herriko testuinguru soziolinguistikoa modu orokorrean eta adinari dagokionez ezagutzeaz gain, oso garrantzitsua da udalerrri euskaldunen testuinguru soziolinguistikoa ezagutzea. Gainera, ikerketa hau Larrabetzuko gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketetan zentratuko denez, eta Larrabetzu udalerrri euskalduna den heinean, biziki garrantzitsua da horrelako udalerrrien egoera soziolinguistikoa ezagutzea.

Hori horrela, hurrengo datuak UEMAk 2023 urtean azken Inkesta Soziolinguistikoko (2021 urtekoa) datuen inguruan egindako txostenean oinarrituta daude. Horregatik, beharrezkoa da nabarmentzea 16 urtetik gorakoak direla aztergai eta udalerrri euskaldun gisa hirugarren eta laugarren gune soziolinguistikoetako udalerrriak hartu direla txosten honetan; hau da, euskaldunek % 63a baino gehiago osatzen duten udalerrriak. Horiei dagokionez, 2021 urtean, udalerrri euskaldunetan, 16 urtetik gorako biztanleen % 76a euskalduna zen, % 8a euskaldun hartzaillea eta % 15a erdalduna (UEMA, 2023). Bilakaerari erreparatzeari, ordea, udalerrri euskaldunetako euskararen ezagutzak gora egin du azken hamar urteetan, 2011n % 74,5koa baitzen eta hamar urte beranduago, 2021ean, % 76,3koa. Hala ere, euskaldunen ehunekoa ez ezik, erdaldunena ere hazi zen hamar urte horietan, % 14,1a izatetik % 15,1a izatera igaro baitzen (UEMA, 2023).

Euskararen ezagutzaren datuak adinaren arabera behatuta, joera argi bat ikus daiteke: zenbat eta gazteago, euskaraz dakitenen ehunekoa orduan eta handiagoa da. Adinekoen multzoa salbuespena da, ordea, helduen euskaldunen ehunekoa baino altuagoa baita hauena. Nabarmentzekoa da, gainera, 35 urtetik beherakoen ezagutzaren ia unibertsalizazioa: hamarretik bat ere ez da erdalduna. Bilakaerari dagokionez, bestalde, desberdina da oso adin-talde bakoitzaren euskararen ezagutzaren bilakaera. Izan ere, neurtzen hasi zenean, 1991n, adinekoena zen euskaldunen ehuneko altuena, eta adinean behera egin ahala jaitsi egiten zen. Orain, berriz, gazteen artean dago euskaldunen multzo handiena. Hala ere, nabarmentzekoa da adin-talde gazteenean beherakada txiki bat izan duela euskaldunen ehunekoak 2006 eta 2021 urteen artean, % 94,5koa baitzen 2006 urtean eta hamabost urte beranduago % 91,4koa (UEMA, 2023).

² “Arnagune” gisa itzuli zuen Mikel Zalbidek (2001) Joshua A. Fishman-ek “physical breathing space” gisa definitzen zuen kontzeptua euskarara, hots, “demographically concentrated space where Xish [gurean euskara] can be on its own turf, predominant and unharassed”.

5. grafikoa: Udalerrri euskaldunetako euskaldunen bilakaera, adinaren arabera (1991-2021, %)

Iturria: Uema (Inkesta Soziolinguistikoa), 2023

Ezagutzarena ez da kategoría dikotomiko bat, gaitasun-gradu ezberdinak daude eta euskaldun asko erdaraz erosoago moldatzen dira euskaraz baino. Hori horrela, udalerri euskaldunetako euskaldunen artean, euskal elebidunak gehiengoa dira, hau da, euskaraz erderaz baino hobeto egiten dutenak, % 56a osatzen baitute hauek. Elebidun orekatuek, hau da, bietan antzeko erraztasuna dutenek % 27a osatzen dute; eta azkenik, erdal elebidunek %16a osatzen dute, hau da, erderaz euskaraz baino hobeto egiten dutenek (UEMA, 2023).

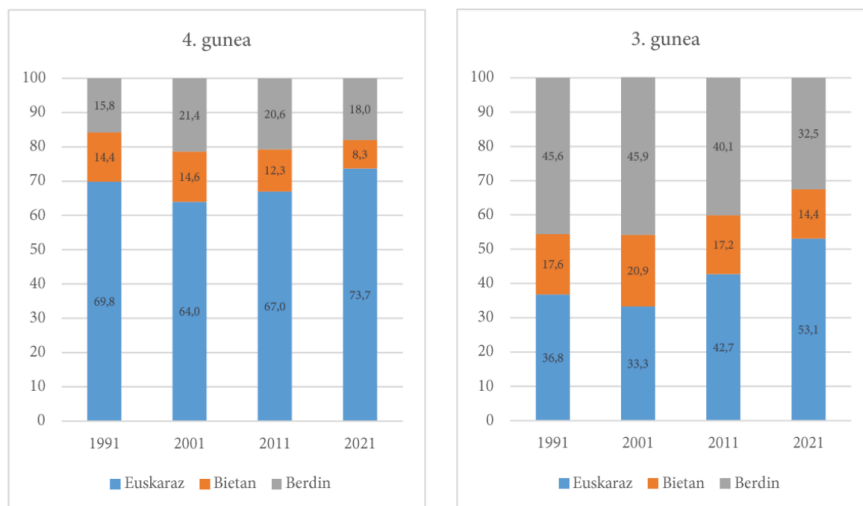
Adinaren araberako ezagutza erlatiboa aztertzean, bestalde, herri euskaldunetako gazteen gehiengoa euskal elebiduna da, 35 urtetik beherako biztanleen % 67 inguru, hain zuzen ere. Adinean gora egin ahala, ordea, euskal elebidunek behera eta elebidun parekatu eta erdal elebiduek gora egiten dutela ikus daiteke. Adinekoen multzoa, 65 urtetik gorakoena, ordea, salbuespena da; euskal elebidunak berriz ere gehiengoa dira, % 55,6arekin (UEMA, 2023).

Erabilerari dagokionez, bestalde, biztanleen % 58ak euskara erabiltzen zuen nagusiki 2021 urtean, % 13ak euskara erdara bezain beste eta % 30ak erdara nagusiki. Nabarmena da, ordea, hirugarren eta laugarren gune soziolinguistikoen artean dagoen aldea: hirugarren gune soziolinguistikokoan euskara beti edo gehien erabiltzen dutenak % 53,8a dira eta laugarren gune soziolinguistikokoan % 73,7a. 20 puntu baino gehiagoko aldea dago bi guneen artean. Bilakaerari erreparatzean, bestalde, udalerri euskaldunetako euskararen erabilera nahiko egonkor mantendu da azken urteetan, 2011 urtetik gorakada txiki batekin: % 52,4ak erabiltzen zuen euskara gehien urte hartan, eta 2021ean % 57,5ak. Euskararen irabazi gehienak, ordea, bi hizkuntzetan antzera egiten dutenen eskutik etorri dira nagusiki, erdararen erabilera nahiko egonkor mantendu baita.

Berdina gertatu da laugarren gune soziolinguistikoko biztanleen artean: euskararen erabilerak 2021ean gora egin zuen, baina bietara antzera egiten zutenen eskutik batez ere eta erdaraz egiten dutenen multzoa ez da nabarmen jeitsi. Hirugarren gune soziolinguistikokoan, bestalde, euskararen erabilerak gora eta erdararen erabilerak behera egin du nabarmen 2001 urtetik: euskararen erabilera

% 33tik % 53ra igaro da eta erderaren erabilera, aldiz, % 45,9tik % 32,5era egin du behera (UEMA, 2023).

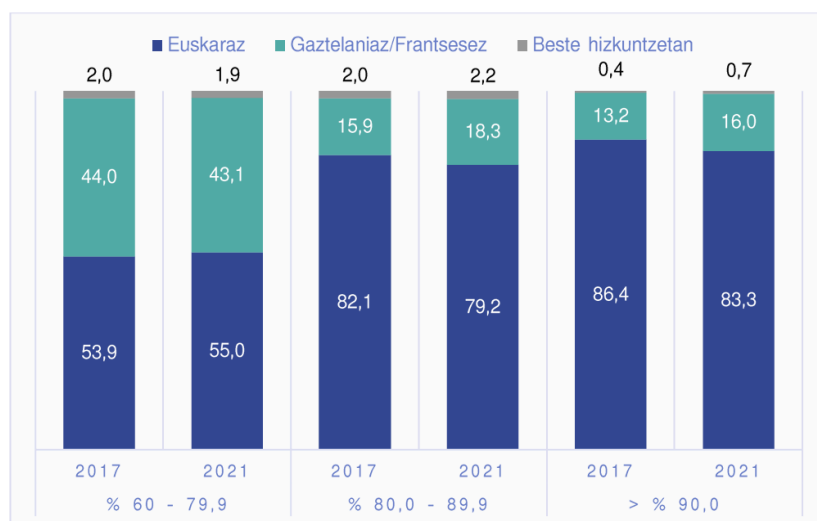
6. grafikoa: Euskararen erabileraren bilakaera, gunearen arabera (1991-2021, %)

Iturria: UEMA (Inkesta Soziolinguistikoa)

Aurreko datuak ikustean, udalerri euskaldunetan azken urteetan euskararen erabilera trinkoak, neurri handi edo txikiagoan, gora egin duela esan dezakegu. Kaleko erabileran, aldiz, ezin dezakegu esan horrelakorik gertatu denik. Izan ere, ezagutza-indizea % 70ekoa baino altuagoa duten udalerrietako kaleko erabilera neurtu zen 2021 urtean, eta 2017ko datuekin alderatzean, udalerri euskaldunetako kaleko erabilerak berdin-berdin jarraitzen duela esan daiteke. Izan ere, 2017 urtean % 61,5ekoa zen euskararen kaleko erabilera, % 36,5ekoa erdararen erabilera eta % 2koa beste hizkuntzetan egindakoa. Lau urte beranduago, aldiz, % 61,5ekoa euskararena, % 36,6koa erdararena eta % 1,9koa beste hizkuntzetan egindakoa. Hala ere, udalerri euskaldunak bertako biztanleen euskararen ezagutza-mailaren arabera sailkatzekotan, txanpon beraren bi alde ezberdin ikus daitezke. Alde batetik, euskararen ezagutza-maila % 80tik gorakoa duten herrietan, hau da, laugarren guneko soziolinguistikoko udalerrietan, hiru puntu jaitsi da euskararen erabilera. Hala ere, euskararen erabilerak oso sendoa egoten jarraitzen du udalerri horietan, bostetik lauk egiten baitute euskaraz. Txanponaren beste aldean daude hirugarren guneko soziolinguistikoko udalerri euskaldunak: puntu bat hazi da erabilera, baina gainerako udalerrien aldean, erabilera apalagoa dute (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

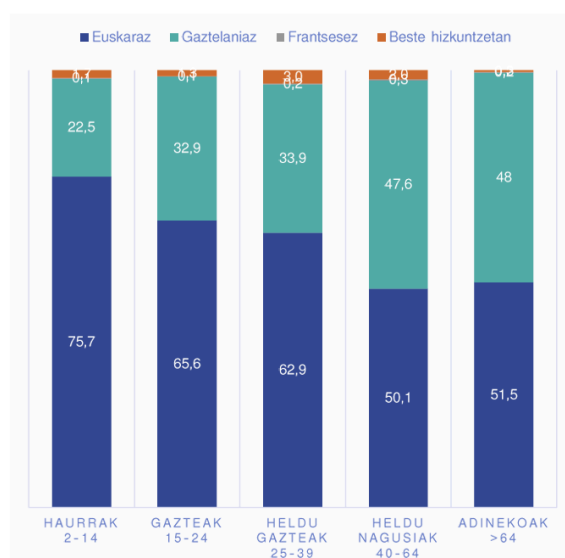
7. grafikoa: Udalerri euskaldunetako kaleko erabilera orokorra, herrietako euskara gaitasunaren arabera (2017-2021 %)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2021

Euskararen erabilera, adinaren ikuspegitik, desberdintasun nabarmen batzuk daude. Izan ere, ezagutza datuetan, adin-talde gazteenek euskararen ezagutza ehuneko altuena dute, baita euskal elebidunen ehuneko altuena ere. Kaleko erabilera joera bera suma daiteke: zenbat eta gazteago, euskararen erabilera handiagoa da. Hori horrela, Garikoitz Goikoetxeak (2022) hiru multzo egin daitezkeela dio: umeak lautik hiru euskaraz ari dira; gazteak eta heldu gazteak, hirutik bi; eta 40 urtetik gorakoen erdiak egiten du euskaraz.

8. grafikoa: Udalerri euskaldunetako kaleko erabilera, adin-taldearen arabera, 2021 (%)

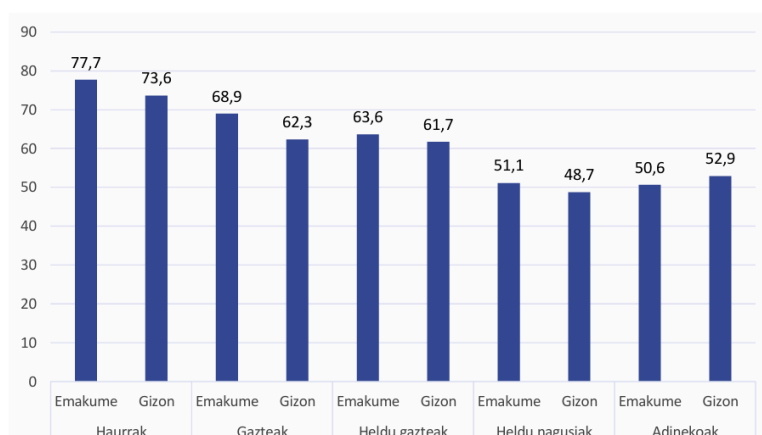
Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2021

Euskararen kaleko erabilera datuak adin-taldearen arabera aztertzean, ikus daiteke umeei nabarmen egiten dutela euskaraz gehien udalerri euskaldunetan, batez ere adin-talde berdinekoekin batzean; hau da, hurrek hurrekin ari direnean. Gainera, Goikoetxea (2022) dio hurren eragina udalerri euskaldunetan bikoitza dela, helduek beren artean baino gehiago egiten baitute umeei, eta beraz, gainerakoak euskaraz jartzen baitituzte. Gazteei dagokionez, hau da, 16-24 urte bitartekoei dagokionez, umeei alderatuta hamar puntuko galera dago gazteetara, eta galera hori non gertatzen den ikustea nahiko argigarria da: euskara gutxiago erabiltzen den lekuetan. Izan ere, erabilera handieneko eremuetan, arnaguneetan, gazteen erabilera handiagoa da kaleko jardun orokorra baino; eta erabilera datuak baxuagoak diren udalerrietan, aldiz, gazteen erabilera batez bestekoa baino baxuagoa da (Goikoetxea, 2022).

Heldu gazteei dagokionez, hau da, 25-39 urte bitarteko biztanleei dagokionez, hurren jarduna gazteenetatik hurbilago dago 40 urtetik gorakoenetik baino. Hurren testuinguruari erreperatzean, horrela, adin-talde hauetakoak kalean daudenean askotan umeei egon ohi dira, eta aurretik aipatu bezala, hurrek gainerakoak euskaraz jartzen dituzte. Hurrek eragina du adin-talde horretako erabilera datuetan, horien erabilera orokorra % 63koa baita, baina adinkideak soilik daudenean, umerik gabe, % 58koa. Heldu nagusiei dagokionez, erdiek egiten dute euskaraz kalean, eta adinkideak soilik hartuta, beste koska bat egiten du behera, % 50etik % 43ra (Soziolinguistika Klusterra, 2021). Adinaren arabera jardunarekin amaitzeko, adinekoen erabilera datuak heldu nagusien parekoak dira: erdiek pasatxok egiten dute kalean euskaraz, % 51,5ak. Batez ere hirugarren gune soziolinguistikoko udalerri euskaldunetan nabari da jaitiera hori; udalerri horietan, izan ere, gaztelania da adinekoen hizkuntza nagusia. Aldi berean, adinkideen solasaldiak harturik, adinekoek gehiago egiten dute euskaraz heldu nagusiek baino. Hau ez dator bat Euskal Herriko joera orokorrarekin, Euskal Herrian adinekoek egiten baitute euskaraz gutxien, batez ere beren artean (Goikoetxea, 2022).

Udalerri euskaldunekin amaitzen joateko, generoari dagokionez, emakumeak eta gizonak orokorrean alderatuta, bi puntu eskasekoa da erabilera dagoen aldea: 2021 urtean, emakumeen euskararen kaleko erabilera % 62koa zen eta gizonena % 60koa. Nabarmenezkoa da, ordea, generoaren arabera desberdintasun argiak gazteetan eta umeei ematen direla: gazteetan zazpi puntuko aldea dago eta umeei laukoa (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

9. grafikoa: Udalerrri euskaldunetako euskararen kale-erabilera orokorra, adina eta sexuaren arabera. 2021, (%)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2021

Udalerrri euskaldunetako datu ezberdinak aztertu ondoren, ondorio nahiko argigarri batzuk atera daitezke. Alde batetik, nahiz eta euskararen kaleko erabilera 2017tik 2021erako tartean bere horretan mantendu zen, udalerrri euskaldunenetan, arnasmuneetan, jaitsi egin zen erabilera zerbait, eta arnasmune ez diren udalerrri euskaldunenetan, ordea, igo. Horregatik Goikoetxeak (2022) txanpon beraren bi alde direla dio; eta finean, hori dela Euskal Herriko joera orokorra azken urtoetan: euskara ahulago dagoen lekuetan zerbait areagotu da erabilera, eta eremurik euskaldunenetan, gutxitu. Bestalde, adin-taldee dagokienez, argigarria da nola umeek inguruko euskara erabilera eragin zuzena duten, eta umeetatik gaztetarako saltoan galera nabarmena dagoen euskararen erabileran. Hau, gazteak hazten doazen heinean eskolako ohituretatik aldendu egiten direlako gertatzen dela dio Goikoetxeak (2022), eta kaleko errealitatera hurbiltzen direlako. Horrela, kalean gaztelania indartsuago badago, horra egokitzen dira. Kalean gaztelania indartsuago badago, helduek horretan eragin nabarmena dutelako da. Izan ere, biztanleen multzo handiena da, gizartean posizio indartsukoa, eta, umeekiko elkarriketak aparte utzita, euskararen erabilera apalenekoa (% 43). Horregatik, heldu nagusia da eragin beharreko esparru garrantzitsuetako bat (Goikoetxea, 2022). Amaitzeko, neurketak berretsi du euskararen erabileran aldea dagoela generoaren arabera, eta diferentzia handiagoa dela adin-talde gazteetan (Goikoetxea, 2022).

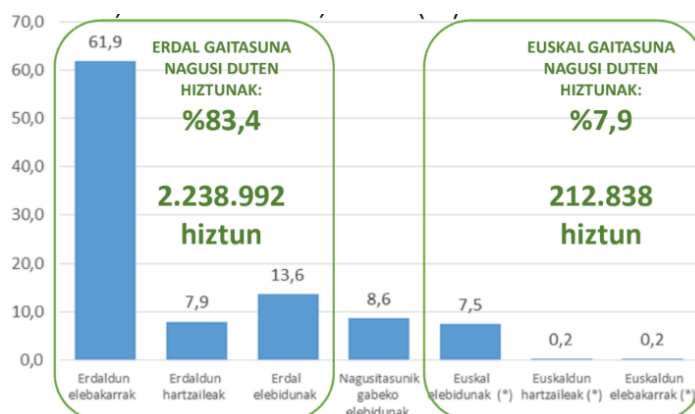
4.1.3. Iñaki lurrebaso: bestelako irakurketa bat

Euskararen ezagutza maila eta erabilera datuak aztertu ondoren, eta Euskal Herriko, zein udalerrri euskaldunetako ezagutza eta erabilera datuak ezagutu ondoren, dagoen ezagutza-mailarako, euskara gutxi erabiltzen dela esan daiteke. Izan ere, Euskal Herrian 2021 urtean euskaldunak % 30,2a ziren, eta erabilera trinkoa % 17,5koa zen eta kaleko erabilera % 12,6koa. Udalerrri euskaldunak ez dira salbuespena, urte hartan bertan euskaldunak % 76a baitziren eta euskararen erabilera trinkoa % 58koa zen. Hori horrela, hau izan da azken urteotan gainjarri den egoeraren irakurketa nagusia, erabilera gaitasunaren azpitik dagoela. Ideia honen baitan ardazu da euskal soziolinguistika azken

hamarkadetan, erabileraren auzian eta erabilera datu kaskarren aurrean konponbideak bilatzeko nahian.

Hari beretik, hobekuntza nagusiak erabileratik etorriko direla (Amonarriz, 2019) argi dago, baina non eta nola jardun jakiteko, egoeraren diagnostiko egokiak egitea beharrezkoa da. Horrela neurtuta, hau da, hizkuntza bat dakitenen ehunekoa hizkuntza horren erabilera ehunekoekin alderatuta, ezagutza beti erabilera baino altuagoa izango dela dio lurrebasok (2023); datu horiek askotan itsutu egiten gaituztela eta beste modu batean alderatu behar direla. Horregatik, gaitasunari dagokionez, modu argian dio euskararen gaitasuna aztertzeaz gain, gaztelaniazko edo frantseseko gaitasunak ere kontuan hartu behar direla; eta gaitasunarena ez dela aldagai dikotomiko bat, jakintza-gradu desberdinak daudela. Hori horrela, lurrebasok ondorioztatu ahal izan du Euskal Herrian euskaraz erdaraz baino hobeto mintzatzen diren hiztunak % 7,9a direla, bi hizkuntzetan antzera moldatzen direnak % 8,6a eta azkenik, erdal gaitasuna nagusi duten hiztunak % 83,4a direla (lurrebaso, 2023).

10. grafikoa: Ahozko hizkuntza gaitasuna. 16 urtetik gorako hiztunak, Euskal Herria, 2021 (%)

Iturria: Iñaki lurrebaso (ISLko datuetan oinarrituta), 2023

Bestalde, hizkuntza gaitasuna aldagai dikotomikoa ez den modu berean, hiztunak bere burua nolako hiztun gisa ikusten duen ere ez da konstante bat. Hau da, hizkuntza baten barruan erregistro eta egoera ezberdinen arabera, gaitasuna ezberdina izan daiteke oso. Euskararen Aholku Batzordeak 2018an egindako jardunaldien ondorio nagusienetako bat da gazte askok euskara hizkuntza akademikotzat hartzen dutela, eta ez komunikazio tresna gisa; eta beraz, normala izan daiteke pentsatzea testuinguru akademikoetarako euskara-gaitasuna sendo egin daitekeela, eta eremu informaletan, adibidez, ez. Izan ere, Amonarrizek (2019) dioen bezala, euskaldun gehienok, neurri handi edo txikiagoan, adierazkortasun-arazoak ditugu gure hizkuntzan. Hitzak eta esamoldeak falta zaizkigula dio, edo ez dakigula euskaraz nola esaten diren erdaraz ohikoak diren adierazpideak. Hortaz gain, hizkera kolokialari dagokionez, erreferentzia-falta handia daukagula dio.

lurrebasok dioen bezala, orain arteko sailkapenaren logikak esaten zuen indartsuago dagoela hizkuntza gaitasuna erabilera baino, eta beraz, gure ahulgunea erabilera eta gure indargunea gaitasuna dela. Hori esateko egiten zen kopuruen alderaketak ez duela zentzu handiegirik dio; izan ere, toki eta hizkuntza guztietan da beti handiagoa ezagutza erabilera baino, eta beraz, irakurketa

horren arabera biak alderatzeak ez du zentzurik. Egoera hori izanik, lurrebasok gaitasuna eta erabilera alderatu ahal izateko bi bide landu ditu. Alde batetik, gaur egungo harreman sareetan jarri du arreta; eta gaur egun dauzkagun sareekin euskararen erabilera maximoa % 18koa dela eta minimoa % 1ekoa dela ondorioztatu du. Izan ere, elkarrizketen % 82a derrigorrez erderaz egin behar dira eta % 1a soilik derrigorrez euskaraz (lurrebaso, 2023). Gaur egungo euskararen erabilera aitortua, ordea, % 15ean dago; beraz, erabilera maximotik minimotik baino askoz gertuago dagoela esan daiteke.

Erabilerari dagokionez, irakurketa hau nahiko positiboa da, hizkuntza minorizatuak erabiltzeko baldintza ugari bete behar baitira, eta horietako batek huts egitekotan, hiztun gehienak automatikoki erdarara pasatzen direlako. Gurean, hurrengoak dira bete beharreko baldintzak: hiztunak euskaraz jakitea, erabiltzeko borondatea izatea, mintzakidea euskalduna izatea, hiztunak mintzakidea euskalduna dela jakitea eta biak eroso sentitzea mintzagai horretan euskaraz. Horregatik, nahiz eta komunitate batean hizkuntza minorizatu jakin baten hiztunak erdiak izan, kaleko erabilera datuak jakintza datuak baino dezente baxuagoak izango dira (Amonarriz, 2019).

Bestalde, euskal hiztuna gaur egun ez da hiztun elebakarra, euskal hiztun ia guztiek erdara ere baitaukate. Horregatik, litekeena da euskal hiztunen zati handi batek erosoago egitea erdaraz, edo testuinguruaren arabera hobeto moldatzea hizkuntza batean edo bestean. Hori horrela, elebidun bakoitzak berari erosoan zaion hizkuntzan hitz egingo balu, batez besteko euskararen erabilera % 8an legoke (lurrebaso, 2023). Hori dela eta, euskara asko erabiltzen da dagoen gaitasun-mailarentzako. Esandako hau hiztunek euskararekiko atxikimendu handia dutelako gertatzen da, hau da, euskararekiko motibazioa eta jarrera euskalzalea bizirik daudelako. Azken hamarkadetan euskal soziolinguistikan gure errealitateaz nagusitu den ikuspegia, ordea, bestelakoa da. Izan ere, gaitasuna erabilera baino gorago zegoenez, ondorioztatzen zen ez zegoela benetako atxikimendu praktikorik. Gaur egun, ordea, esan daiteke euskara asko erabiltzen dela dagoen gaitasun-mailarentzako (lurrebaso, 2023).

Harro egoteko modukoak dira, beraz, gaur egun dagoen gaitasun-mailarentzako dauden erabilera datuak; izan ere, horrek esan nahi du euskaraz egiten dutenen askok hobeto egiten dutela erdaraz. Hain zuzen ere, euskararen erabileraren % 7a “deseroso” edo “sufritzen” egiten dutenen eskutik dator. Hori horrela, lurrebasok dio funtsezkoa dela multzo horrek, erdaraz euskaraz baino hobeto egiten dutenek, geroz eta errazago egitea euskaraz, beti “sufritzen” ibili behar izatekotan luzera korapilo handia izan daiteke eta. Horregatik, euskal hiztun benetan gaituak sortzea lehen mailako helburua izan beharko litzatekeela dio, eta horretarako, euskaldunen multzoa handitzea bezain garrantzitsua da erdaraz errazago egiten duten elebidunen multzotik euskaraz hobeto egiten duten elebidunen multzora hiztun aldaketak egotea (lurrebaso, 2023). Hau horrela, euskararen gaitasuna tipula gisa irudikatzen du soziolinguistak eta kanpoko geruzak gehituz joan diren modu berean, tipularen barrukoaz ahaztu garela dio. Beste hitzetan esanda, euskaldunen multzoa handituz joan da, eta euskaldunen kopuruak urtez urte gora egin du baina aldi berean gaur egungo euskaldun gehienek gaitasuna ez da gaitasun sendo edo oso bat (lurrebaso, 2024). Horregatik, nagusitasunezko hiztunak beharrezkoak dira, euskaraz ondo eta errazen euskaraz moldatuko direnak.

Egoera honetan, bidegurutzearekin lotu izan da gaur egun euskarak duen egoera, besteak beste, Kike Amonarrizen eskutik (2019).

Edo lortzen dugu ia ezagutzaren unibertsalizaziora iritsi den belaunaldi gazte honek erabileran urrats kuantitatibo eta kualitatibo nabarmenak ematea, eta orduan, normalizatuta dauden hizkuntzen egoerara hurbiltzeko bidea hartuko dugu; edo, ia ezagutzaren unibertsalizaziora iritsi den belaunaldi honen gehiengoak erabilerari bizkar ematen badio eta erdaraz egiten jarraitzen baldin badu, hurrengo belaunaldiak jasoko duen mezua izango da guraso guztiek euskaraz jakin arren ez dutela erabiltzen, hau da, euskarak ez duela inolako garrantziarik (Amonarriz, 2019, 79-80 orr.).

Esandakoaren gainean, belaunaldi gazteak ia ezagutzaren unibertsalizaziora heldu direla dio Amonarrizek, eta erabileran urrats kuantitatibo eta kualitatibo bat egitea beharrezkoa dela. Ezagutzaren unibertsalizaziora heldu bai, baina ezagutza hori nolako den azertu beharko litzateke, hau da, ea ezagutza hori ezagutza oso eta sendo bat den edo sektore jakin batzuetara soilik bideratutako ezagutza edo hizkuntza-gaitasuna den. Honen aurrean lurribasok esango luke erabileran urrats kuantitatibo eta kualitatibo horiek, gaitasunean emandako urrats kualitatiboetatik etorriko direla.

4.2. LARRABETZUKO DATUAK

4.2.1. Larrabetzuko datu demografikoak

Larrabetzu Bizkaian, Txorierriko bailaran hain zuzen ere, kokatuta dagoen herri bat da. Azken datuen arabera (2024/01/01), 2.070 biztanle ditu (Eustat, 2024) eta 1900-2021 urteen arteko bilakaerari erreparatuta, 1991tik biztanleria hazten doala antzeman daiteke:

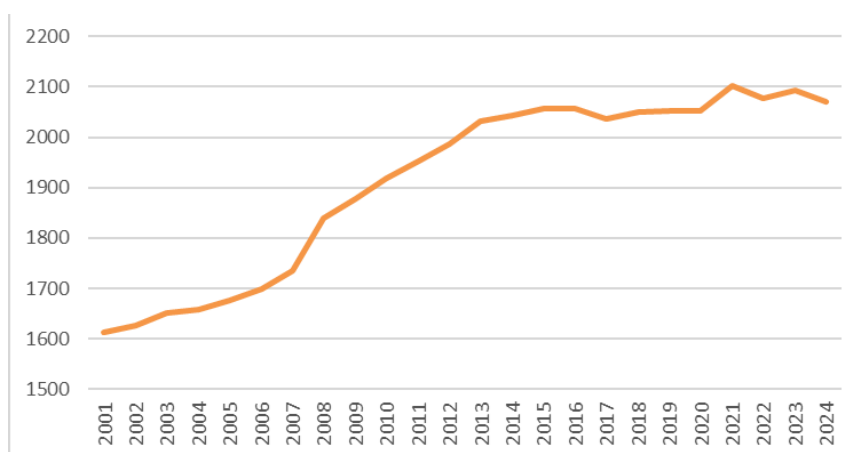
1. taula: Larrabetzuko biztanleria (1900-2021)

1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1991	2001	2011	2021
1421	1473	1519	1654	1748	1745	1698	1833	1608	1486	1559	1931	2082

Iturria: INE. Biztanleriaren zentsuak. Norberak landua

Hala ere, azken urteetan nahiko egonkor mantendu da biztanleria, gora behera gutxi batzuekin. Izan ere, 2001 urtetik 2015 urtera arte biztanleria nabarmen hazi zen, baina urte horretatik aurrera biztanle kopurua egonkortu egin zen eta beharakada gutxi batzuk ere izan ditu. Inoizko biztanleria altuena 2021 urtean izan zuen Larrabetzuk, 2082 biztanlerekin.

11. grafikoa. Larrabetzuko biztanleria (2001-2024)

Iturria: Eustat. Euskal Aeko biztanleria, lurralde eremuaren, adin betearen talde handien eta sexuaren arabera . 2001-2024. Norberak landua

Generoari dagokionez, 2024 urtean Larrabetzuko biztanleriaren % 48,74a gizonezkoa zen eta % 51,26a emakumezkoa (Eustat, 2024). Adinari dagokionez, bestalde, 2021 urtean haurrek (0-14 urte) Larrabetzuko biztanleriaren % 16,6a osatzen zuten, gazteek (15-24 urte) % 10,5a, heldu gazteek (25-44 urte) % 28,8a, heldu nagusiek (45-64 urte) % 30,3a eta azkenik adinekoek (65 urtetik gora) % 13,8a. Beste urteetako adin-taldeekin alderatzean, egoera nahiko adierazkorra da: haurren eta heldu gazteen kopuruak gorakada nahiko nabarmena izan zuen 2001 eta 2011 urteen artean. Hurrengo hamar urteetan (2011-2021 urteen artean), ordea, bi adin-talde horien kopurua nahiko egonkor mantendu da eta hazitakoa gazte eta heldu nagusia da, hurrengo taulan ikus daitekeen bezala:

2. taula: Larrabetzuko biztanleria, adinaren arabera (2011-2021)

	0-14		15-24		25-44		45-64		+65	
	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%
2001	208	12,9	167	10,7	463	29,7	395	25,3	326	20,9
2011	329	17,0	138	7,2	629	32,6	483	25,0	352	18,2
2021	346	16,6	219	10,5	600	28,8	630	30,3	287	13,8

Iturria: INE. Biztanleriaren zentsuak. Norberak landua

Taula honetako datuek erakusten digute XXI. mendeko lehen hamarkadan izandako biztanleriaren igoera nabarmena familia gazteen eskutik etorri zela batez ere, eta hurrengo hamarkadan haurrak gazte bilakatu eta heldu gazteak nagusi bilakatu direlako eman dela bi adin-talde horietan gorakada.

Azkenik, Larrabetzuko biztanleriaren jatorriari dagokioez, bilakaera nabarmena eta adierazkorra da: herrian bertan jaiotakoen ehunekoak behera egin du 2001 urtetik, eta biztanleriaren gorakada batez

ere Hego Euskal Herriko beste herri eta lurraldeetakoen eskutik etorri da. Atzeritarren ehunekoak ere gora egin du, baina modu askoz apalagoan, hurrengo taulan ikus daitekeen bezala:

3. taula: Larrabetzuko biztanleriaren jatorria (2001-2021)

	Larrabetzu		Hego Euskal Herria		Besteak	
	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%
2001	736	47,2	667	42.8	156	10,0
2011	736	38,1	967	50,1	228	11,8
2021	714	34.3	1.112	53.4	256	12,3

Iturria: INE. Biztanleriaren zentsuak. Norberak landua

Taula honetan modu argian ikus daiteke 2001 eta 2021 urteen artean biztanleriaren gorakada Larrabetzu ez den Hego Euskal Herriko herri eta lurraldeetako jatorria dutenen eskutik etorri dela batez ere. Izan ere, 2001 urtean Larrabetzun 1559 pertsona bizi ziren, eta hogeitazko beranduago, 2021ean, 2082 pertsona (Eustat, 2025). Honek erakusten du hogeitazko horietan 523 biztanle berri irabazi dituela Larrabetzuko, eta horietatik 445 Euskal Herriko beste lurraldeetatik etorri direla; biztanle berrien % 85,1a, hain zuzen ere. Gainera, barne-migrazio horien jatorria aztertzean, hau da, jendea Hego Euskal Herriko zein tokitatik datorren ikustean, gehien-gehiengoa Bilbo Handitik datorrela ikus daiteke. Izan ere, hurrengo taulak erakusten duen bezala, 2001 urtean 530 ziren Bilbo Handiko jatorria zuten larrabetzuar biztanleak; eta hurrengo hogeitazko urteetan ia bikoiztu egin da zenbateko hori, 910era helduz 2021 urtean. Hogeitazko horietan Bilbo Handiko 380 pertsona etorri ziren Larrabetzura bizitzera, alegia, eta Larrabetzuko biztanleria osoaren % 43,7a osatzen zuten 2021 urtean.

4. taula: Hego Euskal Herrian jaioetako biztanleriaren jatorria udalerrian (2001-2021)

	2001	2011	2021
Añana	2	2	4
Arabako Errioxa	1	1	1
Arabako Kantaurialdea	3	3	4
Arabako Lautada	5	12	15
Arabako Mendialdea	0	0	0
Arratia-Nerbioi	18	19	22
Bidasoa Beherea	3	3	4
Bilbo Handia	530	798	910
Debabarrena	4	5	5
Debagoiena	3	2	6
Donostialdea	1	5	10
Durangaldea	42	38	44
Enkartzioak	3	5	4
Gernika-Bermeo	37	35	33
Goierri	1	3	4
Gorbeialdea	0	0	0
Markina-Ondarroa	4	8	12
Plentzia-Mungia	24	28	29
Tolosaldea	1	1	1
Urola Kosta	2	4	5
Nafarroa	6	5	8

Iturria: Eustat. Biztanleriaren udal-eroldaren estatistika. Norberak landua

4.2.2. Larrabetzuko datu soziolinguistikoak

Larrabetzuko egoera soziolinguistikoari begiratu azkar bat ematean, herri euskalduna dela esan daiteke. Izan ere, euskararen ezagutzari dagokionez, azken neurketak kontuan hartuta (2021), larrabetzuarren % 73,8 da euskalduna, % 14,6a euskaldun hartzaila eta % 11,7a erdalduna. Beraz, urte hartako euskararen ezagutza-indizea (euskaldunak eta euskaldun hartzailen erdiak) % 81,1ekoa zen Larrabetzun. Gainera, bilakaerari erreparatzean, azken 40 urteetan ezagutza-datuak bere horretan mantendu direla antzeman daiteke, hurrengo taulak erakusten duen bezala:

5. taula: Larrabetzuko euskararen ezagutza datuak (1981-2021)

	Biztanleak	Euskaldunak		Euskaldun hartzaileak		Erdaldunak	
		Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%
1981	1596	1133	71,0	215	13,5	248	15,5
1991	1453	1111	76,5	171	11,8	171	11,8
2001	1504	1177	78,3	197	13,1	130	8,6
2011	1902	1352	71,1	329	17,3	221	11,6
2021	2074	1530	73,8	302	14,6	242	11,7

Iturria: Eustat. 2 urteko eta gehiagoko biztanleria euskara-maila orokorraren arabera

Urteen joanean, larrabetzuar euskaldunen, euskaldun hartzaileen eta erdaldunen ehunekoak nahiko pareko mantendu dira; alabaina, ezagutza datuak beste modu batean ikustean, bestelako ondorio bat atera genezake: hiztun-tipologia aldatzen ari dela. Lehen hizkuntza datuei erreparatuz gero, hau da, hiztunak umetan zein hizkuntza jaso duen (ama hizkuntza ere esaten zaio), azken 30 urteetan lehen hizkuntza gisa euskara jaso dutenen larrabetzuarren kopurua % 29,5an jaitsi da. Hurrengo taulak erakusten duen bezala, 2021 urtean, Larrabetzuko hiztunen % 45ek jasotzen zuen euskara soilik etxean, % 13,5ek euskara eta gaztelania, % 38,6k gaztelania eta % 2,6k beste hizkuntza bat.

6. taula: Larrabetzuko lehen hizkuntza datuak (1991-2021)

	Biztanleak	Euskara		Biak		Gaztelania		Beste bat	
		Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%
1991	1472	1102	74,9	57	3,9	307	20,9	6	0,4
2001	1551	1036	66,8	104	6,7	405	26,1	6	0,4
2011	1980	1014	51,2	209	10,6	713	36,0	44	2,2
2021	2102	953	45,3	283	13,5	811	38,6	55	2,6

Iturria: Eustat. 2 urteko eta gehiagoko biztanleria etxeko hizkuntzaren (hizkuntzaren erabilera) arabera

Ondorioz, etxeko erabilera datuek ere behera egin dute azken urteotan: 30 urtean % 20,3an jaitsi da euskararen erabilera. 2021eko neurketaren arabera, larrabetzuarren % 37k darabil euskara etxean, % 18,8k bi hizkuntzak, % 42,2k gaztelania eta % 2k beste hizkuntza bat, hurrengo taulak erakusten duen bezala:

7. taula: Larrabetzuko biztanleen etxeko erabilera (1991-2021)

	Biztanleak	Euskara		Biak		Gaztelania		Beste bat	
		Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%
1991	1472	843	57,3	288	19,6	340	23,1	1	0,1
2001	1551	801	51,6	343	22,1	404	26,0	3	0,2
2011	1980	844	42,6	312	15,8	802	40,5	22	1,1
2021	2102	778	37,0	395	18,8	886	42,2	43	2,0

Iturria: Eustat. 2 urteko eta gehiagoko biztanleria etxeko hizkuntzaren (hizkuntzaren erabilera) arabera

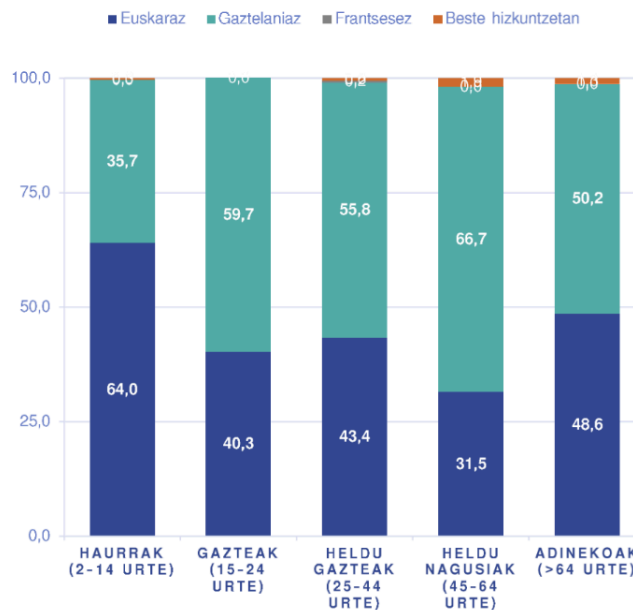
Taula hau ikusita, 2021 urtean, larrabetzuarren etxeko euskararen erabilera-indizea (euskaraz egiten dutenak eta bietara egiten dutenen erdiak) % 46,4koa zen. Gaztelaniaren erabilerak, modu berean, gora egin du Larrabetzuko etxeetan azken 30 urteetan, % 19,1ean, hain zuzen. Azkenik, beste hizkuntza batzuetako jardunak ere gora egin du, % 2an hain zuzen.

Kaleko erabilerari dagokioez, azken datuek (2021) adierazten dute Larrabetzun, euskararen kale erabilera %47,3koa zela (Soziolinguistika Klusterra, 2021). Honek agerian uzten du nahiz eta herri euskalduna izan, Larrabetzu ez dela arnasgunea; nagusitasunik gabeko elebitasun egoera parekidean dagoen udalerria baizik. Urte berdin hartan, horrela, gaztelaniaren erabilera % 51,8koa zen Larrabetzun eta % 0,9ak euskara edo gaztelania ez zen beste hizkuntza batean hitz egiten zuen.

Txorierriko bailaran kokatuta dago Larrabetzu, eta mugakide Lezama, Galdakao, Morga eta Zornotza ditu. Inguruko udalerriekin alderatzean, horrela, uholde erdaldunean Larrabetzu uharte bat dela ikus dezakegu. Mugakide dituen udalerrien artean, Morgarekin batera, euskalduna den bakarra da, (euskararen ezagutza-maila %70etik gora dutenak) eta Udalerrri Euskaldunen Mankomunitatean (UEMA) dagoen udalerri bakarra. Txorierrri bailarako beste herriekin alderatzean, arau erdaldunean Larrabetzu salbuespena da. Gainontzeko herrietatik euskararen kale erabilera (2021 urtean) altuena duen herria Lezama da, % 20,6 batekin, besteak oso atzean geratuz; hurrenez hurren Zamudio % 8,6 batekin, Derio % 4,2 batekin, Sondika % 4 batekin eta Loiu % 2,4 batekin (Soziolinguistika Klusterra, 2021).

Larrabetzura bueltatuz, euskararen kaleko erabilera desberdina da adin-tarte ezberdinetako pertsonen artean, hurrengo grafikoak erakusten duen bezala:

12. grafikoa: Hizkuntzen kale-erabilera, adinaren arabera, Larrabetzun. 2021

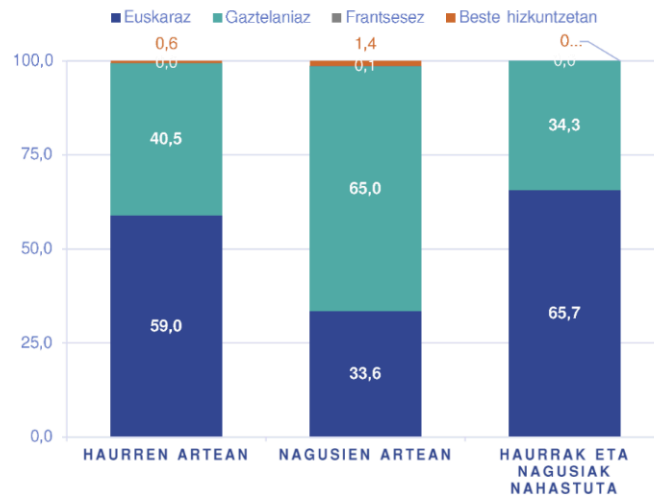

Iturria. Soziolinguistika Klusterra. Hizkuntzen erabileraren kale neurketa, Larrabetzu 2021.

2021 urtean, haurrak ziren euskara gehien erabiltzen zutenak, % 64koa izanik hauen kaleko erabilera. Udalerri euskaldunetan, orokorrean, adinean aurrera egin ahala erabilerak behera egiten du; Larrabetzun, ordea, haurren ondoren, adinekoak dira euskara gehien erabiltzen dutenak, % 48,6arekin. Izan ere, gazteen kaleko erabilera Larrabetzuko erabilera orokorra baino baxuagoa da, %40,3koa baita 15-24 urte bitartekoen erabilera. Hau, aurretik aipatutakoarekin eskutik doa: erabilera handieneko eremuetan, arnaguneetan, gazteen erabilera handiagoa da kaleko jardun orokorra baino; eta erabilera datuak baxuagoak diren udalerrietan, aldiz, gazteen erabilera batez bestekoa baino baxuagoa da (Goikoetxea, 2022).

Heldu gazteei dagokienez, hauen erabilera gazteena baino altuagoa da, % 43,4koa baita, eta hori ez da ohikoa izaten udalerri euskaldunetan. Izan ere, Goikoetxeak dioen bezala, hauen testuinguruari erreparatzean, adin-talde hauetakoak kalean daudenean askotan umeekin egon ohi dira, eta aurretik aipatu bezala, hurrek gainerakoak euskaraz jartzen dituzte. Hau, modu oso argian ikus daiteke Larrabetzun, hurrengo grafikoak erakusten duen moduan, helduak askoz gehiago erabiltzen baitute euskara haien artean haurrak inguruan daudenean:

13. grafikoa: Hizkuntzen kale-erabilera, solas-taldearen osaeraren arabera, Larrabetzun. 2021

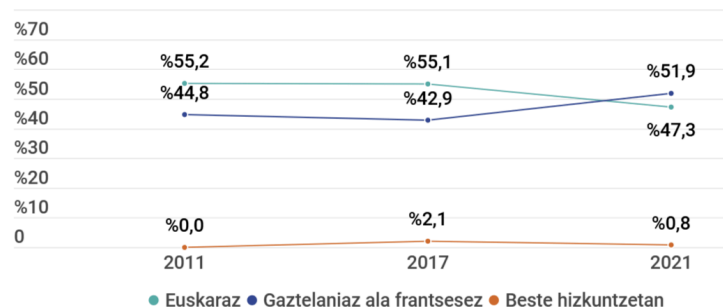

Iturria: Soziolinguistika Klusterra. Hizkuntzen erabileraren kale neurketa, Larrabetzu 2021.

Grafiko honetan ikus daitekeen bezala, alde nabaria dago helduen erabileran haurrak tartean daudenean; helduen arteko erabilera % 33,6koa baita, eta haurrak tartean daudenean % 65,7koa. Azkenik, Larrabetzun euskara gutxien erabiltzen duen adin-taldea heldu nagusia da, % 31,5arekin.

Bilakaerari dagokionez, euskararen kaleko erabilera orokorrak Larrabetzun behera egin du azken 10 urteetan. 2011 urtean, euskararen kaleko erabilera % 55,2koa zen, eta erdararena % 44,8koa. 2017an euskararen kaleko erabilerak bere horretan jarraitu zuen, % 55,1koa baitzen, eta erdararenak behera egin zuen % 2an; eta beraz, euskara eta gaztelania ez zen beste hizkuntzetako jardunak gora egin zuen % 2an. Azkenik, 2021eko neurketek erakusten dute azken bost urteetan euskararen kaleko erabilerak nabarmen egin duela behera: 2017an % 55,1koa zen eta 2021ean, aldiz, % 47,3koa. Bost urte horietan % 7,8an egin du behera euskararen kaleko erabilerak, eta galerak harreman zuzena du erdararen erabileraren gorakadarekin: % 9an egin du gora erdararen kaleko erabilerak Larrabetzun.

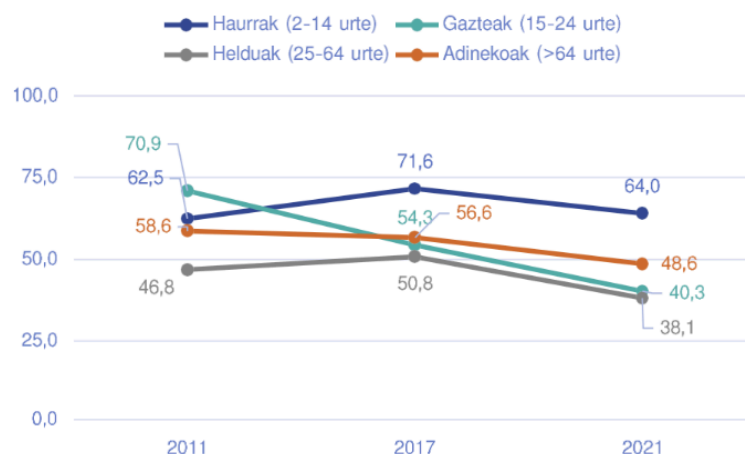
14. grafikoa: Hizkuntzen kale-erabileraren bilakaera, Larrabetzun (2011-2021)

Iturria. Soziolinguistika Klusterra. Hizkuntzen erabileraren kale neurketa, Larrabetzu 2021.

Euskararen kaleko erabilerak izandako bilakaera adin-tarte ezberdinetan aztertuz, oso adierazgarria da azken urteetan kaleko erabileraren izandako beherakada zeinen eskutik etorri den nagusiki, hurrengo grafikoan ikus daitekeen bezala.

15. grafikoa: Euskararen kale-erabileraren bilakaera, adinaren arabera, Larrabetzun (2011-2021)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra. Hizkuntzen erabileraren kale neurketa, Larrabetzu 2021.

Grafiko honek agerian uzten du 2011-2021 urteen artean Larrabetzun haurren erabilerak bakarrik egin duela gora, % 62,5ekoa baitzen 2011an eta % 64koa 2021ean. Adierazgarriena, hemen, gazteen kaleko erabilerak 10 urte horietan izandako beherakada da: 2011 urtean gazteak herrian euskara gehien erabiltzen zutenak ziren, % 70,9arekin, eta 10 urteren buruan hauen euskararen kaleko erabilerak % 30,6ean egin du behera, 2021eko % 40,3ra heldu arte. Gazteetan ez ezik, haurrak ez diren herriko gainontzeko adin talde guztietan euskararen kale-erabilerak behera egin du. Gainera, adierazgarriena 2017 urtetik 2021 urtera adin-talde guztietan emandako beherakada izugarria da. Bost urte horietan, haurren euskararen kaleko erabilerak % 7,6ean egin du behera, gazteenak % 14ko beherakada izan du, helduenak % 12,7koa eta adinekoenak % 8koa.

Datu soziolinguistikoekin amaitzeko generoari dagokionez, nabarmentzekoa da Larrabetzun erabilera datuetan alde nabaria dagoela gizon eta emakumeen artean. 2021 urtean, udalerri euskaldunetan euskararen kaleko erabilera % 62koa zen emakumeetan eta % 60koa gizonetan; bien aldea % 2koa zen soilik. Larrabetzun, ordea, 2021 urtean emakumeen euskararen kaleko erabilera % 53,5ekoa zen, eta gizonezkoena, aldiz, % 42,2koa. Azken 10 urteetako bilakaera aztertzean, gainera, oso adierazgarria da zelan emakumeen kaleko erabilera gutxi gora behera bere horretan mantendu dela, eta gizonenak urtez urte behera egin duela, hurrengo grafikoak erakusten duen bezala:

16. grafikoa: Euskararen kale-erabileraren bilakaera, sexuaren arabera, Larrabetzun (2011-2021)

Iturria: Soziolinguistika Klusterra. Hizkuntzen erabileraren kale neurketa, Larrabetzu 2021.

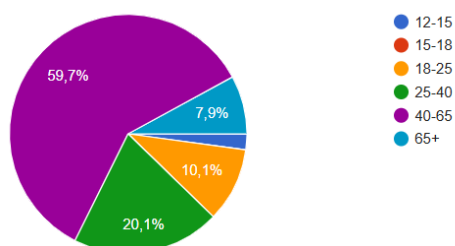
AROA 2024-2034

2024 urtean, Larrabetzun, AROA plan estrategikoa jarri zen martxan. Hamar urteren buruan burutzeko plana da, hau da, 2024-2034 urteen artean, eta helburu nagusia hurrengoa da: “Larrabetzuko eragile publiko zein pribatu guztientzako marko eta bide orri bat eskaintzea datozen urteetarako, euskal hiztunak aktibatu eta ahalduntzeko nahiz euskararen komunitatea sendotzeko eta Larrabetzu euskaldunago, justuago, ekitatiboago eta inklusiboagoa eraikitzen laguntzeko.” (UEMA, 2024).

Plan honen baitan, 2024ean, hausnarketa prozesua egin zen, herriak euskararen erabilera sustatzeko zein erronka dituen aztertu eta hamar urte horietarako plangintza berri bat diseinatzeko helburuarekin. Hausnarketa prozesu honek, maila kuantitatibo eta kualitatiboak uztartu zituen: alde batetik, herritarrei euskararen egoerari buruz duten iritzia jasotzeko galdetegi bat bidali zitzaien; bestetik, herritarrekin lau saio ireki egin ziren: herritar eta elkarteekin saio bi, beste bat gazteekin eta azkena euskalgintza eta kulturgintzan dabiltzan norbanakoekin.

Galdetegiari dagokionez, honi 139 larrabetzuarrek erantzun zion. Horien artean gahienak heldu nagusiak ziren (40-65 urte), % 59,7a hain zuzen, emakumeak (% 69,1) eta euskaldunak (% 97,8). Nabarmentzekoa da, gainera, nerabeen erantzun kopuru urria: % 2,2a soilik zen 12-15 urte artekoa eta 15-18 urte bitartekoen eskutik ez zen erantzuk jaso (UEMA, 2024), hurrengo grafikoan ikus daitekeen bezala:

17. grafikoa: AROA proiektuko galdetegiaren erantzunak, adinaren arabera, ehunekoetan

Iturria: UEMA, Larrabetzun euskararen egoera aztertzeko galdetegia

Galdetegiko erantzunei dagokienez, % 79,9ak dio azken urteetan euskararen erabilerak behera egin duela, % 18ak uste du bere horretan mantendu dela eta % 2,1ak uste du gora egin duela, gehiago erabiltzen dela. Erabileraren bilakaeraren arrazoiei buruz galdetzean, hurrengo erantzunak eman dira nagusiki: ume eta gazteen erabilerak asko egin duela behera, helduen lagun-giroa erdaldunagoa dela, Bizkaiko beste herri batzuetatik gaztelaniarako joera duen gero eta jende gehiago datorrela eta azkenik, guraso askok, euskara jakinda ere, gaztelaniaz jarduten dutelako haien artean. Lehen arrazoia, ume eta gazteen erabilerak behera egin duenarena, asko errepikatu den erantzun bat da: erantzun dutenen ia erdiak (% 43,1) nabarmendu du haur eta gazteen artean gero eta gaztelania gehiago entzuten duela (UEMA, 2024).

Galdetegiarekin amaitzeko, beste hiru galdera egin zitzaizkien: zein arlotan ikusten duten euskararen erabilera indartsuen, zeinetan ahulen, eta zeinetan eragin beharko litzatekeen haien ustez. Hauek izan ziren gehien errepikatutako erantzunak:

8. taula: Larrabetzun euskararen egoera, arloka, herritarren iritziz.

Zein arlo dira indartsuenak?	Zein arlo dira ahulenak?
Kultura eskaintza (% 75,5) Eskola (% 61) Familia (% 47,5) Haurren artean (% 39,6) Harreman instituzionaletan (% 30,2)	Gazteen artean (% 56,1) Lagun arteko harremanetan (% 51,1) Gurasoen artean (% 46) Ostalaritza eta merkataritzan (% 34,5) Kirolean (% 28,1)
Zure ustez, zein arlotan eragin beharko litzateke?	
1. Gazteen artean (% 82,7) 2. Lagun arteko harremanetan (% 74,7) 3. Gurasoen artean (% 63,3) 4. Haurren artean (% 51,1) 5. Kirolean (% 46) 6. Ostalaritza eta merkataritzan (% 38,8)	

Iturria: UEMA, Larrabetzun euskararen egoera aztertzeko galdetegia.

Saio parte-hartzaileei dagokienez, zein eremutan dagoen hutsunerik handiena eta zeinetan eragin beharko litzatekeen hausnartu zuten herritarrek. Lau saioetako ekarpenak aintzat hartuta, hurrengo ildo estrategikoak nabarmendu ziren: kontzientziazioa eta ahalduntzea, transmisioa,

hizkuntza-gaitasuna, helduen-hizkuntza praktikak, kirola eta azkenik ostalaritza-merkataritza. Nabarmentzekoa da, gainera, gazteen saioan kontzientziazioarekin batera ahalduntzea nabarmendu zela: gazte asko kontzientziatuta bai baina gero jarrera asertiboa izateko tresnak faltan sumatzen zituztela aipatu zen, eta askotan, estres linguistikoak jota gaztelaniara egiten zutela jauzi. Gazteekin egindako saio horretan, kirola eta guraso gazteak ere nabarmendu ziren, eta baita ere hizkera informalean aritzeko gaitasuna (UEMA, 2024).

4.3. GAZTEAK ETA EUSKARA

4.3.1. Gaztaroa eta euskara

Ikerketa hau gazteengan zentratuko da, hain zuzen ere Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazteengan. Horregatik, gaztetasunarengan eta biztanleria gaztearengan sakontzen hasi baino lehen, beharrezkoa da gaztaroaren eta nerabezaroaren gainean ideia batzuk finkatzea. Hasteko, nerabezaroa eta gaztaroa bezalako aroak definitzea ez da erraza eta desadostasunak ugariak dira hauek definitzerako orduan. NBEk dio gaztaroa 15 eta 24 urte artekoa dela eta 14 urte artekoak haurrak direla; Osasunaren Munduko Erakundearen arabera nerabezaroa 10 eta 19 urte arteko garaia da, eta gaztaroa 15 eta 24 urte artekoa aroa; eta Eustatek dio gazteak 15 eta 29 urte bitarteko hiritarrak direla. Eztabaida honen atzean, funtsean, argi dagoen gauza bakarra nerabezaroa eta gaztaroa definitzen zailak diren etapak direla da. Izan ere, adin-kategoriak eraikuntza kultural eta sozio-historikoak dira eta une historikoak eta gizarte- eta kultura-ingurumenak zuzenean baldintzatzen dituzte hauen konfigurazio eta ulermenak (Altuna, 2023). Hala ere, nahiz eta definitzen zaila izan, ikerketa honetan parte hartuko duten gazteak nerabe eta gazte gisa sailka ditzakegu, bizi-etapa horri dagozkien ezaugarriak baitituzte.

Nerabezaroa eta gaztaroa, horrela, ez dira gizarte eta garai guztietan finkoak eta komunak diren eboluzio-etapa naturalak, oinarri biologikoa duten eraikuntza kulturalak baizik. Aro hauek, horrela, heldutasunerako trantsizio-garaitzat hartzen dira; haur izateari utzi eta heldu izan arte pasa beharreko etapak (Altuna eta Hernandez, 2017). Bizi-etapa hauek trantsizio garaitzat hartzen dira, aldaketa garrantzitsuak gertatzen direlako, eta hauek “ez-helduak” eta “oraindik ez” taldekotzat hartzen direlako. Hau, hain zuzen ere, mendebaldeko gizarteetan helduak erreferentzia eta eredutzat hartzen ditugulako da, haurrak, nerabeak eta gazteak iritsi beharreko tokia, “dagoeneko bai” taldea. Heldua eredutzat hartzeak eta gazteei trantsizio-izaera egozteak gizarte-mailaketa eta botere-harreman bat ezkututzen du, autore ezberdinek “helduzentrismo” gisa definitu dutena (Duarte, 2012; hemen aipatua: Altuna eta Hernandez, 2017).

Biztanleria gaztea etorkizuneko biztanleria kontsideratzen da maiz, eta horrek arduraz betetzen du haien motxila (MacDougall, 2005; hemen aipatuta: Altuna eta Hernandez, 2017). Nolabait, gizarte hobeagoaren etorkizuneko esperantzak betebeharrak bihurtzen zaizkie eta euskararen biziberritze-prozesuan horrela egiten da askotan. Altuna eta Hernandezek (2017) dioten bezala, “gazteak, hiltzen belaunaldi berriak, etorkizuneko haziak kontsideratzen dira normalean”, eta horregatik askok euskararen biziberritze-prozesuaren ardura hauen gain jartzen dute, gainontzeko adin-tarteen ardura nolabait arinduz. Horren ondorioz, erabilera ez bada behar bezala gertatzen,

gazteen borondate pertsonalen faltari, utzikeriari, kontzientzia faltari eta arduragabekeriari egozten zaio (Soziolinguistika Klusterra, 2023).

Euskal soziolinguistikaren arloan, horrela, gazte euskaldunen gaineko ikerketak ugariak dira azken hamarkadetan, eta gazteen hizkuntza-ezagupena, erabilera eta motibazioa ohiko kezka bilakatu dira. Hala ere, bide horretan egindako ahalegin gehienak, guztiak ez badira, helduen ikuspegitik eta beharretatik egin dira. Helduek prestatu eta bideratu dituzte galdetegiak, helduek jaso eta aztertu dituzte datuak, helduek atera dituzte ondorioak eta helduek diseinatu dituzte etorkizunari begirako proposamenak eta egitasmoak (Altuna eta Hernandez, 2017). Gazteen gainean ikertzeak baina helduen ikuspegi eta beharretatik egiteak, gazteak inolako agentziarik gabeko ikerketa-objektu pasiboak izatea eragiten du.

Gazte hiztunengan zentratzean, horrela, hauek hiztunak eta beste ezer baino lehenago gazteak direla argi eduki behar da; hortik hitz egiten dute eta hortik entzun behar zaie (Altuna eta Hernandez, 2017). Euskal biztanleria gaztea, beraz, euskal biztanleak izan baino lehen, biztanle gazteak dira: gazte-kulturak³ osatzen dituzte. Gazte-kulturak ez dira homogeenak eta estatikoak, malguak eta aldakorak dira. Feixak bost faktore zerrendatzen ditu gazte-kulturak sozialki egituratzeko: belaunaldia, generoa, klasea, etnizitatea eta lurraldea (Feixa, 1999; hemen aipatuta: Altuna eta Hernandez, 2017). Faktore hauen arabera, gazte-kulturek estilo jakin batzuk hartzen dituzte, kultura-elementu ezberdinen konbinazioaren bidez eratzen direnak. Feixak ondorengo kultura-elementuak azpimarratzen ditu: hizkuntza, musika, estetika, kultura-produkzioak, eta jardura eta erritu bereziak (Feixa, 1999; hemen aipatuta: Altuna eta Hernandez, 2017). Hizkuntzak (ikerketa honetarako interesgarriena den elementuak), beraz, garrantzia du gazteen talde-identitateak definitzeko.

Aurreko orrietan, euskaldunek eta euskaldun gazteek euskara non, noiz eta zenbat erabiltzen duten ikusi dugu, baina horretaz gain, gazteek hizkuntza bat edo beste erabiltzen dutenean, hauen helburuak zein diren aztertzea ere oso garrantzitsua da. Nerabe eta gazteek haurrak izatea atzean uzten dute, eta aldaketa prozesu horrek hizkuntza-erabilera, -jokaera eta -jarrera ezberdinduak eskatzen dituela badakite: umetan izandakoak ez dira gaztaroan baliagarriak (Altuna eta Hernandez, 2017). Aro berri batera egokitze horretan, hizkuntzarekiko hurbilpen desberdin bat garatzen dute, askotan helduek sortutako diskurtsoekin kontrajartzen direnak. Izan ere, diskurtso hauek, askok, aginduarekin identifikatzen dituzte, eta hain barneratuta daukaten hizkuntzen merkatu askearekin (Altuna, 2023) kontrajartzen dela ikusten dute. Beste batzuek diskurtso horiek identifikazio politiko jakin batekin lotzen dituzte; eta azkenik, beste multzo batek, egunerokotasunean sumatzen ez duten errealitate batekin lotuta ikusten dituzte (Altuna eta Hernandez, 2017).

Euskal gazteen bizitzan euskarak pisua izan badu, baina eremuaren arabera oso desberdina da pisu hori. Eremu akademikoan, eskolan, euskarak presentzia nabarmena du gazte gehienek kasuan, eta euskalduntze-prozesuan eskolak paper oso garrantzitsua izan du. Honek, euskara eskolarekin identifikatutako hizkuntza izatea eragin du; eta zenbait gaztek euskara mundu akademikorako soilik balio duen hizkuntza bezala ikusten du. Horren eragin zuzena da euskara aisialdirako eta eskolatik

³ Gazte-kulturen gaineko Feixaren definizioa: “Las culturas juveniles son las maneras en que las experiencias sociales de los jóvenes son expresadas colectivamente mediante la construcción de estilos de vida distintivos, localizados fundamentalmente en el tiempo libre o en espacios intersticiales de la vida institucional” (Feixa, 1999: 84)

kanpoko bestelako eremuetarako balio ez duen hizkuntza bezala ikustea. Aisialdian horrela, kultura-ekoizpenen kontsumoan bezala, euskarak indar oso gutxi du gazteen unibertsoan sartzeko eta irmoki txertatzeko (Altuna eta Hernandez, 2017). Gainera, aisialdia gazteek identitatea eraikitzeke erabiltzen duten espazio nagusienetako bat da, Hernandezek dioen bezala:

Aisialdia ezinbesteko elementua litzateke gazte identitatea (gazte izatea zer den) ulertzeko, edo beste hitzetan, gazteek, neurri handi batean, aisialdiaren bitartez eraikitzen dute euren bizimodua, izaera, diskurtso... euren gazte izateko era. Eta aisialdirako gune ezberdinak identitate eraketarako eszenatoki bilakatzen dira (Hernandez, 2011)

Aurretik aipatutako gazte-kulturak osatzeko eta sendotzeko euskarak gaitasuna galdu duela agerikoa da. Hau, euskal gazteriak garatutako gazte-kulturak, euskararekin lotutako kultura globalekin bat egiten ez dutelako da, helduek sortutako kulturekin. Izan ere, gazteek gazte gisa definitzeko erabiltzen duten aldagai nagusien eremuan –hau da, aisialdian eta aisialdiarekin lotutako praktiketan–, ez dira garatu euskara gazteen bizimoduan, praktiketan eta diskurtsoetan txertatzen joateko funtsezkoak diren elementuak. Aldiz, hizkuntzaren ikuspegitik, aisialdia nolabait ihesbide bilakatu dela pentsa dezakegu (Altuna eta Hernandez, 2017).

Aisialdian eta testuinguru informaletan, gazteen euskararen erabilera nabarmen baxuagoa da bestelako eremuekin alderatzean, baina horrek ez du esan nahi ez denik erabiltzen, ezta gutxiago ere. Testuinguru informal eta lagunarteko jardunean, gazteek gazte-hizkera⁴ jakin bat erabiltzen dute, eta hizkera honen baitan euskarak bere presentzia du. Izan ere, gurea bezalako testuinguru elebidunetako gazte-hizkeraren ezaugarri nagusienetako bat alternantzia edo nahasketa da; hau da, hizkuntza, estilo eta erregistroen arteko alternantzia. Hala ere, nekez hitz egin daiteke gazte-hizkera bakar bati buruz, gazteek erregistro ugari baitauzkate, testuinguruaren arabera. Amorrortuk (2005) dioen bezala, “idatzia eta ahozkoa ezberdintzen dituzte; gainera, maila idatzian bertan badakite aldaera ezberdina erabiltzen mezu bat eta eskolarako txosten bat idazteko. Ahoz ere ez dute zalantzarik jende aurreko aurkezpen batean eta lagunartean aisialdian aldaera ezberdina erabili behar dutela ere bai.” Hau bat dator Elixabete Perez eta Esther Zulaikak (2016) diotenarekin: “Gazteen hizkera ez da bakarra, bat eta bera. Gazteek (ere) unean uneko egoerari egokitzen zaion hizkera erabiltzeko gaitasuna dutela erakutsia dago. Gazte(en) hizkeraz, singularrean, hitz egin baino egokiagoa da hizkerez, aldaera funtzionalez hitz egitea”.

Horrela, aditu ezberdinek (Amorrortu, 2005; Altuna, 2023) dioten bezala, gazteek erabiltzen duten lagunarteko euskararen ezaugarri nagusia kode-alternantzia edo kode-aldaketa da. Hau, elebidun edo eleaniztunak diren testuinguruetan ohikoa den hizkuntza-praktika da, baina ez da mugatzen euskara eta erdararen arteko alternantziara soilik; hizkera lokalak, euskalkiak edo bestelako hizkera edo kodeen arteko alternantziak ere ematen dira (Altuna, 2023). Izan ere, gaur egun euskal gazte elebidunen elkarriketetan kode-aldaketa ohiko baliabidea da eta lagunarteko gazte-hizkera ia modu elebidunean eta erregistroak uztartuz egiten da (Altuna, 2023).

Aurretik aipatu dut testuinguru elebidunetako gazte-hizkeraren ezaugarri nagusienetako bat hizkuntza-alternantzia dela. Hortaz gain, testuinguru elebidunetako beste ezaugarri nagusi bat,

⁴ Estibaliz Amorrortuk honela definitzen du gazte hizkera: «gazteek aisialdian, lagunekin daudenean, bat-bateko egoeran erabiltzen duten hizkera» (Amorrortu, 2005:36).

hizkuntza gutxituko hiztunak bereziki erreflexiboak direla da; hau da, hizkuntza gutxituko hiztunek hizkuntza kontzientzia eta gogoeta kritikoa garatzen dituztela (Altuna, 2023). Horrela, hizkuntza gutxituko nerabeak ere hiztun erreflexiboak dira oro har: egoera linguistiko diglosikoak etengabe bultzatzen dituzte nolabaiteko gogoeta egitera, eta beraz, kokapen ideologiko batera (Jaffe, 2015; hemen aipatuta: Altuna, 2023). Erreflexio eta gogoeta horiek, azkenean, hizkuntza-ideologia jakin batzuk sortzen dituzte eta aldi berean hizkuntza-ideologia jakin batzuen produktu dira. Izan ere, pertsonen hizkuntzei buruz dituzten ideien eta egiten dituzten balorazioen bidez osatzen dira hizkuntza-ideologiak (Altuna, 2023).

Hizkuntza-ideologiek, gizarte batean dauden hizkuntza-erabileren eta gizarte horretako botere harremanen arteko zubi-lana egiten dute. Hiztunen eta hiztun gazteen hizkuntza-erabilerak eta egiten dituzten hizkuntza hautuak ulertzen laguntzen digute, hauek beti botere harremanengatik eta gizarte-egiturengatik baldintzatuta egoten diren bitartean. Izan ere, testuinguru ezberdinetan gazteek egiten duten hizkuntza hautua, hizkuntza-ideologiarengatik baldintzatuta egongo da; eta aldi beran, hizkuntza-praktika eta hautu ezberdinek hizkuntza-ideologia ezberdinak sortu eta ordezkatzeko dituzte.

Hizkuntza-ideologiak, hortaz, askotarikoak eta heterogeneoak dira, eta hizkuntzaz gaindiko errealitateak barnebiltzen dituzte. Woolard eta Shieffelinek (1994) dioten bezala, ez dihardute soilik hizkuntza kontuez, talde eta norbanakoei dagozkien identitate, estetika eta moral jakin batzuk ere ordezkatzeko dituzte ere bai (Woolard eta Shieffelin, 1994; hemen aipatuta: Altuna, 2023). Gainera, gazteen hizkuntza ideologiak haien testuinguruan eta haien gazte-kulturaren baitan ulertu behar dira, hizkuntza ezberdinek toki, paper eta funtzio ezberdinak baitituzte (Altuna, 2023).

Amaitzeko, gaztaroaren inguruan eta gazteek euskararekin duten harremanari buruz hitz egitean, ezinezkoa da gazteen hizkuntza-praktikak generoaren aldagaiaren arabera ez aztertzea. Generoaren aldagaia, azkenean, hizkuntza-praktika sozialetan eragiten duen faktorea da, batez ere hizkuntza gutxituak dauden testuinguruetan. Izan ere, hizkuntzen artean botere eta funtzio asimetriak dauden modu berean, generoen artean botere asimetriak daude, ideologia jakin batzuk sortzen dituztenak eta hizkuntza-praktika ezberdinak eragiten dituztenak.

Altunak (2023) bere tesian ondorioztatu zuen bezala, hitz egiteko moduei dagokienean, “gatzelania makulu erabilgarriago bihurtzen omen da indar, lehia, mugimendu eta oldarkortasunarekin lotutako praktiketan, eta jarduera horiek maskulinitateari lotuago hautematen dira”. Hitz egiteko modu hau eremu informalekin harremanetan da batez ere, eta maskulinitate hartzen denez, neskei hizkera horretara heltzea zaila egiten zaie (Altuna, 2024). Era berean, euskararen zaintzaren eta transmisioarekin lotutako subjektibitateak feminizatuta jarraitzen dute gaur egun. Hau agerikoa da hizkuntza biziberritzearen aldeko jarduera, erakunde eta elkarteetan, emakumeen presentzia gizonena baino handiagoa baita. Izan ere, eremu formal eta instituzionalekin lotutako ekintzak izaten dira hauek, eta hauetan mutilek nekez topatzen dute prestigioa eta kapital sinbolikoa (Altuna, 2024). Esandakoak esanda, beraz, erdaren bidezko maskulinitatearen eraikuntza modu argian ikus daiteke gure testuinguruan.

4.3.2. Gazteen euskara erabileran eragiten duten faktoreak

Euskal nerabe eta gazteen hizkuntza-praktikak askotarikoak dira, eta aldagai eta elementu ezberdinek hizkuntza-praktiketan eragin nabarmena dute. Izan ere, hizkuntzaren erabilera gizarte fenomeno konplexua da, elkar loturiko hainbat faktorek eragiten baitute. Hori horrela, zaila da faktore baten eragina non hasi eta non bukatzen den mugatzea, baina aldi berean ezinbestekoa da hurbilpen bat egiten saiatzea. Horregatik, hurbilpen hori egin nahian, eta ikerlari ezberdinen ekarpenak aintzat harturik (Basurto, 2010; Amonarriz, 2019), faktore horiek hiru maila ezberdinetan sailka genitzake: maila makrosoziala, mesosoziala eta mikrosoziala.

Faktoreak maila ezberdinetan sailkatzean, orain arte erabili izan den sailkapena hurrengoa izan da: maila makrosoziala, mikrosoziala eta indibiduala. Horren aurrean, beste sailkapen mota bat hobesten dela esango nuke, hain zuzen ere aipatu berri dena: maila makrosoziala, mesosoziala eta mikrosoziala. Izan ere, desberdintasun hau maila indibiduala horrela sailkatu nahi ezagatik dator batez ere; maila horretan jarrerak, identitatea eta gaitasuna bezalako faktoreak baitaude eta horiek pertsona bakar baten menpe dauden faktore indibidualak ez baitira. Bestalde, aurretik aipatu bezala, zaila da faktore baten eragina non hasi eta non bukatzen den mugatzea. Izan ere, pertsona eta talde erreferenteak, adibidez, gizarte mailako famatuak izan daitezke (maila makrosozialetik hurbilago daudenak) edo ingurune hurbileko pertsonak izan daitezke (maila mesosozialetik hurbilago daudenak).

Ikerketa hau, horrela, gazteen hizkuntza-errealitate eta hausnarketetan zentratuko den heinean, funtsezkoa da hauen erabileran eragiten duten faktoreak zeintzuk diren identifikatzea. Horretarako, Soziolinguistika Klusterrak 2010 urtean egindako “Gazteen erabileran eragiten duten faktoreen azterketa” proiektua hartuko da eredutzat, ikerketa honentzat oso baliagarria izan daitekeen faktoreen sailkapen bat egin baitzuten proiektu horretan. Hurrengoa da egin zuten sailkapena:

1. irudia: Gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreak

Iturria: Soziolinguistika Klusterra, 2009

Hori horrela, sailkapen honetaz baliatuz eta maila makrosozial, mesosozial eta mikrosozialetan sailkatuz, maila bakoitzean aurki daitezkeen faktoreen hurbilpen labur bat burutuko da hurrengo

orrietan. Modu horretan, ondorengo saio parte-hartzaileetan aztertzeko faktoreak identifikatu eta gazteen euskararen erabileran nolako eragina duten zehaztu ahal izango dugu.

Maila makrosoziala: hizkuntza politikak eta egoera juridikoa, input mediatikoa, kontsumo eskaintza eta erreferente globalak

Egoera juridiko eta hizkuntza politikak

Legediak eta administrazio erakundeen hizkuntza-politikek hizkuntza erabili ahal izateko arauak ezartzen dituzte; erabilerarako arauak, hiztunen eskubideak eta betebeharren mugak non dauden zehazten dute.. Bestalde, politikaren inguruko eragileen jardunak eta hizkuntzaren inguruko euren mezuek ere eragin zuzena dute gazteen jarreretan eta, beraz, erabileran (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Input mediatikoa

IKTek gure bizimodua nabarmen eraldatu dute, eta, era berean, eragin nabaria izan dute hizkuntzengan: testu-genero nahiz hizkuntza-molde berriak sortu dira, komunikatzeko era aldatu da eta abar. Testuinguru horretan, gazteak etengabe mezuak eta informazioa jasotzen ari dira, sarritan bila joan gabe. Horregatik, mezu horiek zein hizkuntzetan jasotzen dituzten, mezuetan hizkuntzei buruz esaten direnak eta hizkuntza bakoitzean zabaltzen diren edukiak zein bidetatik jasotzen diren, gazteen erabileran eragina duen faktorea da (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Kontsumo eskaintza

Euskarazko kontsumo eskaintzak salto handia eman du azken urteotan. Euskarri berriak sortu dira, eskaintza asko ugaritu da eta kontsumoan erroko aldaketak gertatu dira. Aldaketa handia ekarri du horrek, eta bereziki belaunaldi berrietan sumatu ahal izan da: gazteen bizimoduan kontsumoak berebiziko garrantzia du (UEMA, 2022). Horregatik, hizkuntza bakoitzean dagoen eskaintzaren kalitateak, barietateak eta erakargarritasunak kontsumoa zein hizkuntzatan emango den baldintzatuko du (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Erreferente globalak

Gizartean, maila globalean erreferentzia diren pertsona edo taldeen jokaerek eragin nabarmena izaten dute gazteen jokaeretan. Erreferente hauek komunikabideetatik jasotzen dira eta sarri, hizkuntzarekiko pertzepzio zehatz bat eman diezaiekete gazteei, eta hauek imitaziorako joera ager dezakete. Horregatik, gazteek, hizkuntzarekiko praktikan ere eredu gisa har ditzakete pertsonaia publiko horiek (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Beraz, erreferente globalek gazteen euskararen erabileran eragin zuzena izan dezakete.

Maila mesosoziala: erreferente lokalak, euskararekiko eta egoera soziolinguistikoarekiko gizarte pertzepzioak, harreman-sareetako hizkuntza-arau eta ohiturak eta hizkuntza gaitasuna.

Erreferente lokalak

Erreferente lokalak ingurune hurbileko erreferentziazko pertsona edo taldeak izan daitezke. Zuzeneko harremanetan izandako esperientzietatik erreferente bezala hartzen diren pertsonak dira, eta adinean aurrera egin ahala, hauek aldatuz doaz. Gaztaroan, horrela, taldeko liderrak, herriko gazteak, herriko kirol-taldeetako jokalarik eta entrenatzaileak edo aisialdi-begiraleak, besteak beste, garrantzia irabazten joaten dira gazteen bizitzetan, eta erreferente bilakatu daitezke. Horrela, beste jokaeretan bezala, gazteen hizkuntza-praktiketan ere eredu izan daitezke. Horregatik, ingurune hurbileko erreferente lokalek gazteen euskararen erabileran eragin zuzena izan dezakete (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Hizkuntzekiko gizarte pertzepzioa

Gizartean hizkuntzei eta hiztunei buruz hainbat mezu jasotzen dira. Mezu hauek eta ikusten ditugun hizkuntza-praktika ezberdinek hizkuntza bakoitza balore, irudi eta ideia jakin batzuekin lotzea eragiten digu. Horrela, hizkuntza bakoitzari balio sinboliko eta instrumental jakin batzuk aitortzen dizkiogu (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Euskarari dagokionez, hizkuntzari eta hiztunei lotutako baloreek, aurreiritziek, ideiek eta pertzepzioek hizkuntzaren gaineko irudi batzuk sorrarazten dituzte, eta horiek hizkuntzarekiko pertzepzioa osatzen dute, erabilera baldintzatuz (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Egoera soziolinguistikoarekiko gizarte pertzepzioa

Hizkuntza bakoitzaren egoera soziolinguistikoaren gaineko pertzepzio jakin batzuk sortzen dira gizartean. Izan ere, hizkuntzen bilakaera historikoari, egungo egoera soziolinguistikoari eta etorkizunari buruzko pertzepzioak desberdinak izan daitezke oso, eta uste horiek erabileran motibagarri edo desmotibagarri bezala joka dezakete (Soziolinguistika Klusterra, 2011).

Harreman-sareetako hizkuntza-arau eta ohiturak

Pertsona oro hainbat harreman sareetan txertatuta dago. Gaztaroan, gainera, harreman sareak areagotzen dira. Hauek askotarikoak izan daitezke eta hauetako bakoitzean hizkuntza erabiltzeko arau edo ohitura batzuk egoten dira finkatuta. Horrela, gazteak hizkuntza taldearen arau horietatik kanpo erabiltzeak norbanakoa eta taldearen artean tentsioa sor dezake; finkatuta zegoena zalantzan jartzeak sortzen duen tentsioa. Gaztaroan, hortaz, harreman sare berrietara ireki ohi dira gazteak: klasekide berriak, kirol-talde berri bat eta abar. Hauetan, muda-linguistikorako aukerak sortzen dira eta zein arau eta ohitura finkatzen diren aztertzea oso interesgarria izan liteke.

Hizkuntza-gaitasuna

Euskara erabiltzeko, gutxieneko gaitasun bat izatea ezinbestekoa da; euskaraz egiteko gaitasunik ez izatean, nekez erabiliko da. Gainera, oinarritzko gaitasunak izatetik komunikaziorako erosotasuna izatera tarte dago (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Bestalde, norberaren gaitasunaz gain, ingurukoena ere oso kontuan hartzekoa da, taldeetako erabilera asko baldintzatzen baitu.

Nabarmentzekoa da, gainera, erabilerak eragin zuzena duela gaitasunean; zenbat eta gehiago erabili, orduan eta baliabide eta erraztasun handiagoak garatzen baitira. Iurrebasok dioen bezala, hizkuntza-gaitasuna erabileraren zorua den modu beran, hizkuntza-erabilera gaitasunaren motorra da (Iurrebaso, 2023). Beraz, hizkuntza-gaitasuna, norberarena eta ingurukoena, erabileran eragiten duen funtsezko faktorea da.

Maila mikrosoziala: hizkuntza gaitasuna, jarrera eta portaerak, identitate kolektiboak eta haurtzaroko hizkuntza-ingurunea

Jarrera eta portaerak

Hizkuntzarekiko jarrera pertsona batek hizkuntza horrekiko duen pentsamendua edo iritzia da. Hizkuntza kontzientziarekin lotu ohi den kontzeptua da jarrerarena. Hizkuntzarekiko portaera, aldiz, gazteak testuingurua kontuan hartuta duen praktika-linguistikoa da: erabiltzen duen hizkuntza eta hizkera (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Askotan, alde nabarmenak aurki daitezke pertsonen aitortzen dituzten jarreraren eta antzematen diren portaeren artean.

Identitate kolektiboak

Gazteek inguruan dituzten edo ezagutzen dituzten talde edo mugimenduetako kideetasun sentimenduak eragina du hauen euskararen erabileran. Hortaz gain, herri, eskualde, lurralde, nazio eta kulturarekiko kideetasun sentimenduak ere eragina du gazteen euskararen erabileran (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Gazteak kide diren taldeetan hizkuntza-erabilera arautua egon ohi da, eta talde jakin bati ez dagokion hizkuntza-erabilera egiteak arazoak sor ditzake, eta taldean gazte horren lekua kolokan jarri.

Haurtzaroko hizkuntza-ingurunea

Gizakiok haurtzaroan zehar izan ohi dugu lehen gizarteratzea, eta garai horretan finkatzen dira gutako bakoitzarengan gure inguruneke errealitatearekin harremanak izateko irizpideak (Soziolinguistika Klusterra, 2011). Haurtzaroan, horrela, familian, eskolan eta herri edo auzoan bizitako hizkuntza-errealitateek, gaztaroan izango dugun hizkuntzarekiko harremana baldintzatuko dute.

5. METODOLOGIA

5.1. METODOLOGIA PARTE-HARTZAILEA

Marko teorikoan ondo nabarmentzen den bezala, euskal sozioliniguistikaren baitan azken urteetan gazteak ohiko aztergai bilakatu dira eta gazteen inguruan hainbat ikerketa burutu dira. Gazteen hizkuntza-ezagupena, hizkuntza-gaitasuna, erabilera, motibazioa eta beste hainbat gai ohiko kezka bilakatu dira. Hala ere, ikerketa gehien-gehienak, guztiak ez esatearren, helduen ikuspegi eta beharretatik egin dira. Helduek prestatu eta bideratu dituzte galdetegiak; helduek jaso eta aztertu dituzte datuak; helduek atera dituzte ondorioak eta helduek diseinatu dituzte etorkizunari begirako proposamenak eta egitasmoak (Altuna eta Hernandez, 2017). Gazteen gainean ikertzeak baina helduen ikuspegi eta beharretatik egiteak, gazteak inolako agentziarik gabeko ikerketa-objektu pasiboak izatea eragiten du.

Horregatik, gazteen egoera ulertzeko, beharrak identifikatzeko eta nahiak ezagutzeko, ez dago inor gazteak berak baino egokiagorik. Inork baino hobeto aztertu ahal izango dute haien inguruan, eta haien egoera ulertzeko ezinbestekoa iruditzen zait haien ahotsak ikerketa prozesu osoan zehar garrantzia nabarmena izatea. Gazteak ikerketa-objektu pasibo beharrean, ikerketa-subjektu aktibo izatea bilatzen da lan honetan. Ildo beretik, euskal soziolinguistikaren baitan azken urteetan honen beharra nabarmendu da: Euskararen Aholku Batzordeak 2020an egindako jardunaldien ondorio nagusienetako bat erabakiguneetan gazteak falta direla eta euskarari lotutako kontu ezberdinetan hauek protagonista izan behar direla izan zen. Gainera, Jone Miren Hernandez eta Jaime Altuna soziolinguistek dioten bezala, “gazteak egoera soziolinguistikaren parte diren neurrian, aukera izan beharko lukete bertan parte hartzeko” (Altuna, Hernandez eta Iñarra, 2021).

Esandakoak esanda eta ikerketaren helburuak kontuan hartuta, horiek lortzeko metodologia egokiena metodologia parte-hartzailea da. Izan ere, horrelako gaiak gazteen inguruan bai, baina gazteenkin batera egitea garrantzitsua da, gazteak ikerketa-objektu izateaz gain, ikerketa-subjektu ere izatea. Horretarako, Ikerketa Ekintza Parte-hartzaile (IEP) batean oinarrituko da lan hau. Honela definitzen dute Eizagirre eta Zabala Ikerketa Ekintza Parte-hartzailea: “errealitatea kolektiboki ikertzeko eta ikasteko metodoa da. Inplikaturako taldeen parte-hartze aktiboarekiko analisi kritikoan oinarritzen da eta praktika eraldatzailerako eta gizarte-aldaketa suspertzera bideratua dago” (Eizagirre eta Zabala, 2006).

Erabiliko den metodologiaren izenak berak dioten bezala, alde batetik ikerketaren atala dago, eta ondoren ikerketa horren fruitua izango den ekintza. Lehen atalari dagokionez, ikertzearenari dagokiona, ikerketa-subjektuen ezagutzatik abiatuta, askatzailea izango den ezagutza sortzea izango da helburu nagusia. Prozesu horretan, ikertzaileen edo dinamizatzaileen lana helburu hori lortu ahal izateko tresna metodologiko ezberdinak eskaintzearena izango da. Bigarren atalari dagokionez, ekintzari dagokiona, ikerketatik lortutako ekarpenetan jardun ahal izateko ekintzak eta neurriak planifikatzea da helburu nagusia (Eizagirre eta Zabala, 2006).

Prozesu guzti honek, ikerketa eta ekintza uztartzearen prozesuak, subjektuek beraien bizitzaren inguruko jakintza sortzea, kontzientzia kritikoa lortzea eta ahalduntzea eragiten du. Gainera, sare

sozialak indartu eta zabaltzen dira prozesu honen bidez, mobilizazio kolektiboa eta ekintza eraldatzailea ahalbidetzen ditu, besteak beste (Eizagirre eta Zabala, 2006).

Funtsean, Soziolinguistika Klusterrak dioten bezala, metodologia honen helburu nagusia hurrengoa da:

“elkarlan-dinamika bat garatzea, non parte-hartzaileak ezagutzaren subjektuak diren (eta ez aztergai hutsak), eta, horrela, honako lortuko den: eragin-gaitasun txikiko eragileen legimititatea, baliabideak eta antolakuntza gaitasuna hobetzea; itunak eta sareak eratzeak aukerak sortzea; praktikak eraldatzea; prozesuan identifikatutako beharrei erantzutea; eta prozesuan egindako proposamenak gauzatzea” (Soziolinguistika Klusterra, 2020)

IEP-ren helburu nagusienetako bat, aipatu berri den bezala, eragin-gaitasun txikiko eragileen legimititatea lortzea da. Honek, Paulo Freire brasildarrak zioenarekin bat egiten du, bere “La pedagogía del oprimido” liburuan esaten baitzuen txiroak beraien errealitatea aztertzeke gai zirela. Izan ere, ideia honekin jarraituz, Freirek dio txiroek beraien ezagutzak eta gaitasunak identifikatu eta finkatzean, horien ahalduntzerako erabil daitezkeela (Freire, 1968; hemen aipatuta: Eizagirre eta Zabala, 2006). Gurera hurbilduz, biztanleria gaztea eragin-gaitasun txikiko eragile gisa identifikatu dezakegu, Freirek txiroak horrela identifikatu zituen bezala, eta ikerketa honekin eta batez ere metodologia hau erabiliz, gazte horiei beraien errealitatea aztertzeke tresnak ematea bilatzen da, ondoren hauek ahalduntzeke.

Iker-lan honetara lurreratzean, modu argian bereiz ditzakegu metodologiaren baitan dauden bi atalak: ikertzearena eta ekitearena. Izan ere, hasteko, gazteek beraien errealitatean esku-hartzeko eta bertan ekiteko, funtsezkoa da beraien errealitatea modu zabal eta zuzenean ezagutzea; hau da, beraien errealitateari buruz ikertzea. Horretarako, hiru lan-saio ezberdinen bidez gazteen errealitatea aztertzeke eta horren gainean hausnartzeko aukera izan dugu eta zenbait ondorio ateratzeko gai izan gara. Horrela, hein batean, lehen atal hau ondorengo ekintzarako oinarriak finkatzean zentratu da.

Hala ere, lehen atal honetan ere ikerketan parte hartu duten subjektuak ez dira subjektu pasiboak izan, beraengan hausnarketa eta ekintza ere bilatu da. Izan ere, ikerketan parte hartu duten gazteek modu jarraian egin dute, lan-saio ezberdinetan gazte berberak izan baitira bertaratu direnak. Jarraikortasun horrek, finean, gazte hauek hausnarketa prozesu sakon batean murgilduta egotea sortu du eta era berean beraien arteko saretze bat eragin du. Orduan, nahiz eta lehen atal honetan espresuki ekintzarik ez den bideratu, gazteengan esku-hartzea nabarmena izan da, lan-saio ezberdinetan zehar garatu duten kontzientzia kritikoaren garapena eta saretzea bistakoak baitira.

Bestalde, hiru saio horietako ekarpenetatik abiatuta eta atera ahal izan ditugun ondorioetatik abiatuta, azken saio batean non ekin eta nola ekin pentsatu dugu. Hau da, esku-hartzeko esparru giltzarriak zeintzuk izan daitezkeen identifikatu eta esparru horietan ekiteko nolako ekintzak egin daitezkeen eta ekintza horiek egiteko zein bide hartu daitezkeen hausnartu dugu. Azkenik, prozesu guztia kontuan hartuz, beste udalerrietako gazteen egoera aztertzeke teknika-proposamen bat osatu dugu.

5.2. METODOLOGIAREN FASEAK ETA DISEINU TEKNIKOA

5.2.1. Irekiera: Parte-hartzaileak finkatzea eta lan-ildoak osatzea

IEP-k ibilbide metodologiko propioa du, irekiera-itxiera metodologian oinarritzen dena. Horrela, prozesuaren lehen fasea irekierari dagokio, eta ikerketaren subjektuak izango diren horiekin batzean datza eta kezka eta interes ezberdinak partekatuz, lan-ildo bateratu bat proposatzen da. Horrela, pertsona edo ikertzaile-taldeak, ikerketa subjektuei ikerketaren asmoa, nahia, behar eta begiradak partekatzen dizkie, eta denen artean lan prozesuaren helburuak, lanketa-gaiak eta metodologia adosten dituzte.

Ikerketa honen markoa, beraz, aurretik finkatuta egon da, ikerketa-proiektua beka-eskaerarako aurkeztean egitasmoaren helburuak, helburu horiek lortzeko erabili nahi zen metodologia eta lanketa-gaiak finkatuta nituen eta. Horregatik, ikerketa subjektuei, hau da, ikerketan parte hartuko zuten gazteei ikerketaren asmoa, nahia, eta ikerketarekin bilatzen zena partekatu nizkien, helburuak eta erabili nahi zen metodologia plazaratuz, eta lanketa-gai zehatzak batera adostu genituen.

Esate baterako, lehen fase honi dagokionez, ikasturtearen hasierarekin batera, Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko profil ezberdinetako gazteekin kontaktuan jarri nintzen eta proiektuaren azalpen labur bat eman nien. Hortik aurrera, gazte horiei interesa izan zezaketen hurbilekoei honen berri emateko eskatu nien, parte-hartzaile talde sendo eta anitz bat osatzeko asmoarekin. Hori horrela, gazte kopuru interesgarri baten baiezkoa jaso ondoren eta horietako batzuen ezjakintasuna argitze aldera, denok batera elkartzeko egun bat adostea proposatu nien, ikerketaren nondik norakoak modu argiagoan adierazteko eta lehen elkarretaratze informal bat burutzeko.

Elkarretaratze hori urriaren hasieran burutu genuen, Larrabetzuko kultur etxean. Alde batetik, ikerketaren izaera parte-hartzailea helarazi nien eta ondoren landu nahi diren gaien berri eman nien. Horrela, lehen elkarretaratze horretan, ondorengo lan-ildoak finkatu genituen eta lan-saio edo tailerrak noiz izango ziren adostu genuen.

Esandakoak esanda, ikerketan zehar bederatzi gaztek hartu dute parte: 15 urteko hiru neskek, 16 urteko hiru neska eta bi mutilek eta 17 urteko mutil batek.

5.2.2. Lan-saioak: gazte-identitateak, hizkuntza-praktikak eta hizkerak eta hizkuntza-ideologiak

Lehen elkarretaratzean, hurrengo saioetan lantzeko gaiak adostu genituen. Hala ere, ikerketarekin bilatzen denari buruz gazteek ideien bat izateko, lan-saioetan lantzeko gaien adibide batzuekin joan nintzen lehen bilera horretara. Horrela, Eusko Jaurlaritzako Gazteriaren Batzorde-atalak 2016 urtean “Gu, gazteok” egindako ikerketa hartu dut abiapuntutzat gure lan-saioak osatzeko. Ikerketa hau hiru ataletan banatuta dago: “Gu, gazteok”, gazte-identitatea lantzen duena; “Gu, gure praktikak”, aisialdi eta bestelako praktikak biltzen dituen; eta azkenik “Gu, gure hizkuntza”, hizkuntza-praktika eta diskurtsoak biltzen dituen.

Ikerketa-ekintza parte-hartzaileak, Martínezek (2023) dioten bezala, berezko teknika eta tresnak ditu: eztabaida publikorako tailerrak eta jarduerak; hala nola lan-saioak, mahai-inguruak, asanbladak eta

jardunaldiak. Lan hau, hortaz, tailer edo lan-saioak aurrera eramatean zentratu da. Hain zuzen, ikertzearen atalari dagozkion hiru lan-saio burutu ditugu, aurretik aipatu bezala, eta bakoitzean lan honen helburu ezberdinak betetzea bilatu dugu. Hurrengoak dira aurrera eraman ditugun lan-saioak⁵:

1. Lan-saioa: gazte-identitateak

Lehen lan-saio honetan, lehenengo helburu zehatza betetzea bilatu genuen; hau da, gazte-identitatea zerk osatzen duen aztertzea. Horretarako, gazteen identitatea osatzen duten elementuak identifikatzea eskatu nien. Horrela, gazte bakoitzak post-it ezberdinetan gazte bezala, beraien identitatea hobeto definitzen duten 3-4 osagai idaztea eskatu nien, eta ondoren banan-banan post-it horiek arbelean itsastea. Hauek itsatsi ondoren eta gazte bakoitzak denon aurrean aukeratutako osagaiak azaldu ondoren, gometsen bidez beraientzat osagai garrantzitsuenak zirenak sailkatzea eskatu nien. Ondoren, osagai bakoitza herriko zein herritik kanpoko zein tokirekin identifikatzen zuten idaztea eskatu nien, post-it bakoitzaren azpian.

Lan-saioaren bigarren atalean, identifikatutako osagai eta toki bakoitzean euskararen presentzia nolakoa den hausnartzea eskatu nien. Horretarako, gazteei bi taldetan banatzea eskatu nien (adina eta generoa uztartuz), talde batean osagaietako euskararen presentziari buruz hausnartuz eta bestean tokietakoari buruz. Ondoren, bi taldeei talde handian beraien hausnarketak partekatzea eskatu nien.

2. Lan-saioa: hizkuntza-praktikak

Lan-saio hau denboraz luzeena izan zen, alde batetik egoera soziolinguistikoarekiko aurreikuspenak aztertu genituelako, ondoren hizkuntza-praktikak eta amaitzeko euskararen erabileran eragiten duten faktoreak identifikatu genituelako.

Lehenik eta behin, egoera soziolinguistikoarekiko aurreikuspenak nolakoak diren aztertu genituen. Horretarako, lehiaketa eran (Kahoot! bidez) galdera eta baieztapen ezberdinak planteatu nizkien, Euskal Herriko zein Larrabetzuko egoera soziolinguistikoari buruz.

Ondoren, hizkuntza-praktikak ezagutze aldera, gazteei marra batean kokatzea eskatu nien eta testuinguru ezberdinak planteatu nizkien. Horrela, testuinguru bakoitzean egiten zuten erabileraren arabera, ezkerrera edo eskuinera mugitzea eskatu nien, ezkerra “euskaraz” izanda eta eskuina “beste hizkuntza batean”⁶. Dinamika berdina erabiliz, testuinguruaren arabera zein hizkuntzetan moldatzen ziren hoberen galdetu nien, berriz ere ezkerra “euskaraz” izanda eta eskuina “beste hizkuntza batean”. Azkenik, berriro dinamika berdina erabiliz, baieztapen batzuk planteatu nizkien, nagusiki hizkuntza-praktikei lotutako baieztapenak. Kasu honetan, ezkerra “ados” zen eta eskuina “ez ados”.

⁵ Lan-saio bakoitzaren gidoia lehenengo eranskinean aurki daiteke.

⁶ Ezker-eskuin dinamikan, graduazioak ere planteatu nizkien, hau da, ezker muturra guztiz euskaraz izango litzake eta eskuin muturra guztiz beste hizkuntza batean. Horrela, gazteek, gelaren zabalera guztian testuinguruaren arabera beraien lekua aurkitzen zuten, graduazioarekin jolastuz. Hona hemen dinamika honen adibide bat: <https://www.youtube.com/watch?v=y5deuuSZbrQ>

Azkenik, lehen lan-saioko post-it eta gometsen dinamika berdina erabiliz, euskara erabileran eragiten duten faktoreak eta euskara jakinda ez erabiltzean eragiten duten faktoreak identifikatzeko eskatu nien. Berriz ere, bakoitzetik 3-4 faktore garrantzitsuenak post-itetan idaztea eta arbelean itsastea eskatu nien eta ondoren gometsen bidez sailkatzea.

3. Lan-saioa: Hizkerak eta hizkuntza-ideologiak

Azken lan-saio honetan, azken bi helburu zehatzak betetzea bilatu genuen: hizkera eta aldaera bakoitzarekiko dituzten iritzi eta hurbilpenak eta hizkuntza-ideologiak aztertzea.

Horretarako, lehenik eta behin hiru bideo jarri nizkien: bat euskara batuan hitz egiten, bestea Larrabetzuko nagusi bat hitz egiten eta azkena gazte batzuk euskara eta gaztelania nahastuz hitz egiten. Behin hiru bideoak ikusita, hizkera bakoitza nolako ezaugarriekin harremantzen duten eta zer sorrarazten dien arbelean idazteko eta partekatzeko eskatu nien.

Ondoren, hizkuntza-ideologiak aztertze aldera, bi egoera⁷ planteatu nizkien eta egoera bakoitzean zer esango luketen galdetu nien. Azkenik, lan-saioarekin amaitzeko, egoera batzuk planteatu nizkien eta egoera horietan nola sentituko liratekeen eta haien erantzuna zein izango zen galdetu nien.

5.2.3. Itxiera: deboluzioa eta aurrera begirakoak

Metodologia parte-hartzailea irekiera-itxiera metodologian oinarritzen denez, oso garrantzitsua da prozesu guztiari itxiera egoki bat ematea eta ikerketaren fruitua izango den ekintzan pentsatzea. Hasteko, funtsezkoa da ikerketaren ekarpenak eta ateratako ondorioak parte-hartzaileei bueltatzea, haiek ere prozesu guztiaren ahaldun eta subjektu zilegi izan daitezen. Izan ere, ezagutza botere tresna bat den heinean, ezagutza hori ikerketaren parte hartzaileei bueltatzea ezinbestekoa da gazteek beraien errealitatean esku hartu dezaten eta botere eta zilegitasun handiagoa aitortzeko.

Horregatik, azken saio hau alde batetik ikerketaren ekarpenen eta ateratako ondorioen deboluzioan zentratu da. Deboluzio hau, horrela, aurkezpen nahiko serio baten bidez egin nuen, Gradu Amaierako Lanaren defentsa egoera simulatuz, baina gazteek ulertzeko hiztegi eta formatua erabiliz. Gainera, gazteei epaimahaia izatea eskatu nien, ideia garrantzitsuenak zein sortzen zitzaizkien galderak idazteko eta aurkezpena bukatzean helarazteko eskatuz.

Behin aurkezpena eginda eta gazteen ekarpenak jasota, aurrera begirakoak pentsatzen hasi ginen. Finean, hori baita ikerketaren helburu nagusia: behin gazteek beraien errealitatearen gainean aztertu ondoren, aurrera begirakoak eta egitekoak pentsatzea. Horrela, ikerketaren ondorio bakoitzean

⁷Hizkuntza-ideologiak nolakoak diren aztertzeko rol-joko bat planteatu nien gazteei, bi egoera planteatuz. Gazte hauetako zenbaitek aurtengo ikasturtean elkar-truke bat egin dute Frantziako ikasle batzuekin eta duela hilabete batzuk frantziar batzuk Larrabetzun egon ziren astebetez. Adibide horretaz baliatuz, hurrengo egoera plazaratu nien: “elkar-trukeko batek galdetzen dotzue zegaitik iten dozuen euskeraz, hamen eukinde erdera eta jakinde dala hizkuntza baliagarriaua, handiaua dalako, zeba iten dozue euskeraz?”. Bigarren egoerarako, gazte hauetako zenbaitek UEMAren Salto udalekuean parte hartu izana baliatu nuen, hurrengo egoera plazaratzeko: “azaldu Saltoko lagun bateri, Azkoitiar bateri, zeba Larrabetzu Bilbo Handien egonda, eta inguruen erderaz hainbeste iten dala kontuen izanda, guk zeba iten dogun euskeraz”.

ekiteko helburuak pentsatu nituen eta helburu horiek lortzeko zer egin daitekeen edo zer egin dezaketen pentsatzeko eskatu nien⁸.

Ondorio bakoitzari bertan ekiteko helburuak finkatu ondoren, beraientzat garrantzitsuenak edo egingarrienak diren hiru bat helburu lortzeko proposamenak pentsatzeko eskatu nien eta horrela proposamen zerrenda nahiko sendo bat osatu genuen. Azkenik, Larrabetzun ea gazteen euskara talde bat osatzea posible ikusten duten galdetu nien, eta sortzekotan, ea prest egongo lirartekeen bertan parte hartzeko, eta nolako rolaekin.

⁸ Adibidez, identitatearen eraikuntzan futbolari eta herriko futbol taldeari garrantzia nabarmena aitortzen diote. Horregatik, hurrengo helburua plazaratu nien: “futbolean eta Uritarran (herriko futbol taldean) euskararen presentzia handitzea”. Horrela, helburu hori lortzeko proposamenetan pentsatzea eskatu nien.

6. ANALISIA

Atal metodologikoan ondo aipatu berri bezala, behin ikerketan parte hartuko duten gazteak nortzuk izango diren finkatuta eta lan-saioen izaera eta landuko diren gaiak adostu ondoren, lan-saioak burutzeari ekin genion. Hori horrela, analisia saio horietatik jasotako ekarpen interesgarrienetan zentratuko da.

6.1. GAZTE-IDENTITATEAK

Lehen saioari dagokionez eta gazte-identitate ezberdinak aztertze aldera, hasiera batean gazte bezala, beraien burua hobeto definitzen duten osagaiak identifikatzeko eskatu nien; hau da, zeintzuk diren beraien gazte-identitate hori osatzeko faktore edo elementu garrantzitsuenak. Gazte bakoitzari hiru bat elementu aukeratzeko eskatu nion, eta erantzun guztiak jaso ondoren, modu argian ikusi ahal izan nuen aisialdia gazteek identitatea eraikitzeke erabiltzen duten espazio nagusienetako bat dela, Hernandezek (2011) dioen bezala. Izan ere, elementu horien artean nabarmenki gehien nagusitu zena lagunena, lagun-talde eta kuadrillarena izan zen. Gainera, erantzuna arrazoitzaerako orduan, haiek ere identifikatzen dituzte lagunak elementu garrantzitsu bezala, bi gaztek dioten bezala:

(1) GN1: lagunek ze iten dot dana lagunekaz ta dire nire bizitzako parte **garrantzitsuenetako** bat

(2) GN2: gero lagunek base uste dot direla parte **garrantzitsu** bet

Lagunek, hau da, pareen taldeak, garrantzia nabarmena du gazte identitatea eraikitzaerako orduan. Izan ere, aurretik aipatutako “Gu, gazteok” ikerketan ondorioztatu zuten bezala, “pareen taldeari, adinkideei, garrantzi handia ematen diote. Taldeak gazteen identitatearen autopertzepzioan eragin handia du” (Euskararen Aholku Batzordea, 2016). Lagunen garrantzia, horrela, ez dute soilik lagun-girora mugatzen, bestelako jarduera eta ezaugarriekin ere harremanetan ikusten dituzte, eta gazte-identitatean garrantzitsuenak diren osagai horietan lagunak hor ere daudela onartzen dute, bi gaztek dioten bezala:

(3) GM1: uste dot lagunek bakarrik ez dala pertsona batzukaz urtetea kalera ondo pasatzera, uste dot lagunek dauzela **harremanduta beste ezaugarri gehienekaz** eta direla nahiko inportanteak

(4) GN1: lagunek direla oso inportanteak ze azkenean **beste geuze danak iten dozuz lagunekaz** ta lagun barik da pues eztaikit

Lagunez gain, bestalde, hainbat dira gazteen baitan garrantzia duten elementu eta osagaiak. Lagunez gain, gehien aipatu direnak hurrengoak dira: kirola, futbola, Uritarra (Larrabetzuko futbol taldea), musika, festa, maitasuna eta ikasketak, hurrenez hurren. Hemen, argi ikus daiteke aurretik esandakoa, nola aisialdia funtsezko elementua den gazteen identitate eraikuntzan. Izan ere, kirola, futbola, Uritarra, musika eta festa dira gazteek gehien aipatu dituztenak eta hauek aisialdiarekin zuzenean harremanduta daude. Horrela, ez ditut emaitzak orokortu nahi, ez da hori ikerlan honen helburua, baina aldi berean ezin daiteke ukatu aipatutako elementuek garrantzia nabarmena dutela Larrabetzuko gazteen identitatearen eraikuntzan.

Kirola izan da gazteen gehiengoak nabarmendu duen elementuetako bat. Hau zergatik aukeratu duten arrazoitzerako orduan, nabarmenki gozamenarekin (ondo pasatzearekin) eta osasunarekin lotu dute kirola:

(5) GM1: Kirola ze gustetan daste egotea mugimenduen eta hori. Uste dot dala zeuzer garrantzitsua, gomendatzen dotzedala danari itea

(6) GN3: Kirola bueno ze gustan daste egotea osasuntsu eta mugitzea eta hori

Kirola aipatuta, gainera, gehiengoak hau futbolarekin zuzenean harremandu du, eta batez ere Uritarrarekin. Izan ere, ikerketa-taldea osatzen duten gazte gehienak, bai mutil zein neskak, futbolean ari dira Uritarran. Hau ez da inongo kasualitatea, azken urteotan hainbat haur eta gazte hasi dira Uritarran futbolean, gehienak Larrabetzukoak baina inguruetako herrietakoak ere bai. Ondorioz, hainbat talde berri sortu dira Uritarraren baitan, eta azken urteetan nabarmen egin dute gora emakumeen taldeek Uritarran⁹. Gainera, haien identitatearen parte garrantzitsu gisa irudikatzen dute zenbait gaztek futbola eta bereziki Uritarra. Gazte batek, adibidez, bizitzako aspektu oso garrantzitsu gisa irudikatzen du futbola; eta beste bi gaztek, bestalde, Uritarra identitatearekin lotutako eta interes-gune garrantzitsu bezala irudikatzen dute. Nabarmenezkoa da gazte batek aisialdirako espazio gisa ere irudikatzen duela.

(7) GM2: ipini dot futbola ze txikitatik da zeuzer ligeta egon nazela ta espero dot beste urte askoz ligeta egotea ze da geuze bat asko gustan datena eta asteen zehar botaten dotezelako ordu asko futbolari buruzko gauzakaz lotute.

(8) GN2: Uritarra, ze aparte de que jolasteagaitik futbolera eta azkenaldien notetan nabil **interesetan dastela Uritarra gehiau** en general.

(9) GN1: Nik bebai ipini dot Uritarra baie en general kirolak ze gehien bat nire kirolak dauz Uritarragaz zentreta ze jolasten dot hor, **nau egun guztie Errebalen**¹⁰ ta hori dana ta pues gustan dastelako asko

Futbolarekiko eta Uritarrarekiko interes hori, horrenbestez, ez da soilik mugatzen futbola praktikatzerako eta asteburuan futbol-partidak ikustera. Izan ere, gazte batek dioen bezala, asteen zehar zenbait ordu igarotzen ditu futbolari buruzko gauzekin lotuta, eta hau Uritarran bertan entrenatzaile-lanak egiten dituelako gertatzen da. Gazte honetaz gain, ikerketa-taldeko beste gazteren bat ere entrenatzaile-lanetan ibiltzen da.

Futbola eta Uritarra aipatuta, festa ere identitatea eraikitze, sozializatzeko eta aisialdirako elementu garrantzitsutzat dute gazte hauetako zenbaitek. Gainera, elementu hau zuzenean harremanetan dago lagunekin eta aurretik aipatutako pareen taldearekin, eta gazteak horren jakitun dira:

⁹ 2020 urtean ez zegoen emakumeen talderik eta 2024-2025 denboraldian kategoria ezberdinetako emakumeen sei talde daude Uritarran.

¹⁰ Errebale Larrabetzuko futbol zelaiaren izena da.

(10) GM2: naz pertsona bat gustan dakona asko ataratea, gustan dakozela jaiek ta normalean ataraten nazenean pasetan dotelako oso ondo

(11) GN1: festa, baie ez bakarrik urtetea lagunekaz edaten eta hori, que bebai, baie bebai **lagunekaz urtetea** planak iten edo joatea beste lekuetara urtetan eta hori ba bebai.

Festa eta kirola, eta bereziki futbola dira Larrabetzuko gazte hauen jarduera esanguratsuenetako batzuk. Biak aisialdiarekin lotuta daudela eta lagunekin batera burutzen dituztela argi ikus daiteke. Bi jarduera hauek, horrela, “Gu gazteok” ikerketan identitatea eraikitzeke jarduera nagusi gisa ere gailendu ziren. Ikerketan bertan dioten bezala, “Jarduerak aipatzerakoan gazteen identitatea kirola eta festarekin oso lotuta agertzen zaigu” (Euskararen Aholku Batzordea, 2016).

Generoaren arabera sozializazioa oso desberdina izaten da eta beraz, identitatea osatzen duten elementuen baitan desberdintasunak topa daitezke ere bai. Aurretik aipatu dut futbolari ikerketa-taldeko neskek garrantzia nabarmena aitortzen diotela, eta Uritarran emakumeen parte-hartzeak nabarmen egin duela gora. Hala ere, futbolaren baitako munduak oso maskulinizatuta egoten jarraitzen du, eta Uritarra ez da salbuespena lege horretan; emakumeen eta gizonezkoen talde kopurua ikustearekin nahikoa da: kategoria eta adin ezberdinetako 18 taldek osatzen dute Uritarra eta hauetatik 6 daude emakumez osatuta eta 12 gizonez osatuta.

Generoaren araberako identitate osaketa desberdindua modu oso argian ikusi ahal izan dut lehen saio honetan. Izan ere, zenbait neska gaztek beraien identitatearen osaketan garrantzia nabarmena duen faktore bat aipatu dute, mutil gazteek inolako baliorik aitortu ez diotena: maitasuna. Neska gazteek, esaterako, balio garrantzitsua aitortu diote maitatuak sentitzeari eta maitasuna adierazterri:

(12) GN4: maitasuna, ba gustan dastelako ba **sentitzea** beste pertsona batzuegatik maitasuna edo eta nik be **transmitidutea** eurei

(13) GN3: maitasuna bebai, jarri deuen berak, ta ez maitasuna bakarrik en plan novio eta hori tipo **maitasune adieraztea** pertsonenganako aprezioa dekozuna uste dot dala oso inportantea eta danori gustan daskula **sentidutea maitatuta**

Maitasunari aitortzen dioten garrantziaren baitan desberdintasun nabariak topa ditzakegu ikerketa-taldea osatzen duten neska eta mutilen artean. Desberdintasun hauek, horrela, identitatearen baitan ez ezik, hizkuntza-praktiketan ere modu esanguratsuan ikus daitezke, aurrerago nabarmenduko dudana bezala. Azkenik, ikasketei balio jakin bat ere adierazten dio ikerketa-taldeko gazteren batek, nahiz eta ez izan ikerketa-taldean orokortuta dagoen ikuspuntu bat. Gainera, identitate-eraikuntzan garrantzia aitortzen dioten gazte gutxi horiek, ez diote berebiziko garrantziarik aitortzen ere ez. Azkenean, ikasketak ez dituzte aisialdiarekin lotzen; eta beraz, ez diete garrantzia berezirik aitortzen ikasketei beraien identitate-eraikuntzan.

Dinamikaren bigarren zatian, behin gazte-identitatea osatzen duten ezaugarri, faktore eta elementuak identifikatuta, ezaugarri horiek herriko zein herritik kanpoko zein tokirekin lotzen dituzten hausnartu zuten. Oro har, erantzun nahiko berdintsu eta bateratuak plazaratu zituzten; adostasun nabariak suma daitezke ezaugarriak tokiekin identifikatzerako orduan. Esate baterako,

identitatea eraikitzen orduan gehien nabarmendu duten faktorea, hau da, lagunak, kalearekin identifikatu dute gazte hauek. Gainera, kaleko zein tokirekin identifikatzen duten galdetzean eta zein tokitan ibiltzen diren galdetzean, orokorrean Larrabetzun ibiltzen direla bai, baina leku espezifikoaren batean ibiltzen ez direla eta une oro lekuz leku ibiltzen direla aitortu zuten:

(14) GN2: Lagunek kalean, kaleko edozein lekutan, beti kalean

(15) GN5: Lagunek Larrabetzun ze ez gara egoten inon bez leku finko batean

Lagunak kalean identifikatzea eta gazte hauek lagun artean kalean ibiltzea ez da inongo kasualitatea. Izan ere, gutxienez euskal nerabe eta gazteen ohiko elementu bat da lagun arteko jarduna kalearekin identifikatzea. “Gu, gazteok” (2016) ikerketan ondorioztatu zuten bezala, “kalea da aisialdi ez formalari dagozkion jarduerak egiteko erabiltzen duten espazioa”. Aisialdi ez formala aipatuta, hau antolatuta agertzen ez den aisialdi mota oro da, eta hau burutzeko gune aproposenak kalea bezalako gune birziklatuak¹¹ dira. Gune birziklatuak, horrela, kalea, plazak, parkeak, aterpeak, arkupeak edo etxepeak bezalako espazioak dira, eta hauen berezitasuna da erabilpen pribatua ahalbidetzen duten leku publikoak direla. Espazio hauek, horrela, erdi-ezkutatuta egoten dira askotan eta babestuta sentitzeko egokiak dira, ezagunak diren helduen begiradatik aldentuta egoten direlako normalean (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernandez, 2003).

Ikerketa-taldea osatzen duten gazteak, horrela, kalean daudenean, gune birziklatuen ezaugarriak betetzen dituzten lekuetan egoten dira maiz. Gazte batek, esaterako, ondorengo lekuetan egoten direla dio:

(16) GM3: Gure Etxea atzean, Errebalen, txabolan, edo makina eurrean

Gure Etxea¹² atzea, esaterako, gune birziklatu nabarmena dela esan daiteke. Izan ere, erdi-ezkutatuta dagoen leku publiko bat da, aterpea daukana, eta helduak nekez egoten direna. Txabola, bestalde, ez da gune birziklatu bat, berezko gunea baizik, eta espazio hauek ere oso garrantzitsuak izaten dira gazte eta nerabeen aisialdi ez-formalean. Berezko guneak, horrela, lonja, txabola, gaztetxe, taberna zonalde edo diskotekak dira, besteak beste. Espazio desberdin hauek, horrela, gazte eta nerabeek aisialdi intentsiborako aukeratutako edo sortutako eremuak dira, helduen mundutik aparte daudenak eta gazte horien neurria egokitzen direnak (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernandez, 2003).

Behin berezko guneak aipatuta, Larrabetzun bada beste espazio bat gazteen berezko gune dena baina ikerketa-taldea osatzen duten gazteek, gutxienez, gaur gaurkoz, eguneroko aisialdi ez-antolatutako espazio gisa hautematen ez dutena: gaztetxea. Herriaren baitan, erreferentzialtasun eta garrantzia nabarmena du Hori Bai gaztetxeak. Hirurogei urte luzeko jarduna du eta gaur egun oso aktibo dago: urte guztian zehar hainbat ekintza ezberdin egiten dira, adin ezberdinetako herritarrei zuzenduta. Are gehiago, ikerketa-taldeko gazteren bat gaztetxeko asanblada-kide ere bada. Guzti honek,

¹¹ Kontxesi Berrio-Otxoa, Jone Miren Hernández eta Zesar Martínezek 2003 urtean egindako “Gaztetxoak eta Aisialdia. Etorkizuna aurreikusten (2001-2002)” ikerketatik jasotako kontzeptua da gune birziklatua. Ikerketa honetan, gaztetxoek lau aisialdi-gune desberdin erabiltzen dituztela ondorioztatu zuten: gune konpartituak, gune monitorizatuak, gune birziklatuak eta berezko guneak.

¹² Gure Etxea Larrabetzuko taberna bat da eta taberna honen atzeko aldea erdi-ezkutatuta dagoen leku bat da.

Larrabetzuko gazte eta nerabeek gaztetxea beraien bizitzan eta aisialdi-praktiketan garrantzia nabarmena duen espazio gisa irudikatzea eragiten du. Hala ere, musika eta kontzertuak bezalako faktore eta elementuekin lotzen dute gaztetxea, ez eguneroko aisialdirako espazio gisa. Izan ere, lagunak non biltzen diren eta herriko zein espazioetan ibiltzen diren galdetzean, kalea izan da nabarmendu duten espazio nagusia, gaztetxeari inolako aitorpenik eman gabe. Honen zergatiari buruz hausnartzean, bi izan daitezke arrazoi nagusiak: gaztetxea ez dela eskaintzen eguneroko aisialdirako espazio gisa edo gazteek ez dutela ikusten benetako berezko gune gisa.

Gaztetxea agian ez, baina Errebale futbol zelaia bai ikusten dute eguneroko aisialdirako espazio gisa, aurretik aipatu bezala. Kirola eta futbola bezalako faktoreekin lotzen dute futbol zelaia, baina hortaz gain, eguneroko aisialdian garrantzia nabarmena duen espazio gisa ere irudikatzen dute. Hau, aurretik aipatutako bi gazteen testigantzetan ikus dezakegu.

Musika gaztetxearekin lotzen dutela nabarmendu dute gazteek, baina gaztetxeaz gain, etxean ere musika entzuten eta praktikatzan dutela aipatu dute ere bai. Musika aipatzean, hau bereziki bi gaztek beraien identitatearen baitan garrantzia nabarmena duen elementu gisa irudikatzen dute. Hau esanda, biek irudikatu dute musika etxean, bertan entzun edo praktikatzan baitute nagusiki:

(17) GN2: musika etxean ze niri gustan daste egotea nire lehengusuekaz eta gustan daste egotea etxean mas que klean eta bueno gustan daste joatea kontzertutara eta bebai baie gehien disfrutetan dotena da nik etxean.

(18) GN3: musika bebai etxean ze gehien jotzen dotena edo da etxean eta entzuten dotena bebai etxean.

Lekuekin amaitzeko, maitasuna ere etxean irudikatzen dute nagusiki, gazte batek dioen bezala, maitasun gehien jasotzen duen lekua etxea delako, familiaren eskutik. Hala ere, beste gazteren batek ere ez du jakin izan zein espaziorik harremandu maitasuna. Azkenik, ikasketak institutuarekin harremandu dituzte gazte guztiek.

Behin haien gazte-identitatea osatzen duten ezaugarri, faktore eta elementuak identifikatuta, eta hauek zein tokirekin harremanak dituzten ezagutu ondoren, faktore eta toki bakoitzaren euskararen presentzia nolakoa den hausnartzea eskatu nien. Azkenean, gazte-identitatea zein faktoreekin eta zein tokitan osatzen duten jakitea oso aberasgarria da hauen hizkuntza-praktika eta hizkuntza-ideologiak modu sakonean ulertzeko; eta gainera, gazte horiek beraiek faktore eta toki bakoitzaren euskararen presentziaren gainean hausnartzean, hauen errealitatearen gaineko irudi zabalago bat lor dezakegu.

Hori horrela, faktoreekin hasteko, lagunak arteko jardunean euskararen presentzia gorabeheratsua dela onartu dute, baina orokorrean euskararen presentzia nahiko urria dela. Izan ere, pertsonaren arabera, eremuaren arabera eta harremanaren arabera euskararen presentzia oso aldakorra eta desberdina dela ondorioztatu dute, iritzi desberdinak barne. Bi gazte hauen artean izandako eztabaida hau horren adierazle da:

(19) GM2: lagunetan generalean ez, nik ipiniko neuke ezetz. Bueno eske depende, depende

harremana

GN1: orokorrean ez

GM2: ez, ez da orokorrean ez

GN1: eske da depende, igual zuk ez dozu iten ezebez eta nik bai

GM2: bale baie imagineu, zuk iten dozu nigaz euskeraz

GN1: ez, **gabiz iten euskeraz gauzelako hamen**, bestela ez

GM2: bueno ba jarri **pertsonaren arabera presentzia ezberdina**

GN1: bueno eta **harremanan arabera**

GM2: ez, ez da harremanan arabera.

GN1: bai bada harremanan arabera, institutoko lagunekaz eroan ahal zara gehiau por ejemplo

GM2: baie ezta harremanan arabera da pertsonan arabera

Alde batetik, onartzen dute orokorrean nahiko urria dela euskararen presentzia lagunarteko jardunean. Gazte batek dioen bezala, pertsonaren arabera desberdina da euskararen presentzia; hau da, lagunaren arabera euskaraz egiten dute edo ez. Besteak, ordea, harremanaren arabera euskararen presentzia desberdina dela dio, baina ez du ideia hori asko garatzen. Bestalde, nahiz eta gazte batek dioen bien artean euskaraz egiten dutela, besteak leporatzen dio lekuaren eta testuinguruaren arabera hizkuntza batean edo bestean aritzen direla, eta testuinguru dena delako (Larrabetzuko gazteen euskararen erabilerari buruzko lan-saio bat) dabiltzala euskaraz. Azken ideia hau zuzenean gazte-kulturaren ezaugarriekin lotu dezakegu, eta nola eremuaren eta testuinguruaren arabera euskara erabiltzeagatik gazte-kulturaren barnean edo kanpoan koka zaitezkeen. Esate baterako, bi gazte hauen artean eztabaida jakin hau izan den testuinguruan euskararen erabilera onartua dago; are gehiago, hitz egin beharreko hizkuntza da. Beste testuinguru batzuetan, bestalde, euskara erabiltzea ez da gazte-kultura jakin hori osatzeko elementuetako bat, eta euskaraz egiteak gazte-kultura horretatik kanpo geratzeari sor dezake, eta horrek arazo jakin batzuk sor ditzake¹³.

Kirolean eta futbolean, bestalde, onartzen dute orokorrean euskararen presentzia ez dela oso altua, baina era berean Larrabetzu nolabaiteko salbuespen bezala irudikatzen dute. Izan ere, Uritarrari dagokionez, zenbait gazte jokalarik edo entrenatzaile diren heinean, honen funtzionamendua eta izateko era barrutik ezagutzen dute eta klubean euskara sustatzen dela modu argian adierazten dute:

(20) GM2: bueno aber baie Larrabetzu da **un caso aparte**, kirolan euskera iteana

(21) GN3: futbolean orokorrean ez (euskara erabiltzea), eta Larrabetzun nahiko. Uritarrak azkenean **sustatzen** deu, **bultzatzen** deu.

Hala ere, euskararen aldeko jarrera hori izan arren, onartzen dute ez dela klubeko talde guztietan berdin gertatzen, eta ume eta nagusien artean desberdintasun nabarmenak daudela:

(22) GN1: Ba futbolean esan dogu orokorrean ezetz, ez dala iten euskeraz baina Larrabetzun Uritarrak azkenean **sustatzen** deuela euskeraz itea, gehienbat **umean mailatan** eta gero ba adibidez **nagusiek** pues ez baie txikietan saiatzen da iten euskeraz eta in **behar** da euskeraz.

¹³ Honen gainean aurrerago sakonduko dut, hizkuntza-praktikei buruz hitz egitean.

Bestalde, musikari dagokionez, orokorrean euskarazko musika ez dela oso ospetsua diote, baina Euskal Herrian musika asko euskaraz egiten dela eta horri garrantzia eta beharrezkotasuna adierazten diote, euskarazko musika sustatu behar dela esanez:

(23) GM2: Euskal Herrien hartzen da kontuen jarri behar dala euskarazko musika bebai, ze dauelako ta jendea pues egon behar dalako

Horrekin lotuta, normalean entzuten dituzten kontzertuak, bai gaztetxean zein beste tokietan, euskaraz izaten direla diote, edo euskaldunak diren taldeenak, nahiz eta kantaren bat agian ez izan euskaraz. Herriko gaztetxean antolatzen diren kontzertuak, esaterako, orokorrean euskaraz abesten duten taldeenak direla diote.

Azkenik, ikasketei dagokienez, hauek guztiz euskaraz izaten direla diote, denek D ereduan ikasten baitute. Izan ere, derrigortasuna hitza nabarmendu da ikasketetan euskarak duen presentziari buruz hitz egitean, euskaraz ikasteko derrigortasuna. Horrela, derrigortasun hau orokorrean ez dute gauza negatibotzat hartzen, baten batek beharrezkotasuna ere nabarmenduz.

Behin gazte-identitatea osatzen duten faktoreengan euskararen presentzia nola ikusten duten hausnartu ondoren, aurretik aipatutako toki bakoitzean euskararen presentzia nola ikusten duten hausnartzeari ekin genion. Horrela, aurreko orden berdinarekin jarraitzeko, kaleari dagokionez, herrian, kalean gaur egun gehien entzuten den hizkuntza gaztelania dela diote, baina euskara ere nahiko entzuten dela. Gainera, azkenaldian, euskara gero eta gutxiago eta gaztelania gero eta gehiago entzuten dela diote eta gertakari hau zuzenean lotzen dute haurren eta haurrak egoten diren eremuetako euskararen erabileraren beherakadarekin:

(24) GM2: nik uste dot geur egun umeak dauzen lekuen entzuten dala gero ta gitxiau euskera. Nik dekot rekuerdoo txikitan zala dana euskera umean artean ta oin pastan zara kaletik ta entzuten dozuz ume txikiek erderaz.

Umeen artean euskara gutxiago entzutearen atzean bi arrazoi nagusi irudikatu dituzte: sare sozialetarako sarbide goiztiarra eta besteen hizkuntza-praktiken eragina:

(25) D01: ta zegaitik uste dozue umeak iten dueriela gehiau erderaz
GN1: sare sozialak, dekie erreztasun gehiau sare sozialetarako
GN4: ta entzuten deurielako erderaz kalean

Bigarrenari dagokionez, kalean erdara gehiago entzutearen arrazoi nagusitzat azkenaldian kanpotik herrira euskalduna ez den biztanleriaren etorrera irudikatu dute zenbait gaztek:

(26) GM2: ta gero be etorri da azkenaldien jente asko igual ez dana euskaldune ta askotan iten doguna guk, ta nire etxean beti esan dostie txarto dauela, moldatuten gara gu pertsona barrire eurek gugana baino, ta danak hasten gara erderaz iten pertsona hori euskaratu beharrean.

Gazteek egindako adierazpen eta baieztapen hauetako zenbait horrela dira eta zuzen daude, baina besteren bat ez da guztiz zuzena. Esate baterako, egia da kalean gaur egun gehien entzuten den

hizkuntza gaztelania dela: azken kale-neurketan, 2021 urtekoan, gaztelanaren erabilera % 51,8koa izan zen, euskararena % 47,3koa izan zen bitartean. Bestalde, kalean haurren euskararen erabileraren beherakadari dagokionez, 2011ko neurketarekin alderatzean, haurrena izan da 2011 eta 2021 urteen artean euskararen erabilerak gora egin duen adin-tarte bakarra, nahiz eta 2017tik beherakada txiki bat izan. Beraz, baieztapen hau ere ez da guztiz zuzena. Hortaz gain, hurrek kalean gaztelania entzuten dutela diotenean zuzen dabilta, 2017 eta 2021 urteen artean % 9an egin baitu gora gaztelaniaren erabilerak; eta aurretik aipatu bezala, azken neurketaren arabera Larrabetzuko kaleetan euskara baino gaztelania gehiago entzuten delako. Hala ere, euskararen erabileraren beherakadaren eta gaztelaniaren erabileraren gorakadaren arrazoia azkenaldian kanpotik erdaldun gehiago etorri direla ez da guztiz zuzena: azken 20-25 urteetan Larrabetzuko biztanleriak gora egin du nabarmen, nagusiki Hego Euskal Heritik eta batez ere Bilbo Handitik heldutakoen eskutik, baina euskaldunen ehunekoa nahiko egonkor mantendu da azken 40 urteetan, 5. taulan ikus daitekeen bezala.

Larrabetzun, euskararen kaleko erabilerak beherakada nabarmena izan du azken urteetan, eta gazteak horren jakitun dira. Izan ere, aurrerago egoera soziolinguistikoaren gaineko gazte hauen aurreikuspenak sakonago aztertuko ditugu, eta nahiz eta zenbait kasutan zuzenak izan, beste zenbait kasutan nahiko aurreikuspen okerrak dituzte. Hauek identifikatutako tokiekin jarraitzeko, Errebale futbol zelaia dagokionez, nahiko adierazgarria da zelaiko gunen ezberdinetan nola ikusten duten euskararen presentzia: taberna aldean nahiko altua, zelaian bertan nahiko gorabeheratsua eta harmailan nahiko baxua. Hasteko, taberna aldean euskararen erabilera nahiko altua dela diote, eta horren zergatiari buruz galdetzean, herriko zale, guraso eta orokorrean herritar heldu eta heldu-gazteak bertan biltzen direlako da, eta hauen arteko elkarrizketak euskaraz zein gaztelaniaz irudikatzen dituztelako, baina nagusiki euskaraz. Bestalde, zelaian, jokalariei eta entrenatzaileak egoten diren tokian, euskararen presentzia nahiko gorabeheratsua dela diote, aurretik aipatutako berdinarengatik; umeei eta umeen entrenatzaileek nabarmen euskaraz egiten dutelako baina adinean gora egin ahala gaztelania nagusitzen doalako. Azkenik, harmailan euskararen presentzia nahiko baxua dela diote, batez ere herriko gazteak eta aurkariak zale, guraso eta ingurukoak bertan biltzen direlako eta, orohar, horien artean euskara gutxi erabiltzen delako.

Etxean, bestalde, bai ikerketa-taldea osatzen duten gazteek zein herriko gehiengo batek euskaraz egiten duela diote, eta beraz, etxean euskararen presentzia nahiko altua dela. Gainera, gazte hauetako zenbaitek adierazten dute etxean euskaraz ez egiteak arazoak sor ditzakeela:

(27) GN5: etxean iten dot beti euskaraz, eta botatzen dostie **bronka** eta hori dana iten badoten erderaz

Datuei erreparatzean, ordea, ikus dezakegu gazte hauen errealtatea ez dela herriko gehiengoaren egoera: azken urteetan etxean soilik euskaraz egiten duen biztanleriak behera egin du nabarmen, bai pertsona kopuruan zein ehunekoa, 7. taulan ikus daitekeen bezala. Era berean, etxean gaztelaniaz egiten dutenak zein euskaraz eta gaztelaniaz egiten dutenak gehiago dira azken urteetan.

Bestalde, Hori Bai gaztetxean euskararen presentzia oso altua dela diote, bai bertan dabiltzanak haien artean euskaraz egiten dutelako beti edo ia beti, eta batez ere jarrera euskaltzalea duen jendea ibiltzen delako.

Azkenik, institutua, nahiz eta ikasketak euskaraz direla eta irakasleekin euskaraz egiten dutela dioten, eremu oso erdalduntzat hautematen dute. Aurrerago, hizkuntza-praktikak aztetzeari gehiago sakonduko dut institutuan nagusitzen diren hizkuntza-praktiken inguruan, hauetako batzuk oso adierazkorrak baitira, baina orokorrean diote han irakasleekin eta euskaraz egiten duten herriko lagunekin izan ezik, beste ia guztiekin gaztelaniaz egiten dutela.

6.2. EGOERA SOZIOINGUISTIKOAREKIKO GAZTEEN AURREIKUSPENAK

Bigarren lan-saioan gazteen hizkuntza-praktikak landu genituen nagusiki. Hala ere, hizkuntza-praktika horietan sakontzen hasi baino lehen, dinamika labur bat egin genuen bertaratutako gazteek Euskal Herriko zein Larrabetzuko egoera soziolingüistikoarekiko aurreikuspenak ezagutzeko. Aurretik aipatu bezala, Larrabetzuko kale-erabileraren gainean zuzen egon dira kalean euskara baino gaztelania gehiago entzuten dela esan dutenean. Euskal Herriko kale-erabilerari dagokionez, bestalde, aurreikuspen nahiko okerra dutela nabarmendu dezakegu: gehiengo batek uste izan zuen Euskal Herrian kalean egiten dena baino gehiago egiten dela euskaraz. Izan ere, 2021 urtean euskararen kale-erabilera Euskal Herrian % 12,6koa izan zen, eta gehiengoak uste izan zuen hori baino altuagoa izan zela.

Adin-taldeei dagokionez, nahiz eta Larrabetzun umeek euskaraz gero eta gutxiago egiten dutela dioten, Euskal Herrian, euskaraz gehien egiten duen adin-taldetzat dute haurrena. Hau esatean zuzen dabilta, haurrena baita kale-erabilera altuena Euskal Herrian. Bestalde, euskaraz gutxien egiten duen adin-taldetzat gazte eta helduena dute, eta Euskal Herri mailan aurreikuspen hori okerra da, adinekoena baita kalean euskara gutxien erabiltzen duen adin-taldea. Aurreikuspen oker hau, agian, Larrabetzun egoera bestelakoa dela uste dutelako da, gazteren batek ere erantzun baitu adinekoek egiten dutela gehien euskaraz Larrabetzun. Errealitatea, ordea, oso bestelakoa da: haurrena da kale-erabilera altuena Larrabetzun, nabarmen, eta gazteen gehiengoak zuzen egon da horri dagokionez.

Larrabetzun kalean euskaraz gutxien egiten duen adin-taldeari dagokionez, bestalde, adierazgarri bezain okerra den aurreikuspena dute ikerketa-taldea osatzen duten gazteek: den-denek uste izan dute gazteek dituztela erabilera-datu baxuenak kalean. Hasteko, aurreikuspen hau okerra da, helduena baita erabilera-datu baxuena kalean. Bestalde oso adierazgarria da gazte guzti-guztiek uste izana beraiek erabiltzen dutela euskara gutxien Larrabetzuko kaleetan. Izan ere, izugarritzko haridura sentitu du gazteren batek ere beraien erabilera datuak uste bezain kaskarrak ez direla ikustean:

(28) DO1: honek dire kaleko erabilera datuak adin-taldeetan banatute. Haurrek gehien, gazteek % 40 inguru...

GM3: ostia **gazteak mucho ee**

Honek erakusten du azkenaldian asko leporatu zaiela beraien erabilera urria eta diskurtso horrek eragina izan duela beraien erabileraren autopertzepzioan. Gainera, euskara gutxi erabiltzen dutenaren diskurtso hori hainbat lekutatik jaso dute: gurasoek euskara erabiltzeko esaten diete eta irakasleek larrabetzuarrak izanda gaztelaniaz mintzo direla leporatzen diete, besteak beste. Guraso eta irakasleek partekatzen duten ezaugarria da biak helduak izatearena, beraz, heldu bezala begiratzen dituzte gazteak. Helduen begirada hori, sarritan, goitik egiten duten begirada bat da,

aurretik aipatu bezala. Hala ere, erantzukizun jakin bat izan badute hainbeste kritikatzeko dituzten jarrera horiengan. Hernandezek (2011) dioten bezala, gazteei leporatzen zaizkien jarrerak eta hauen gaineko kezkak neurri handi batean aurreko belaunaldietan konpondu ez dituzten arazo onorio dira. Horregatik, irakasle, guraso zein bestelako helduek horrelako iruzkinak eta jarrerak leporatzean, beraiek gazteen jarrera horiengan duten erantzukizunean pentsa beharko lukete. Bestela, gazteek erabileraren beherakada hori beraien errua eta soilik beraiena dela pentsatzera heldu daitezke, kasu honetan ikus dezakegun bezala.

Azkenik, gazte guzti-guztiekin uste izan dute Larrabetzun emakumeek gizonen baino euskara gehiago erabiltzen dutela kalean eta aurreikuspen hori zuzena da. Izan ere, Larrabetzun 2021 urtean emakumeen % 53,5ak eta gizonen % 42,2ak erabiltzen zuten euskara kalean. Gainera, datu hauek profil soziolinguistiko antzekoa duten herrietako datuekin alderatzean, hau da, udalerri euskaldunetako datuekin alderatzean, desberdintasun nabariak topa ditzakegu. Hain zuzen ere, udalerri euskaldunetan bi puntuko alde zegoen gizon eta emakumeen arteko erabilera datuetan 2021 urtean, emakumeen alde. Urte hartan bertan, Larrabetzun, hamaika puntuko alde zegoen, berriz ere emakumeen alde. Herrian, emakumeek, gizonen baino euskara gehiago erabiltzen dute kalean, nabarmen, eta ikerketa-taldea osatzen duten gazteak horren jakitun dira. Izan ere, mutil eta neska gazteek hizkuntza-praktika eta hizkuntza-erabilera oso desberdinak aitortzen dituzte, eta argi adierazten dute neska gazteek euskara gehiago erabiltzen dutela. Gainera, herrian, orokorrean, berdina gertatzen dela diote, hurrengo adierazpenaren aurrean gazte batek izandako erreakzioa horren erakusle:

(29) D01: Larrabetzun neskek mutilek baino gehiago erabiltzen dute euskara
GN3: **impossible**

6.3. HIZKUNTZA-PRAKTIKAK

Behin ikerketa-taldea osatzen duten gazteen aurreikuspenak jaso ondoren eta haiek batzuetan zuzen baina beste zenbaitetan oker daudela ikusi ondoren, hauen hizkuntza-praktikak ezagutu eta aztertzeari ekin genion. Horretarako, lehenik eta behin testuinguru batzuk planteatu nizkien eta gazteek beraien hizkuntza-erabilera testuinguru horietan nolakoa zen partekatzeari ekin zioten.

Hasteko, guraso eta neba-arrebekin hizkuntza erabilera nolakoa zen galdetzean, ikerketa-taldea osatzen duten gazte guzti-guztiekin erantzun zuten beti egiten dutela euskaraz haiekin, leku oro momentu oro. Honek aurretik aipatutako etxeko euskararen presentziarekin bat egiten du, eremu oso euskalduntzat irudikatu baitute etxea.

Lagun arteko jardunari dagokionez, kuadrillako edo hurbileko lagun batekin hitz egitean edo talde txikian biltzean, euskaraz zein gaztelaniaz egiten dutela diote. Testuinguru honetan, alde batetik, pertsonaren arabera erabilitako hizkuntza desberdina dela aitortzen dute, aurretik aipatu bezala:

(30) GM2: **depende pertsonagaz**, adibidez Aimarregaz iten dot dana euskaraz eta igual Kepagaz ez dot iten euskaraz ezebez

Beste gazteren batek, ordea, nahiz eta esan pertsonaren arabera hizkuntza bat edo beste erabiltzen duela, onartzen du lagun gehienekin gaztelania erabiltzen duela oro har. Hortaz gain, neska eta mutilen artean desberdintasun nabarmen bat sumatu ahal izan dut, hizkuntza-praktiketan eragina izatera heldu daitekeena: ikerketa-taldeko neskek beraien kuadrilla denak berdinak diren taldetzat hautematen dutela, eta mutilek, ordea, ez. Nerabezaroan eta gaztaroan nahiko ohikoa izaten da kuadrilla eta lagun-taldeetan liderrak egotea, edo erreferentzialtasun puntu bat eskaintzen zaion pertsona bat egotea. Gazte neska batek, ordea, aitortzen du bere kuadrillan denak berdin gisa ikusten dituela eta horregatik ez dagoela pertsonaren araberrako erabilera desberdinik:

(31) GN6: guk en verdad iten dogu danakaz (euskaraz), gure artean ez dau bategaz bai bategaz ez ze gara danak holan **berdinek**, horregatik iten dogu holan

Bestalde, kuadrillako zenbait talde handian biltzean, ikerketa-taldea osatzen duten mutilek aitortu dute euskararen erabilera eta euskararen presentzia asko murrizten dela. Neskek, ordea, talde handian biltzen direnean ez dela horrenbesteko beherakadarik gertatzen diote. Testuinguru horretan, mutilen erabileraren izugarrizko beherakadaren arrazoiak ugariak izan daitezke, baina hurbilpen bat egiten saiatzea ezinbestekoa da. Arrazoiei buruz galdetzean, nahiz eta hasiera batean onartu ez, azkenean baieztatu dute talde handian, kuadrillan, euskaraz egiteak arazoren bat sor dezakeela, eta finean, ez dela kuadrillan hitz egiteko hizkuntza. Pareen taldean, lagunengan, euskara erabiltzeak sor ditzakeen arazo horiek horrela, harreman zuzena du Altunaren (2023) tesiaren ondorio nagusi batekin: erdararen bidezko maskulinitatearen eraikuntza. Altunak dio gaztelania makulu erabilgarriago bihurtzen omen dela maskulinitatea eraikitzeke, eta ikerketa-taldeko mutil zein neskak baizetapen honekin bat egiten dutela hauteman ahal izan dut. Adibidez, gazte batek modu oso adierazgarrian dio esandako hau:

(32) GN2: Nik uste dot sartzen direnean institutoan, dekie (mutilek) como la presion de ez bazaren enplan **cani**-e, ez zarie aceptau socialmente.

*Caní*¹⁴ izate hori maskulinitatearekin zuzenean harremanetan nabarmendu dezakegu. Izan ere, gazteek azpi-kultura hori eta oldarkortasuna, errebelia eta arduragabekeria bezalako jarrerekin harreman zuzena egiten dute, eta jarrera horiek zuzenean maskulino gisa hautematen dituzte. Ezaugarri hauei lotutako gazte-kultura, horrela, azkenaldian mutil nerabeen artean gailentzen ari den gazte-kultura da, eta modu batean gazte hauen artean hegemonia jakin bat hartu duen gazte-kultura estiloa. Hala ere, honekin ez dut esan nahi bat eta bakarra denik estilo jakin hau, gazte-kulturak malgu eta aldakorrek diren heinean, estilo berdinen baitan aldaera ugari egon ahal baitira.

Estilo bakoitza, horrela, kultura-elementu jakin batzuen baitan eraikitzen da, marko teorikoan¹⁵ aipatu bezala eta hizkuntza elementu horietako bat da. Hegemonikoa eta gainartzailea den gazte-kultura estiloaren baitan hizkuntza hegemoniko eta gainartzaile bat dagoela ondo dakite gazteek. Gazte batek, adibidez hurrengo dio *guay*-a den hizkuntzaren inguruan:

¹⁴ Cani: 2000. hamarkadan Espainiar estatu mailan garatu zen azpi-kultura bat da. Jatorrian, heziketa eta errespetu faltekin eta jarrera oldarkorrekin harremanetan zen, batik bat. Gaur egun, batez ere zenbait gazte eta nerabeei erreferentzia egiteko erabiltzen da.

¹⁵ Marko teorikoan, 22 orrialdean

- (33) GM1: nik uste dot mutil askok ikusten deurela gaztelera **hizkuntza guay** bat moduen eta euskera ez eta orduen ez deurie erabilten euskera

Hizkuntza *guay* bezala eta beste bat *ez-guay* bezala ikusteak, azkenean, erakusten du zein neurrira arte balio duen hizkuntza bakoitzak gazte-kultura estilo bakoitza osatzeko. Izan ere, testuinguruaren arabera hizkuntza bat edo beste gainjarriko da eta hitz egin beharreko hizkuntza bezala finkatuko da.

Nerabezaroa eta gaztaroa haur izateari utzi eta heldu izan arte pasa beharreko etapak dira (Altuna eta Hernandez, 2017). Etapa hauetan, haur izateari uzteko nahi horrek haurrekin identifikatzen den praktika orori uko egitea suposatzen du zenbait kasutan, eta euskara haurren hizkuntza gisa identifikatzean, zenbaitek hau erabiltzeari uko egiten diela dio ikerketa-taldeko gazte batek. Hala ere, honen aurrean, beste gazte batek erantzun dio mutiletan gertatzen dela hau nagusiki, eta erabateko adostasuna adierazi dute beste guztiek honen aurrean:

- (34) GM2: dau garai bat institutoan sartuten zarenetik unibersidadera zoazenerarte edo hor esaten dozula **euskera da umeentzat**

GN1: nik uste dot Larrabetzun **gehiau mutilek**, no es por ofenderos ee baie nik uste dot Larrabetzun gehiau mutilek.

Beraz, zenbait kasuetan lagun artean euskara erabiltzeak gazte-kultura jakin batzuetatik at geratzeko arriskua sor dezake, eta aurretik gazte batek nabarmendu duen bezala, sozialki onartua ez izatearen beldurra sor dezake. Beldur hau, besteen pentsamenduaren eta sozialki onartua ez izatearen beldur hau, gazteek oso ondo ezagutzen dute eta testuinguruaren arabera beldur hori bizi dute:

- (35) GM2: ni banauen leku baten euskera ez dala asko erabiltzen eta nik iten badot berba euskeraz sentidu ahal dot **beldur** hori ia besteak zer pentsatan deurien nik euskeraz iteaz eta horregaitik ez dotela iten

- (36) GN2: besteen pentsamenduen **beldurre** eukiten dogu batzutan, pentsetea iteagaitik euskeraz “**que pringau**” o algo asi

Euskaraz hitz egiteagatik epaituak izateko beldur hori herriko lagunak eskutik bizi duten galdetzean, erantzun oso desberdinak jaso ditugu neska eta mutilen artean. Mutil gazteek adierazi dutenez, normalean ez dute burla edo iruzkin negatibo zuzenik jasotzen, baina begiradaren bidez, adibidez, epaituak sentitzen dira. Neskek beraien herriko lagun-artean holakorik ez dela gertatzen diote:

- (37) DO1: herrien bertan be zuen kuadrillakoak sentiduten dozue iten dotzuela burla?

GN1,GN2, GN3, GN4: **ez**, hori ez

GM1, GM2, GM3: bai igual apur bet bai

GM1: ez pero igual batzuk **begiratzen dotzue**

GM2: bai da gehiau **begirada** de “euskeraz, zer iten deu honek euskeraz iten berba”

Begiradaz gain, mutilen artean epaitzeko erabiltzen den beste modu bat euskara “grazioso”, “baserritar” edo “brometan” egiten den euskararen erabilera da, gazteek beraiek dioten bezala, eta hau oso adierazgarria da analisi honetarako. Mutilek nabarmentzen dutenez, sarritan errepikatzen da

beraien kuadrillan bi pertsonaren artean edo talde txikian euskaraz aritzea eta hirugarren pertsona bat etortzea eta hizketaldian euskaraz sartzea baina iraingarria den euskara batean. Eran berean, norbait iraintzeko edo lagun batez barre egiteko horrelako euskara erabiltzen dutela ere aitortu dute. Horrela, iraintzeko erabiltzen duten euskara hori nolakoa den galdetzean, ez zuten oso ondo jakin nola definitu, baina hurrengo ezaugarriekin lotu zuten:

(38) DO1: lagunek baziletako euskera erabiltzen dozue?

GM1: bai euskera erabiltzen dogu beti beti

GM2: aber baie erabiltzen dogu euskera **graziosoa**, ez egunero erabiltzen dogun euskera

DO1: ta zer da hori?

GM3: ba eztaikit tio

GM1: rollo **zarratuau**

GM2: rollo **baserritar**

GM3: bai, hori da!

Testuinguru horietan erabiltzen duten euskara, horrela, “grazioso” “zarratu” eta “baserritar” gisa irudikatzen dute eta hau oso adierazgarria da. Izan ere, horrelako erabilera bat egitean lagunak iraintzeko helburua betetzen da, hein batean euskara erabiltzeak baserritar gisa irudikatzen baitzaitu. Gazte-kulturaren kontzeptura bueltatuz, horrelako erabilerak eragin dezake euskara erabiltzen duen gazte hori gazte ez-legitimotzat hartzea eta orduko gazte-kultura estilotik at uztea, horrek sor ditzakeen arazo guztiekin. Bestalde, horrelako erabilerak, pertsona jakin batzuk gazte ez-legitimo irudikatzeaz gain, modu batean euskara bera iraintzea edo baserri-hizkuntza edo hizkuntza itxi gisa irudikatzea sortzen du. Horregatik, pertsona jakin batzuk gazte ez-legitimo irudikatzeaz gain, lagun arteko jardunean euskara bera hizkuntza ez-legitimo gisa irudikatzea sor dezake. Hau modu argian adierazten du gazte batek:

(39) GM2: holan zabiz euskerataz barre iten be. Da era bat euskera **erridikulizatzeko** bebai.

Aipatutako hau, halere, mutilek soilik bizi duten errealitate bat da, neskek horrelakorik bizi ez dutela diote. Izan ere, lagunak bat iraintzerako orduan beraiek gaztelania erabiltzen dutela diote eta horren arrazoiari buruz galdetzean, beraiek euskara erabiltzen dutelako dela diote:

(40) GN5: guk alrebes (iraintzeko gaztelania erabiltzea) ze eurek (mutilek) ez deurie iten ezer euskeraz baie guk bai

Euskara erabiltzean, azkenean, ikerketa-taldea osatzen duten neskek ez dute euskara baserriko hizkuntza edo praktikotasunik ez duen hizkuntza gisa irudikatzen. Izan ere, beraien egunerokotasunean eta lagun arteko erabileran presentzia nabarmena duen hizkuntza gisa daukate euskara, eta beraz, gazte legitimotzat dute euskaraz egiten duen gazte hori.

Esandakoak esanda, horrenbestez, ikerketa-taldea osatzen duten mutilak beraien herriko kuadrilla eta herriko lagun-giroetan euskara erabiltzeagatik epaituak izaten dira, eta neskak, aldiz, ez. Institutuan, berriz, bai mutil zein neskak epaituak izaten dira egiten duten euskara erabilerarengatik, bai klasekide zein irakasleengatik. Alde batetik, gazteek aitortzen duten bezala, klasekideen eskutik etengabe irain eta iruzkin negatiboak jasotzen dituzte euskaraz egiteagatik, baina nagusiki euskalkian

egiteagatik. Izan ere, zenbait gaztek adierazten duen bezala, aditz eta hitz jakin batzuen erabileragatik ere barre egiten diete:

(41) GM2: Ni institutoan saiatuten naz batueraz iten klasean, ta ataraten dastenean bizkaiera **baziletan** dostie

GM3: niri be hau pastan daste, igual iten dozunean klasean euskeraz ez, baie klasea akabe ostean esaten dotzue zeuzer que si “**puto larrabetzutarra**”

GN4: bebai aditzengaitik, esaten deurie “dotsue”, “dau eurie” eta **barre iten**

GN6: niri be nonoz klasean esan dotenean “emon ahal doskusuz azterketak” ta besteak “aaa doskusuz” (barre eginez). Oin bizkaiera eurentzat da literalmente txino

Gazteek dioten bezala, institutuko klasekideei euskara eta batez ere euskalkia oso arrotza egiten zaie eta horrek beste gazteak iraindu eta beraietaz barre egitea eragiten du. Azkenean, ikerketa-taldea osatzen duten gazte guztiak eta herriko gazte gehienak Txorierriko Bigarren Hezkuntza Institutura joaten dira Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza eta Batxilergoa egitera. Institutu honetan, horrela, Larrabetzu, Lezama, Zamudio, Derio, Sondika eta Loiuko gazteak biltzen dira nagusiki. Txorierri osatzen duten herrien artean, arau erdaldunean Larrabetzu salbuespena da, aurretik aipatu bezala, eta gazteren batek dioten moduan, beste udalerrietan oso baxua da euskararen erabilera:

(42) GM2: instien bai baie gero etxean eta kalean euskera zero (beste herrietako klasekideek)

Honen atzean, azkenean, klasekide gehienek euskaraz hitz egiteko ezintasuna dutela adierazi dute gazteek, ez direla gai euskaraz hitz egiteko, ez dakitela, eta horregatik ez dutela beraiekin euskaraz hitz egiten. Gazte batek hurrengo dio:

(43) GM3: ez naz hasiko euskeraz iten pertsona bateri ez dostena ulertuten

Horrela, benetan ea euskara ez dakiten galdetzean, bai baina dakitena batua dela diote, ez dutela euskalkirik eta erabiltzen duten euskara artifiziala dela:

(44) GM2: beste geuze bat igerri dotena nik institutoan da, berba iten dogu euskeraz Larrabetzukoak ta Zamudioko batzuk ta Zamudiokoan euskera da oso **artifiziala**

GN5: porque da batuera

GM2: bai bueno **batu artifizial-artifiziala**

Guzti honek erakusten du, hasteko, ikerketa-taldeko gazteek ez dutela euskara batua eguneroko erabilerarako hizkuntza legitimotzat hartzen. Hein batean, klasekideek, euskara batua erabiltzen dutela eta ez dutela “benetako” euskararik erabiltzen diote. Gainera, zenbaitek egiten duen euskararen erabilera artifizialtzat jotzen dute, aldaera estandarrean egiten dutelako. Hitz egiteko modu jakin bat artifizialtzat ikusteak, beste modu bat natural gisa ikustea esan nahi du. Horrela, natural bezala Larrabetzuko euskalkia ikusten dute eta arrazoiei buruz galdetzean, “ateratzen zaiena” eta “komodoa” bezalako ezaugarriekin lotzen dute.

Gazteen diskurtso hauetan, argi ikus daiteke euskalkiak legitimotasun-bide direla, eta euskalkian hitz egiten duenak “benetako euskara” hitz egiten duela gazte hauentzat. Horrela, gazte hauek

nolabaiteko dikotomia bat osatu dute batua eta euskalkiaren artean, artifiziala eta naturalaren artean, eta testuinguru horretan nabarmen gutxiesten dute batua edo aldaera estandarra, zilegitasun-mailak errotzea lortuz (Furundarena, Sanchez eta Izeta, 2022).

Hala ere, nahiz eta euskalkiari zilegitasun maila altuagoa eskaini, gazte hauetako zenbait institutuan euskara batuan hitz egiten saiatzen direla diote, nahiz eta batzuetan lortu ez. Honen atzean, alde batetik, aurretik aipaturikoa aurki dezakegu: klasekideen irain eta isekengatik institutuan eta klaseko aurkezpenetan euskara batua erabiltzea. Bestalde, adierazten dute irakasleren batek aurkezpenak aldaera estandarrean egitera behartzen dituela, batez ere euskarako irakasleek:

- (45) GM2: depende irakaslea askotan ez doskue itxiten iten bizkaieraz. Adibidez euskerazkoak ez deu itxiten bizkaieran
GN3: pues niri ez doste esaten ezebez
GM2: aber eske **gure bizkaiera ezta bez ona**

Horri erantzunez, irakasleren batek aurkezpenak bizkaieraz egiten ez uztearen arrazoiari dagokionez, gazte batek dio beraiek erabiltzen duten bizkaiera ez dela bizkaiera ona. Hau erantzun zintzo bat da, nolako bizkaiera erabiltzen duten galdetzean, horrela, denek esaten baitute hizkuntza eta aldaera ezberdinak nahasten dituztela. Hizkuntza-aldakortasuna eta horrek sortzen dituen gazte-hizkerak aurrerago landuko ditugu.

Irakasleengana bueltatuz, hauek sarritan eskatzen diete ikasleei euskaraz hitz egiteko eta gazte hauek dioten bezala, Larrabetzukoei gehiago eskatzen diete:

- (46) GN4: guri esaten dasku asko (euskaraz hitz egiteko) **ze gara Larrabetzukoak**
GM2: institutoan sartu doskue hori asko, “**Larrabetzukoa izanda erderaz berba iten**”. Beste herrikoari ez dotzie esaten bardiñe

Gazteek, hortaz, ikusten dute euskaraz hitz egitean zenbait klasekideek epaitu egiten dituztela, eta aldi berean, irakasleek epaitu egiten dituzte larrabetzuarrak izanda euskara ez erabiltzeagatik.

Hala ere, dena ez da negatiboa institutuan, beste herrietako zenbait klasekideentzat gazte hauek euskaraz hitz egiteko aukera bakarra baitira. Izan ere, gazte hauek aitortzen duten bezala, etxean eta herriko lagunekin euskaraz hitz egiten ez duen gazteren batek, hauekin euskaraz egiten duela aitortu dute, eta hori oso positibotzat hartzen dute, nahiz eta onartu gutxiengoa direla:

- (47) GM3: instiko batzuk doaz igual kurtso erdie iten zugaz erderaz ta de repente igual egun batean iten dotzue euskeraz. Lotuten zara flipetan
D01: baie zelan, ondo?
GM3: baibai, niri saiatuten dire iten ondo

Institutu eta testuinguru informaleko lagun arteko hizkuntza-praktikak ezagutu eta aztertzeaz gain, funtsezkoa da gazte hauen bizitzan oso garrantzitsua den esparru bateko hizkuntza-praktikak ezagutzea: gune monitorizatueta hizkuntza-praktikak. Gune monitorizatuak, (Berrio-Otxoa, Martínez, Hernandez, 2003) kirol eta kultur taldeak, aisialdi taldeak eta gaztelekuak bezalako

espazioak dira. Hauek, gazte eta nerabeen aisialdirako helduek propio sortutako azpiegiturak eta jarduerak dira. Begirale, entrenatzaile edo irakasleek jarduera horiek bideratu eta zaintzeko erantzukizuna dute eta bete beharreko arau eta jokamoldeak daude. Ikerketa-taldeko gazteen artean eta orokorrean Larrabetzun, gazteleku eta kirol-elkarteak dira aurki daitezkeen gune monitorizatuak. Horrela, gazte hauen bizitzen baitan eta herrian gehien nabarmentzen dena Uritarra futbol taldea da, aurretik aipatu bezala. Ikerketa-taldeko gazte gehienek bizitzan eta identitatearen eraikuntzan garrantzia nabarmena aitortzen diote Uritarrari. Beraz, gazte hauek bertan burutzen dituzten hizkuntza-praktikak aztertzea funtsezkoa da.

Hasteko, taldekideei dagokienez, lagunekin dituzten hizkuntza-praktika oso antzekoak nabari ditzakegu. Esate baterako, gutxi batzuk biltzean eta pertsonaren arabera, batzuetan eta batzuekin euskaraz egiten dutela diote, baina talde handian, orokorrean gaztelaniaz. Bestalde, entrenatzaileek zein hizkuntza erabiltzen duten eta hauek entrenamenduak zein hizkuntzaren bidez zuzentzen dituzten oso garrantzitsua da taldeko hizkuntza-arauak eta hizkuntza-praktikak finkatzerako orduan.

Hori horrela, ikerketa-taldea osatzen duten gazteek hiru talde ezberdinetan jokatzen dute, adinaren eta sexuaren arabera antolatutako taldeetan. Hiru talde hauetatik bitan, horrela, orokorrean entrenamenduak euskaraz izaten direla eta entrenatzaileek beraien artean eta jokalariekin euskaraz egiten dutela diote. Beste batean ordea, entrenamenduak gaztelaniaz izan ohi dira eta entrenatzaileak normalean gaztelaniaz egiten du jokalariekin, nahiz eta aitortu ahal duenean euskaraz egiten saiatzen dela entrenatzailea. Arrazoiei buruz galdetzean, bai taldekide batzuk zein entrenatzailea bera gaztelaniaz hobeto moldatzen direla da, talde horretan jokalaria den gazte batek dioen bezala:

(48) GM1: Guk entrenatzaileagaz iten dogu nahiko erderaz. Bera moldatzen da **erreza**u erderaz así que erderaz.

Talde honetan bertan, gazte honek aitortzen du taldekideen artean gaztelaniaz egiten dutela nagusiki. Nahiz eta berak dioen gehiago egiten duela euskaraz gaztelaniaz baino, salbuespena dela onartzen du.

Talde bakoitzean ematen diren hizkuntza-praktikak, horrela, ez dira gizartetik eta egunerokotasunetik aldendu daitezkeen hizkuntza-praktikak. Taldekide gehienak adin berdintsuko herriko lagunak dira eta beraz, taldean garatzen diren hizkuntza-praktikak ez dira gehiegi aldentzen eguneroko lagun arteko hizkuntza-praktiketatik. Hala ere, entrenatzaile eta jokalarien artean botere-harremanak egoten dira eta entrenatzaile hauek hizkuntza-arauak ezartzerako orduan eragina dute. Gainera, hizkuntza-arauak ezartzeko botereaz gain, zenbait kasuetan erreferente gisa har dezakete jokalariek, era berean honen hizkuntza-praktikak erreferentzialtasunezko hizkuntza-praktika gisa hartuz.

Gazte hauetako batzuen entrenatzaileek, esaterako, entrenamenduak erabat euskaraz zuzentzen dituzte. Talde horretan, taldekide guztiak euskara ulertzeko gai dira eta nahiz eta jokalaria batzuek euskara gutxi erabili eta baten batek hitz egiterako orduan erraztasunik ez izan, entrenamenduak euskaraz zuzentzen dituzte entrenatzaileek. Beste talde batean, ordea, ezaugarri antzekoak dituzten jokalarien aurrean gaztelaniaz egiten dute entrenatzaileek nagusiki. Azkenean, entrenatzaileek hizkuntza batean edo bestean egiteak eragin nabarmena izaten du taldeko hizkuntza-praktiketan.

Hala ere, honekin ez dut esan nahi soilik entrenatzaileen esku dagoenik talde bateko hizkuntza-praktiken nolakotasuna, askotariko faktoreak nabarmendu daitezke-eta hizkuntza-praktiken atzean. Gainera, aipatu nahiko nuke azken urteetan Uritarrak aurrerapauso nabariak egin dituela euskarak klubaren baitan presentzia handiagoa izan dezan.

6.4. HIZKUNTZA-GAITASUNA

Ikerketa-taldea osatzen duten gazteek Larrabetzuko euskalkia dute hizkuntza naturaltzat. Ateratzen zaiena eta eroso dela diote. Hala ere, testuinguruaren arabera, hizkuntza bat edo beste zaie erosoagoa, edo aldaera bat edo beste. Izan ere, gaitasunarena ez dela aldagai dikotomiko bat, jakintza-gradu desberdinak daude eta egoera edo erregistroaren arabera oso ezberdina izan daiteke hizkuntza batean edo bestean gazteek duten gaitasuna. Hau, Iurrebasok (2023) dioen bezala, gazte hauek hiztun elebakarrak ez direlako gertatzen da, erdara ere baitaukate. Horregatik, litekeena da gazte hauen zati handi batek erosoago egitea erdaraz, edo testuinguruaren arabera hobeto moldatzea hizkuntza batean edo bestean.

Hizkuntza-praktika ezberdinak ezagutu eta aztertu ditugun modu berean, testuinguru bakoitzean gazteak zein hizkuntzetan moldatzen diren hobeto edo erosoago galdetu nien. Hasteko, testuinguru formaleko idatzizko hizkuntzan den-denak euskaraz hobeto moldatzen direla diote. Gazteek beraiek dioten bezala, hiztegi aberatsagoa dute euskaraz gaztelaniaz baino, nahiz eta baten batek onartu “aditz arraroak” jartzerakoan arazoak dituela:

(49) GM1: hiztegie dekozu gehiau euskeraz gaztelaniaz baino

GN4: bueno segun ze imini behar badirezen **aditz arraroak** ez

“Aditz arraro” esatean, aldaera estandarreko aditzei egiten dio gazte honek erreferentzia. Horrela, askok, aldaera hau artifizialtzat jotzen dute, aurretik aipatu bezala, eta testuinguru formalean aldaera honetan aurkezpen bat egin behar dutenean, adibidez, ezintasun edo zailtasunak adierazten dituzte:

(50) GM2: bai, baie askotan nik uste dot joera dekogula aurkezpen bat gauzenean eiten ateratea

bizkaiera, niri pasetan iate pilo bat

GN4: **nik batuan no puedo**

GM2: nau eiten aurkezpen bat eta ataraten datez **aditzak bizkaieraz** ta amaituten dot iten aurkezpena bizkaieraz beti

Hala ere, nahiz eta gazte batzuek adierazi askotan zailtasunak izaten dituztela klaseko idazlan eta aurkezpenetan euskara batua erabiltzeko, orokorrean erraztasun handiagoa adierazten dute testuinguru akademikoan euskara erabiltzeko. Izan ere, orokorrean, gazte hauen kasuan zein euskal gazte gehienek kasuan, eremu akademikoan euskarak presentzia nabarmena du: txiki-txikitik euskara eta euskaraz ikasi dute. Euskalduntze-prozesuan eskolak paper oso garrantzitsua du baina aldi berean, honek, euskara eskolarekin identifikatutako hizkuntza izatea eragin du eta zenbait gaztek euskara mundu akademikorako soilik balio duen hizkuntza bezala ikustea eragin du. Ikerketa-talde hau osatzen duten gazteek, ordea, euskara ez dute horrela ikusten eta bestelako funtzioak ere aitortzen dizkiote, etxean erabiltzen duten hizkuntza baita eta zenbait lagunekin erabiltzen duten hizkuntza.

Gaitasunarekin jarraituz, eta futbolera bueltatuz, nabarmentzekoa da futbolari lotutako hiztegia, edo gutxienez gazte hauek erabiltzen duten hiztegia oso erdalduna dela. Izan ere, zuzenketak egiterako orduan, edo hitz teknikoren bat erabiltzerako orduan, esaterako, gazte hauek nabarmentzen dute ez dutela baliabiderik euskara erabiltzeko. Adierazten duten bezala, ez dute futbolaren inguruko hitz teknikoaren hiztegia barneratuta; nahiz eta ezagutu, gehienek ez dute erabiltzen. Hala ere, gazteren batek dio euskarazko hitz tekniko batzuk erabiltzen dituela, nahiz eta beste hitz batzuk gaztelaniaz esan.

(51) D01: futboleko, taldekide bateri zuzenketa bat eiteko ze hizkuntza erabiltzen dozue?

GN1: erdera, **cierra**

GM2: nik hor esaten dot sarratu. Cuidao ez dot esaten, esaten dot kontuz

GN6: **despeja**

D01: bi pareta esaten dozue?

GM2: **pared**

D01: jokoz kanpo esaten dozue?

GN2: ez, **fuera de juego**

Hau, hein batean, futbolak gaur egun duen dimentsio globalaren ondorio zuzena da. Izan ere, fenomeno global eta partekatua bihurtu da eta munduko talde-kirol nagusia bilakatu da (Dunning, 2009; hemen aipatua: Altuna, 2023). Horren ondorioz, maila hurbilean gaztelania eta maila globalean ingelesa bilakatu dira futbolaren baitan hizkuntza hegemoniko. Hau, esparru ezberdinetan ikus daiteke: futbol-partiden emankizunetan, goi-mailako euskal futbol taldeen hizkuntza-hautuetan, jokalarien jardunean etab. Futbol-partiden emankizunei eta esatariei buruz, esaterako, hurrengo dio gazte batek:

(52) GN3: komentaristak be... nik bakarrik entzun dot bat euskeraz

Amaitzeko, testuinguru informaletan eta txiste zein pasadizoak kontatzeko gazteek onartzen dute ez dutela gaitasunik edo ez dutela baliabiderik hauek euskaraz kontatzeko, bi gaztek dioten bezala:

(53) GM2: aber txiste bat bazoaz kontetan igual txiste gehienak dire erderaz

GN4: ya, ez dekozu registrorik, nik gutxienez ez dakitez txisteak euskeraz

6.5. ERABILERAN ERAGITEN DUTEN FAKTOREAK

Behin hizkuntza-praktikak eta testuinguruaren arabera hizkuntza-gaitasuna aztertu ondoren, biak uztartu eta hizkuntza-erabilera ezberdinen atzean dauden faktoreak aztertu genituen. Horretarako, lehendabizi gazte bakoitzak euskara erabiltzea eragiten duten faktore garrantzitsuenak identifikatzeko eta ondoren garrantziaren arabera sailkatzeko eskatu nien.

Hori horrela, hasteko, gazte hauek garrantzia nabarmena aitortzen diote etxean eta familiakoekin euskaraz egiteari. Izan ere, ama-hizkuntza euskara izatea funtsezkotzat jotzen dute euskara erabiltzeko. Horrela diote bi gaztek:

(54) GN2: familiagaz hitz egitea euskeraz, ze azkenean ba da zure **hizkuntza maternal**a edo betikoa ta

orduen dekozu **normaltzat** itea euskera

- (55) GM1: Etxean erabiltzen badozu asko edo holan zauz **ohituta** eta gero urtetan zarenean kalera ba iten dozu... da zure **hizkuntza maternal**a edo

Euskara ama-hizkuntza izatea, etxean erabiltzen den hizkuntza izatea eta familiakoekin erabiltzen duten hizkuntza izatea funtsezkotzat dute gazteek euskara erabiltzeko. Izan ere, euskara etxean erabiltzean, beste lekuetan erabiltzea normala izatea eta euskara erabiltzera ohituta egotea eragiten du, gazte hauek diotenez. Nolabait esateko, etxean euskararen erabilera normalizatuta eta barneratuta baduzu, etxetik kanpora ere euskaraz egitea errazagoa da. Gainera, era berean, nahiz eta euskara jakin, kalean ez erabiltzeko funtsezko faktoretzat dute etxean euskara ez erabiltzea, arrazoi berdinarengatik, ohiturarengatik:

- (56) GN2: etxean zauz denbora asko eta orduen etxean ez badozun erabiltzen ohitzen zara kalean ez erabiltzera.

Gazteek etxeko hizkuntza-erabilera funtsezkotzat jotzen dute hizkuntza-erabilera orokorrerako. Gaztaroan, harreman sareak areagotzen dira eta haurtzaroan dituzten harreman-sare sinpleetatik harreman-sare anitz eta konplexuagoak izatera igarotzen dira gazteak. Hala ere, nahiz eta harreman-sarea zabaltu eta familiaz gaindiko harremanek garrantzia irabazi, gazte hauek oraindik garrantzia nabarmena aitortzen diote etxeko eta familiako hizkuntza-ohitura eta hizkuntza-erabilerei.

Gazte hauek, familiak hizkuntza-praktiketan garrantzia nabarmena duela diote. Hala ere, argi esan dezakegu nerabezaro eta gaztaroan zehar familiaren eragina erlatibizatu egiten dela eta lagun eta kuadrillak garrantzia irabazten dutela gazteen harremanetan. Lagun eta kuadrillari aitortzen zaion garrantziak eragin nabarmena izaten du hizkuntza-ohitura eta hizkuntza-praktiketan. Izan ere, lagunak eta bereziki hurbileko lagun edo kuadrillako lagunak euskaldunak izateak euskararen erabileran garrantzia nabarmena duela diote gazteek:

- (57) GN5: kuadrillakoak euskaldunak izatea, zazuelako egun guztie eurekaz eta ez badozun iten hor euskeraz ez dozulako ingo kasi inoiz

Gainera, lagunak edo kuadrillakoak euskaldunak izatea ez dute soilik harremantzen euskara jakin edo euskara erabiltzearekin, euskalduna izatea pentsaera eta izaera kontu bezala ere ikusten dute:

- (58) GN3: Kuadrillakoak euskaldunak izatea nik hartzen dot como hitz egitea euskeraz eta **izetea kontziente egoeraz eta...**

Horrela, erantzun hau jasotzean, ea haientzat euskalduna izatea zer den galdetu nien, eta erantzun oso adierazgarriak jaso nituen:

- (59) D01: zuentzat zer da euskaldune izatea, euskeraz itea?

GN3: ez euskeraz itea, sino que **inportetea** apur bat...

GM2: nik uste dot euskaldune izatea dala sentidutea **euskal hizkuntzan eta kulturen parte** eta erabiltea, ze ez badozu erabiltzen ba...

Gazte hauentzat, euskalduna, euskara erabiltzen duen, euskararen egoerak axola dioen eta euskal hizkuntza eta kulturaren parte sentitzen den oro da. Euskaldunen eta euskaldun izatearen hautemate hau, horrela, euskal militante gehienek dutenarekin bat dator. Izan ere, Amonarrizek (2019) dioten bezala, euskal militante eta teknikari gehienentzat euskalduna izatea euskaraz hitz egitea eta euskararekiko jarrera baikorra edukitzea da. Gazte hauek, hortaz, beraien burua euskaldun bezala ikusten dute eta hein batean euskal militante ere badira, borondatez egon baitira euskararen egoerari buruz hausnartzen lan-saio ezberdinetan.

Aipatu bezala, beraz, euskararen erabilerak arduratzea eta kontzientziazatuta egoteak euskaldun egiten du eta euskararen erabileran eragina du, gazteek dioten bezala:

(60) GN1: Euskeran egoeraz arduratute egotea, ze uste dot bazauzen **kontziente** egoerataz eta badakizun ondo zein dan egoera ba **larrituten** zarela eta iten dozula gehiau.

(61) GM1: Euskeraren erabileragaitik **arduratuta** eta **kontzientziazatuta** egotea. Badakizun zein dan **arazoa** edo egoera ez dala oso ona ba igual animatzen zara erabiltzera eta hori

Kontzientzia edo pentsaera hau ez da berez garatzen den zerbait; izaki sozialak garen heinean, inguruak eragina izaten du gugan. Horrela, aurreko bi erakunde sozialek, familiak eta hurbileko lagun edo kuadrillak eragina du euskararen egoerak arduratze eta kontzientzia horretan. Izan ere, hizkuntza-praktiketan eragina izateaz gain, pentsaera eta ideologietan eragin zuzena izaten dute familiak eta hurbileko harreman-sareak.

Hortaz gain, gazteen artean euskararen egoera soziolinguistikoarekiko gehien nabarmendu den diskurtsoa ezaugarri negatiboekin harremantzen dute, aurreko aipuetan ikus daitekeen bezala. Esate baterako, larritasuna eta arazoa bezalako hitzak agertu dira eta euskararen egoerarekiko ardura nabarmena da gazteen artean. Gazteek, horrela, euskararen egoera soziolinguistikoari buruz daukaten pertzepzioa euskara gutxi erabiltzen denarena bada, erabileraren garrantziaren gaineko kontzientzia sor dezakete eta, horrela, hitz egitera animatu. Aldi berean, bestalde, Amonarrizek (2019) dioten bezala, euskarak diskurtso positiboak behar ditu eta motibazioa eta euskararekiko ikuspegi eta jarrera baikorrak indartu behar dira. Horregatik, garrantzitsua da alde batetik euskararen egoera ardura eta larritasun puntu batetik bizitzea baina katastrofistegia eta ezkorregia izan gabe, hori oso astuna izan daitekeelako.

Amaitzeko, beste zenbait faktore nabarmendu dituzte gazteek euskararen erabileran eragina duten faktore gisa; hala nola, herri euskaldun batean bizitzea, klasean euskaraz hitz egin behar izatea, gazte asanblada edo herri mugimenduan parte hartzea eta kirola euskaraz egitea, besteak beste. Hala ere, gehien nabarmendu direnak aurretik aipatutako hiru faktoreak dira: etxean euskara erabiltzea, lagunak euskaldunak izatea eta euskararen egoeraz arduratuta egotea.

6.6. HIZKUNTZA-ALDAKORTASUNA ETA GAZTE-HIZKERAK

Gazteek hizkera ugari dituzte, testuinguruaren arabera aldakorrak direnak. Horrela, kasu kasu aldaera ezberdina erabili behar dutela badakite. Horregatik, ez da berdina izango institutuan

aurkezpen batean erabiliko duten aldaera, lan-saio hauetako batean erabiliko duten aldaera, etxean erabiliko duten aldaera edo lagun-artean erabiliko duten aldaera. Lagun arteko aldaera horri, aisialdian bat-bateko egoeran erabiltzen duten aldaera horri, gazte-hizkera deitzen zaio (Euskararen Aholku Batzordea, 2016) .

Gazte hauen gazte-hizkeran, hortaz, euskarak bere presentzia du, nahiz eta aurretik kaleko eta lagun arteko erabileran ikusi dugun bezala, altuegia ez izan. Euskararen presentzia hau, ordea, ez da euskararen erabilera garbi eta zuzena; izan ere, testuinguru elebidunetako gazte-hizkeraren ezaugarri nagusienetako bat hizkuntza-alternantzia edo nahasketa da. Gure testuinguruan, euskara eta gaztelaniaren nahasketaren bidez sortzen da gazte-hizkera hori, gazteek beraiek ondo dioten bezala:

- (62) GN2: Larrabetzun eta holan ba bueno ez gauz iten beti euskeraz baie iten dogu erabiltzen
erderazko hitzek eta **lo que sale**
D01: eta zelakoa da hizkera hori?
GN3: guk iten doguna da **euskañola**

Hala ere, euskal testuinguruan ikus daitekeen bezala eta gazte hauen hizkeran sumatu ahal izan dudana bezala, gazte-hizkera ez da soilik osatzen hizkuntza-alternantziaren bidez; kode-alternantziaren bidez ere sortzen da. Kode-alternantzia, esate baterako, ez da mugatzen euskara eta erdararen arteko alternantziara soilik; hizkera lokalak, euskalkiak edo bestelako hizkera edo kodeen arteko alternantziak ere bere gain hartzen ditu (Altuna, 2023).

Gazte hauen lagun arteko hizkeran nabaritu ahal izan nuen bezala, esaterako, kode-alternantzia gazte-hizkera nabarmentzen duen ezaugarri nagusienetako bat da. Izan ere, gazte-hizkera ez da soilik mugatzen euskara eta gaztelania nahastera, euskalkia eta aldaera estandarren arteko nahasketa ere ematen baita. Hiru hizkuntza eta aldaera hauek nahasten dituen gazte-hizkera gazte baten eskutik jaso nuen bereziki, hurrengo esaldiak horren adibide:

- (63) GM1: ba mutilekin es que ez dogu iten casi euskeraz eta neskekin nik beti iten dot euskeraz.
Gure adineko kuadrillakoekin por lo menos beti euskeraz, haiek bebai iten deurielako euskeraz.

Esaldi honetan, horrela, gazte honek euskalkia (dogu, bebai, iten), aldaera estandarra (mutilekin, neskekin, haiek) eta gaztelania (es que, casi, por lo menos) nahasten dituela ikus dezakegu. Horrela, beste zenbait gazteengan ez dut aldaera estandarren presentzia hainbeste sumatu, eta horren arrazoi nagusia etxeko erabilera eta gurasoen euskalkia izan daitekeela pentsatzera heldu naiz. Izan ere, aldaera estandarra erabiltzen duen horren gurasoak jatorriz ez dira herrikoak eta ez dute herriko euskalkia erabiltzen. Horrela, aldi berean, aldaera estandarra horrenbeste erabiltzen ez duten horien gurasoak edo gurasoetako bat, gutxienez, herrikoa eta euskalduna da; eta beraz, euskalkian egiteko erraztasuna etxetik jaso dutela pentsatzea ukazina da.

Bestalde, nabarmentzekoa da kode-alternantziaren arabera sortzen den hizkera ez dela bat eta bakarra eta beraz, kode-alternantziaren baitan nolabaiteko aldakortasuna eta ezberdintasuna onartzen dute gazteek. Esate baterako, gazteak kontziente dira egiten duten erabileraz eta onartzen dute askotan gaztelaniazko esaldietan euskaraz hitzen bat sartzen dutela soilik. Beste zenbaitetan,

ordea, euskaraz diren esaldietan hitzen bat edo askotan lokailuak eta testu antolatzaileak gaztelaniaz txertatzen dituzte.

“Euskañola”, euskara eta gaztelaniaren arteko nahasketa, horrela, nahiz eta onartu beraiek egunerokotasunean lagunekin erabiltzen dutela, hizkera itsusi eta arrotza dela diote zenbait gaztek:

(64) GM2: euskañola nitzako da **itsusie**, entzukuran bebai ez date ondo sartuten belarritik

Hala ere, onartzen dute gaurkotasunean erabilgarria zaien hizkera dela eta kode-alternantzia, horrela, kaleko lagunarteko erabileraren elementu nagusienetako gisa irudikatzen dute:

(65) GN2: euskañola nitzako be da **erabilgarrie** ze nik uste dot oin gazte askok dauzenean kalean eta erabiltzen deuriela euskañola eta oso gitxi dauzenak kalean eiten deuriela esaldi oso bat euskeraz.

Euskañola, zenbaitek, hizkuntza arrotz eta itsusi bezala irudikatzen dute. Bestalde, orokorrean, herriko euskalkia erakargarri, eroso eta polit gisa hautematen dute. Herriko adinekoen hizkera zaie bereziki erakargarria, gazteren batek onartzen duen bezala:

(66) GM2: Larrabetzuko nagusien hizkera nitzako da oso **erakargarrie** ze erakarten doste asko zelan iten deurien berba Larrabetzuko **aitite ta amamak**.

6.7. HIZKUNTZA-IDEOLOGIAK

Altunak bere tesian (2023) ondorioztatu zuen euskal nerabeak hizkuntza-ideologia bereizien arteko zirkulazio baten baitan kokatzen direla. Alde batetik, hainbat nerabek “euskararen aldeko” errepresentazio ideologikoak dituztela dio; alde batetik hizkuntzaren zaurgarritasunari lotutako kontserbazioaren beharrarekin lotutakoak eta, bestetik, identitateari erreferentzia egiten dieten arrazoibideak. Bestalde, hizkuntza kontuetan aukera librearen aldeko ideologiak ere nerabeen artean presentzia nabarmena duela dio Altunak (2023). Horrela, nahiz eta bi ideologia hauek nahiko ezberdinak direla esan eta hein batean kontraesankorrak izan daitezkeela onartu, euskal nerabeen artean gaurkotasun nabarmena dute bi ideologiek eta zenbait nerabek bi ideologiak barneratuta dituzte.

Ikerketa honetan parte hartu duten gazteak ez dira inongo salbuespena hizkuntza-ideologiaren zirkulazioan eta gazte hauengan ere bi ideologia bereizi horiek presentzia nabarmena dute. Alde batetik, Altunak “euskararen aldeko” errepresentazio ideologiko gisa sailkatu zituen horiek ikus daitezke gazte hauen artean. Hizkuntzaren zaurgarritasunari lotutako ideologiak eta identitateari erreferentzia egiten dioten arrazoibideak oso nabariak dira. Izan ere, euskara ahuldutako eta egoera zaurgarrian dagoen hizkuntza gisa irudikatzen dute:

(67) GM2: Gazteok ez badogun berba iten euskeraz ta genteak ez badeu berba iten euskeraz **galduko dala**, eta euskeraz berba iten dogula saiatuteko **mantendutea** euskeraren erabilera.

Aldi berean, identitateari, nortasunari eta “gure hizkuntza” izateari erreferentzia egiten dioten arrazoibideak ugariak dira baita gazte hauen hizkuntza-ideologietan:

(68) GM2: euskera da **gure hizkuntza**, dala **gure nortasunan parte**

(69) GM1: azaltzea ba hori dala **hemengo hizkuntza**, dala gure hizkuntza

Aipatutako bi arrazoibide hauek dira gazteek gehien errepikatu dituztenak eta gehien nabarmentzen direnak. Izan ere, gazte hauek modu argian euskararen aldeko errepresentazio ideologikoa dute, euskararen defentsari eta identitateari lotuta, nabarmen. Gazte batek esaldi batean ezin hobeto irudikatzen du errepresentazio ideologiko hau:

(70) GM2: nik esango notzon hori, euskera dala gure **nortasunan parte** ta **ezin dogula itxi euskera galdutea** ez erabiltegitik eta horregaitik erabili behar dogula ez galduteko

Euskararen aldeko errepresentazio ideologikoak, aipatutakoez gain, hain nabarmena eta hainbesteko garrantzia aitortzen ez dioten beste arrazoibide batean ere ikus daiteke gazteen diskurtsoan. Eskolari ere erreferentzia egiten diote, eta aspektu akademikoan ere euskarak garrantzia duela diote:

(71) GN2: eskolan behai txikitatik ikasi dogulako ba hori, **akademikoki behai dala garrantzitsue** euskera

Amonarrizek (2019) dio Hego Euskal Herrian euskarari balio sinboliko-ideologikoa ematen zaiola baina balio praktiko-funtzionala gaztelaniari. Gazteek euskararen alde egiteko arrazoi honetan, euskarari balio praktiko-funtzionala ere aitortzen diote. Izan ere, sentimendu, identitate eta nortasunarekin harremanetarako aspektuez gain, euskara bizitza akademiko arrakastaturako garrantzia duen hizkuntza gisa irudikatzen dute.

Amaitzeko, aurretik aipatu bezala, nahiz gazte hauek nabarmen euskararen aldeko ideologia bat izan, hizkuntzen erabilerak aukera indibiduala izan behar duenaren ideia nahiko zabalduta dago gazte hauen artean ere. Altunak (2023) dioen bezala, ohikoa da nerabeen artean bakoitzak nahi duen hizkuntza erabiltzeko aukera izan behar duela adieraztea. Larrabetzuko gazte hauek ere ohikotasun horretan ez dira salbuespena, eta hurrengoa diote horren inguruan:

(72) GM2: Larrabetzun zuk badakizu berba in behar dozula euskeraz, bueno ez da derrigorrezkoa bez, iten dozu zuk **gure dozulako**.

Gazte hauen testigantzetan, amaitzeko, gizartean oso txertatuak dauden bestelako hizkuntza-ideologia batzuk ere sumatzen dira; hala nola, liberalismo linguistikoarekin harremana duten hizkuntza-ideologiak. Ideologia honen baitan, indar nabarmena hartu du hizkuntza-indibidualizazioaren ideiak; hau da, hizkuntzak erabiltzeko askatasun indibidualaren aldarriak (Altuna, 2023). Aldarri hau, gazte batek “herrian euskara erabiltzea ez dela derrigorrezkoa, norberak nahi duelako egiten duela” dioenean ikus daiteke, esaterako. Gainera, gazte berberak gutxi lehenago esan zuen “ezin dogula itxi euskera galdutea”. Bi baieztapen nahiko kontraesankor dira hauek, alde batetik norberak nahi duen hizkuntza hitz egin behar duela diolako eta aldi berean

euskara babestu behar den hizkuntza dela diolako. Ez dago adibide hau baino modu argiagorik esateko Larrabetzuko gazteak ere hizkuntza-ideologia bereizien arteko zirkulazio baten baitan kokatzen direla.

7. IKERKETAREN ONDORIOAK

Euskal soziolinguistikaren baitan azken urteetan gazteak ohiko aztergai bilakatu dira eta gazteen inguruan hainbat ikerketa burutu dira. Ugariak izan dira gazteen hizkuntza erabilerari, ezagupenari eta motibazioari buruzko ikerketak, besteak beste. Hala ere, ikerketa gehien-gehienak helduen ikuspegi eta beharretatik egin dira (Altuna eta Hernandez, 2017). Horregatik, bestelako ikuspegi bat eskaini nahian eta gazteei beraien errealitatearen inguruan aztertzeko agentzia aitortu nahian burutu dugu ikerketa hau. Ikerketa Ekintza Parte-hartzailearen (IEP) metodologia erabiliz eta teknika ezberdinak uztartuz, hiru lan-saio aurrera eramane nituen Larrabetzuko 14-17 urte bitarteko gazte-talde batekin. Lan-saio horietan, gazteen identitate-elementuak, egoera soziolinguistikoarekiko aurreikuspenak, hizkuntza-praktikak, testuinguruaren araberrako hizkuntza-gaitasuna, hizkerak eta hizkuntza-ideologiak aztertu genituen, besteak beste. Horrela, gazteen errealitatea ezagutu ondoren eta beraien hausnarketak jaso ondoren, zenbait ondorio atera ditzakegu.

Lehenik eta behin, identitatearen eraikuntzari dagokionez, gazteek identitatea aisialdiaren eta aisialdiari lotutako espazioen baitan eraikitzen dute nagusiki. Alde batetik, lagunei (pareen taldeari) eta lagunekin burutzen dituzten aisialdiko praktikei garrantzia berezia aitortzen diete identitatearen baitan. Horrela, festari eta batez ere futbolari (nagusiki Uritarrari) garrantzia nabarmena aitortzen diote identitatea eraikitzerako orduan. Gainera, futbol zelaia, Errebale, aisialdi antolaturako zein aisialdi ez-antolaturako espazio garrantzitsu gisa hautematen dute. Aisialdi ez antolaturako espazio garrantzitsu gisa, bestetik, kalea eta kaleko gune birziklatuak izendatzen dituzte. Gaztetxea, azkenik, festarako leku gisa hautematen dute baina eguneroko aisialdi ez antolaturako, ordea, ez.

Bestalde, aisialdi ez formalean eta aisialdi ez formala aurrera eramane duten espazioetan euskararen presentzia ez dela altuegia ondorioztatu ahal izan dugu. Lagun artean eta kalean daudenean, horrenbestez, euskararen presentzia ez dela altuegia diote, bai gazteena beraiena zein orokorrean herritarrena.

Bigarren ondorio gisa, gazteak, beraien euskararen erabilera urriagatik helduen eskutik epaituak sentitzen direla esan dezakegu, eta horrek ondorioak dituela bai gazteen hizkuntza-autoestimuan zein egoera soziolinguistikoarekiko pertzepzioan. Alde batetik, guraso zein irakasleek euskararen erabilera urriagatik epaitu egiten dituztela sentitzen dute eta horrek eragina du beraien erabileraren pertzepzioan. Izan ere, herrian gutxien beraiek erabiltzen dutela uste zuten, helduak direnean gutxien erabiltzen dutenak. Helduen epai horiek, ondorioz, sarritan gazteak hiztun ez-legitimo gisa hautematea eragiten du.

Bestalde, hiztun ez-legitimoaren ideiarekin jarraituz, legitimotasun falta hori institutuan bizi dute une oro, bai klasekide zein irakasleen eskutik. Izan ere, larrabetzuar gazte hauek epaituak izaten dira egiten duten hizkuntza-erabileragatik, bai klasekide zein irakasleengatik. Alde batetik, klasekideen eskutik epaituak izaten dira euskaraz egiteagatik eta batez ere euskalkian egiteagatik. Bestalde, irakasleek euskaraz hitz egiteko eskatzen diete, larrabetzuarrak izanda euskaraz hitz egin beharko luketela esanez. Testuinguru honetan aurkitzen dira gazte hauek eta gazte larrabetzuar gehienak: alde batetik, ikusten dute euskaraz hitz egitean zenbait klasekidek epaitu egiten dituztela, eta aldi berean, irakasleek epaitu egiten dituzte larrabetzuarrak izanda euskara ez erabiltzeagatik. Hori horrela, kontrajartzen diren bi diskurtso jasotzen dituzte institutuan une oro: gazte-kultura hegemonikoaren

baitan kokatzeko euskarak ez dizu balio eta larrabetzuarra izateagatik euskaraz hitz egin beharko zenuke. Bi diskurtso hauen artean oreka eta haien lekua aurkitu nahian aurkitzen dira gazte larrabetzuarrak.

Institutuko klasekideez gain, ikerketan parte hartu duten mutilek onartu dute herrian ere zenbait kasuetan epaituak izaten direla euskara erabiltzeagatik. Hala ere, ez dira epaituak izaten klasekideek epaitzen dituzten modu berean, begirada edo euskara iraingarri baten bidez baizik. Ikerketan parte hartu duten neskek, ordea, ez dira herriko lagunen eskutik epaituak izaten; horrela, mutil eta nesken artean alde nabaria aurki dezakegu hemen. Hau ikusita, ondoriozta dezakegu gazte hauen artean gaztelaniaren bidezko maskulinitatearen eraikuntza ematen dela. Izan ere, gazte-kultura maskulino hegemonikoaren baitan euskara ez da hizkuntza egokitzen hartzen eta institutuan bezala, mutil gazteentzat arazotsua izan daiteke beraien inguruan euskara erabiltzea.

Euskararen erabileran askotariko faktoreek dute eragina. Gazteen erabilera borondate eta hautu pertsonalaren arabera dela ondorioztatu da sarritan baina ikerketa honetan parte hartu duten gazteek, ordea, argi utzi dute dena ez dela borondate kontua eta bestelako faktoreek ere eragina dutela. Esate baterako, etxeko erabilera, lagunak euskaldunak izatea eta kontzientzia identifikatu dituzte gazteek euskara erabiltzeko faktore garrantzitsuenak bezala. Hauetako bi, honenbestez, etxeko erabilera eta lagunak euskaldunak izatea, argi ikus daiteke ez direla soilik gaztearen borondatearen arabera eta gazteen eskumenetik kanpo dauden faktoreen arabera direla. Beraz, ondoriozta dezakegu faktore indibidual eta pertsonalez gain, bestelako faktoreek ere eragina dutela gazteen euskararen erabileran; hala nola harreman sareak.

Hizkera eta aldaerei dagokienez, gazteek onartzen dute testuinguruaren arabera bat edo beste erabiltzen dutela. Esate baterako, nahiz eta aldaera estandarra orokorrean artifizial, itsusi, antinatural eta formaltzat hauteman, onartzen dute testuinguruaren arabera erabili egiten dutela ere bai. Bestalde, gazte-hizkera jakin bat osatzen dute, euskalkia, batua eta gaztelania nahastuz sortzen dena. Hiru horien konbinazioan, horrela, ez da gazte-hizkera bat eta bakarra osatzen: testuinguruaren eta gaztearen ezaugarrien arabera, ordea, hizkuntza edo aldaera bakoitzak nagusitasun ezberdina du. Gazte-hizkera hori, “euskañol” gisa identifikatu dutena, onartzen dute beraien egunerokotasunean oso erabilgarria dela, nahiz eta itsusia eta arrotza egiten zaiela esan. Azkenik, aldaera estandarra artifizial antinatural eta itsusiztat hartzen duten modu berean, herriko euskalkia eta batez ere herriko nagusien hizkera naturala eta polita dela diote. Gainera, erakargarria egiten zaie eta horrelako edo horren antzerako hizkera izatea gustatuko litzaieke, onartzen baitute beraien hizkera ez dela “ona”.

Azken ondorio gisa, hizkuntza-ideologiei dagokienez, orokorrean euskararen aldeko hizkuntza-ideologiak dituzte gazteek. Esate baterako, alde batetik euskara hizkuntza ahul eta babestu beharreko zerbait gisa eta beraien identitatean garrantzia handia duen hizkuntza gisa irudikatzen dute. Hortaz gain, balio ideologiko-identitarioaz gain, balio praktiko-funtzionala ere aitortzen diote, mundu akademikoan hizkuntza oso garrantzitsu gisa irudikatzen baitute. Hala ere, ideologia hauekin kontrajartzen den hizkuntzak erabiltzeko aukera indibidualaren eta hautu askearen ideia liberala nahiko zabalduta dago gazte hauen artean ere; izan ere, bi ideologia ezberdinak pertsona berdinen gorpuztuta ikus baititzakegu. Horregatik, Altunak (2023) ondorioztatu zuen bezala, Larrabetzuko gazteen artean ere hizkuntza-ideologiaren zirkulazioa agerikoa da.

8. AURRERA BEGIRAKOAK

Lan honetako ondorioak ikusita, begi bistakoa da zenbait arlotan ekin eta esku-hartu behar dela. Izan ere, egindako azken lan-saioan, behin ikerketatik lortutako ekarpenak eta ateratako ondorioak partekatu ondoren, non eta nola ekin pentsatzen jarri ginen, ekiteko arlo garrantzitsuenak identifikatuz eta arlo horietan ekiteko proposamenak pentsatuz.

Hasteko, gazte-identitatearen eraikuntzan aisialdia elementu giltzarria dela ondorioztatu dugunez, gazteek bertan ekiteko eta euskarak presentzia nabarmenagoa izateko beharrezkotasuna adierazi dute. Gainera, festa eta futbola identitatearen eraikuntzan elementu giltzarri gisa irudikatu dituzten era berean, bi esparru horietan ekiteko proposamen ezberdinak plazaratu dituzte gazteek.

Alde batetik, Larrabetzun festa eta jai-giroa batik bat Hori Bai gaztetxearekin harremantzen dute gazteek. Eremu euskaldun gisa irudikatzen dute jada, euskarak presentzia nabarmena duen leku gisa eta era berean ondo pasatzen duten leku gisa. Hala ere, bertan zer egin daitekeen pentsatzean, zenbait gazteri bururatu zaien proposamena haiek bezalako gazteentzako erakargarriak izan daitezkeen kontzertuak ekartzea izan da. Horrela, beraiek diotenez, jada ugariak izaten dira kontzertuak gaztetxean eta horietako zenbait asko gustatzen zaizkien taldeenak, baina talde desberdinak eta estilo ezberdinetakoak eramatea bai beraiek gaztetxera hurbiltzeko zein gustuko duten musika herrian bertan entzuteko aukera paregabea izan daitekeela diote.

Izan ere, azkenaldian garrantzia eta gazteen artean erreferentzialtasun berezia hartu dute orain arte euskaraz entzutera ohituta ez geunden musika-estiloak erabiltzen dituzten taldeak. Ugariak dira azkenaldian musika elektronikoa, *rap*-a, *trap*-a edo *reggaetonia* euskaraz egiten duten taldeak eta gazteek talde horiek gustuko dituztela eta gaztetxean horrelako talderen baten kontzertua entzutea gustatuko litzaiekeela adierazi dute. Horrelako talderen bat gaztetxera ekartzea aukera paregabea izan daiteke bai horrelako taldeei ikusgarritasun handiagoa emateko zein herriko gazteek ikusteko gustuko duten musika eta musika-estiloak euskaraz ere egiten direla.

Festa eta musikaz gain, futbola eta bereziki Uritarra, herriko futbol taldea, elementu oso garrantzitsutzat dute gazteek identitatea eraikitzerako orduan. Beraz, garrantzia horretaz jakitun, Uritarraren baitan proposamen desberdinak egin dituzte gazteek eta nagusiki bi gailendu dira. Lehenik eta behin, duela urte gutxi batzuk Uritarrak Instagram bidez futbolaren baitan ohikoak diren esamoldeak euskaratzeko lehiaketa moduko bat jarri zuen martxan, nahiko arrakastatsua izan zena. Horrelako lehiaketa edo dinamika bat berreskuratzea aukera paregabea izan daiteke alde batetik esamoldeak euskaraz nola esaten diren ikasteko eta euskarazko esamoldeak zein futbolaren gaineko hitz teknikoak euskaraz ere egon badaudela ikusarazteko. Izan ere, lan-saioetako batean gazteek esan zuten bezala, ez dituzte ezagutzen edo ez dituzte barneratuta futbolaren gaineko esamoldeak eta hiztegi-teknikoa; eta beraz, horrelako ekimen batek barneratze horretan lagun dezake.

Amonarrizek (2019) dio euskarak diskurtso positiboak behar dituela, eta diskurtso positiboak behar dituen modu berean, ekintzak eta proposamenak ere positibotasun batetik landu behar dira. Izan ere, gazte batek ondorioztatu zuen Uritarraren baitan, euskaraz hitz egitera derrigortzea agian ez dela bide egokiena, eta euskaraz hitz egiteko pizgarriak ematea egokiagoa izan daitekeela. Horrela, gazte

honek proposatu zuen Uritarrako talde bakoitzak hilero diru-kantitate bat biltzea eta hilabete amaieran euskaraz gehien egin duen taldeari dirua ematea, edo talde barruan bertan dirua biltzea eta euskara gehien erabili duen jokalaria horri ematea. Dirua bitarteko izan gabe ere, entrenatzaileak sari ezberdinak eman diezazkioke euskaraz egiten duen jokalaria horri, izan kapitain izendatzea, minutu gehiago jokatzeko... Azkenean, horrelako sari zein pizgarriak, nolabait, baliagarriak izan daitezke jokalaria euskaraz gehiago hitz egitera animatzeko.

Bestalde, aisialdiaz gain, gazteak zein gazteak ez direnak, herriko zein herritik kanpoko datu soziolinguistikoak nolakoak diren jabetzea funtsezkotzat jotzen dute gazte hauek. Izan ere, datuak ezagutzeak, egoera modu global batean ulertzea ahalbidetzen du eta horren beharrezkotasuna adierazten dute. Beraz, datu soziolinguistiko ezberdinak herritarrengana eta bereziki herritar gazteengana heltzea funtsezkotzat jotzen dute. Horrela, hau zein bidetatik egin daitekeen galdetzean, modu egoki eta eraginkorrena sare sozial bidez izan daitekeela diote, Instagram eta TikTok bidez, batez ere. Izan ere, adierazi dute bideo zein argitalpen erakargarriak izan daitezkeela datuak ikusarazteko bide eraginkorrenak.

Honekin harremanetan, gazteek, azkenean, ondorioztatu dute haien inguruan jendea badagoela kontzientziatuta euskararen erabilerari dagokionez, jakitun dela kalean gero eta gutxiago erabiltzen dela euskara eta borondatea duela euskaraz hitz egiteko. Bai gazte hauengan zein beste gazteengan ezinegonak sumatu ahal izan dut, maila pertsonal batean bizi dutelako euskararen erabileran beherakada hori. Hein batean, ezinegon edo “min” hori despolitizatuta ikusten dut, maila pertsonalean eta etsipenez bizi baitute, kausa sozial, historiko eta politikoengandik aldentuta. Horregatik, ezinegon horren baitan antolatzeke eta finean ezinegon hori politizatzeke beharra ikusten dut; eta horretarako, Larrabetzun, euskararen baitan gazteak antolatzeke talde baten beharra ikusten dut. Izan ere, azkenaldian, ugariak izan dira inguruko herrietan euskararen baitan antolatutako gazteen taldeak. Horren adibide ezagunena Gernikako Mobidu taldea da, baina Bermeon Etxalak zein Arratiako euskara taldea ere adibide argiak dira. Izan ere, gazteei ea horrelako talde bat herrian sortzea egingarri ikusten duten galdetzean, baiezkota erantzun zuten denek, eta askok taldean parte hartzeke borondatea ere adierazi zuten. Izan ere, gauzak aurrera eramateko antolatzea ezinbestekoa da eta gazteak horren jakitun dira. Gainera, herrian Hori Bai gaztetxeak duen erreferentzialtasuna kontuan hartuta, gaztetxetik edo gaztetxearen baitan talde hau sortzea bide egokia izan daitekeela deritzot.

Talde horrekin harremanetan, aurreko proposamena aurrera eramateko, hau da, datu soziolinguistikoak herritar eta gazteengana heltzeke, euskara talde hipotetiko horren sare sozialak erabiltzea bide egokiena izan daitekeela ondorioztatu dute gazteek. Hortaz gain, euskara talde hauek formakuntzarako eta hausnarketarako espazioak ere izan daitezke. Gazte batek ondo dioen bezala, norberak nahi duen hizkuntzan hitz egiteko hautu askearen ideia horri aurre egiteko eta ideia horren atzean dauden faktoreak ikusarazteko espazioak izan daitezke.

Kontsumo eskaintzari dagokionez, gazteek sare sozialetan euskaraz egiten dutenei eta euskaraz egiten denari ikusgarritasuna aitortzeke beharra adierazi dute. Alde batetik, sareetan euskaraz egiten duten eduki sortzaileei ikusgarritasuna emateke beharra adierazi dute eta, bestalde, euskaraz egiten den kontsumo eskaintza ikusarazteke beharra. Hauek aurrera eramateko aukera egokia pelikulen proiektzioak zein bestelako emankizun kulturalen emanaldiak antolatzea izan daitezke, alde batetik

euskaraz izango direnak eta aldi berean gazteentzat erakargarriak izango direnak. Izan ere, duela aste batzuk gazteentzat erakargarria den, hizkuntzaren auzia lantzen duen eta euskaraz azpitulatutako *Kneecap* filmaren emanaldi eta solasaldia antolatu zen Hori Bai gaztetxean. Horrelako ekimenak antolatzeak, azkenean, agerian uzten du euskaraz egiten den eskaintza kulturala erakargarria izan daitekeela, eta bestalde, kontzertuez gain, gaztetxeak erakargarria izan daitekeen bestelako eskaintza kulturala ere eskaini dezakeela.

Bestalde, herriko euskalkia erakargarria zaie eta euskalkian hitz egitea harrotasunez bizi dute. Hala ere, onartzen dute erabiltzen duten euskara “ez dala euskera ona” eta hizkuntza eta aldaeren nahasketaren bidez sortzen dela. Hortaz, herriko euskalkia gehiago erabiltzeko borondatea adierazi dute gazteek. Argi dago gehiago erabiltzeko eroso egin behar dela hizkera horretan, eta eroso egiteko, lehenik eta behin, jakin egin behar dela. Honen harira, herriko euskalkiaren hiztegia handitzeko, herriko jaietan, txosnan egiten den joko bat aipatu dute, oso erabilgarria dena hitz ezberdinak herriko hizkeran zelan esaten diren ikasteko. Izan ere, zenbait hitz herriko hizkeran idatzita egoten dira eta esanahia asmatzen duenak saria irabazten du. Hau bezala, ugariak izan daitezke herriko hizkeraren ezagutza eta erabilera bultzatzeko antolatzen diren ekimenak, hala nola hizkera informala bildu eta bideo, liburuxka zein sareen argitalpenen bidez zabaltzea, lehiaketaren bat egitea, herriko nagusien testigantza eta hizkera jasotzeko elkarrizketak egitea etab.

Institutuari dagokionez, bertan zerbait egiteko beharra adierazi dute gazteek, egoera arazotsu baten baitan bizi baitira. Alde batetik, onartzen dute klasekideek diotenarekiko ezer gutxi egin dezaketela, baina irakasleei argi utzi behar zaiela askotan nahiz eta euskaraz egin nahi, bestelako faktoreek galarazi egiten dutela eta beraien epai eta iruzkinek ondorioak dituztela gazteen hizkuntza-autoestimuan. Guzti hau modu eraginkorrean ikusarazteko eta adierazteko, institutuko euskara taldea bide egokia izan daiteke. Talde hau, gaur egun martxan dago baina bere jarduna oso sinbolikoa da. Izan ere, gela bakoitzetik gazte bat talde horretan parte hartzera behartuta dago eta atsedenaldietan egiten dituzte bilerak. Hau ikusita, normala da pentsatzea talde horretan egon nahi ez duen jendea erdi-behartuta joaten dela eta bilerak atsedenalbian egiten direnez, gehiengoak ez duela gozamenetik bizitzen edo zuzenean ez direla bileretara joaten. Honen aurrean, institutuan euskara talde sendo bat osatzeko beharra dagoela agerikoa da, bertan jendea borondatez egongo dena eta atsedenaldietan bilduko ez dena. Finean, jardun serio eta benetan baliagarria izango duena. Horretarako, institutuko zuzendaritza bera giltzarria da, benetako baliabide eta bide egoki, erakargarri eta eraginkorrak talde honen osaerarako eskaintzea funtsezkoa baita.

Azkenik, gazte hauetako zenbait UEMAren Salto udalekuetan egon dira eta oso balorazio positiboa dute udaleku hauekiko. Izan ere, gehiengoak bueltatzeko nahia adierazi du. Azkenean, gazteek beraiek dioten bezala, horrelako udalekuek udalerrri euskaldunetako gazteekin harremanak egitea ahalbidetzen dute, euskaraz izaten diren harremanak. Modu oso positiboan bizi dute udaleku honen bidez Euskal Herriko txoko ezberdinetako lagunak egitea. Gainera, beste udalerrri euskaldunetako errealitateak ezagutzea oso baliagarria izaten da gazteentzat, hauetako batek adierazi zuen bezala, “herri batzuetan zure edadeko mutilek mutilen artean euskaraz iten deuriela konturatzen zarelako”. Horregatik, Saltotik lortutako harremanei jarraikortasun bat ematea funtsezkoa dela deritzot, euskaraz diren harreman horiek, denborak aurrera egin ahal ere, jarrai dezaten. Finean, udalerrri euskaldunetako gazteen arteko harremanak sendotzea funtsezkoa dela deritzot, bai mutilek beraien arteko harremanak euskaraz izatea posible dela ikusteko zein orokorrean gazte euskalzaleen arteko

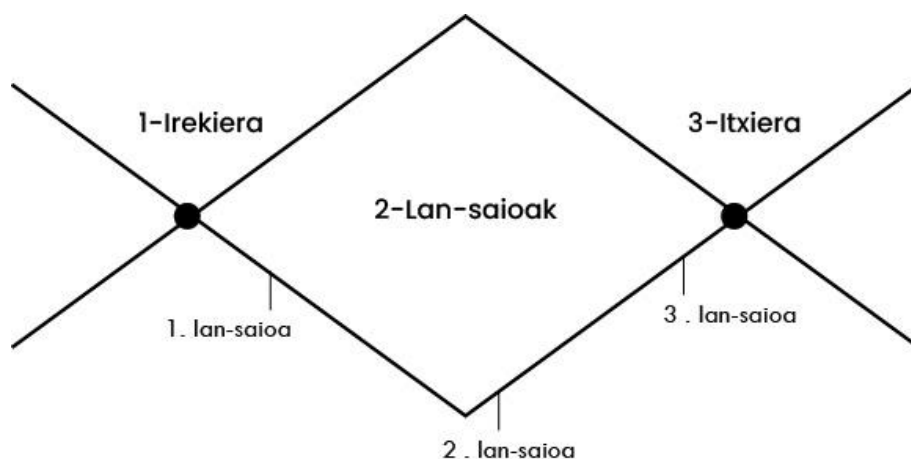
harremanak sendotzeko. Horretarako, udalerri euskaldunen arteko topaketak edo kirol-txapelketak, adibidez, bide egokiak izan daitezke harreman horiek sendotzeko.

9. UDALERRI EUSKALDUNETARAKO TEKNIKA-PROPOSAMENA

Hainbat hilabetez luzatu den prozesu hau oso emankorra izan da, hainbat irakaspen atera ditugu eta finean, oso baliagarria izan da, bai niretzat, gazteentzat zein herriarentzat. Hala ere, erabileraren beherakada hau ez da soilik Larrabetzun eman den gertakizun bat, Euskal Herriko zenbait txokotara zabaltzeko fenomeno da, batez ere udalerri euskaldunetara. Gainera, udalerri euskaldun hauetako zenbaitetan, Larrabetzun bezala, gazteen erabilera da beherakada handiena izan duena azken urteetan. Horrelako udalerrietan zerbait egin behar dela agerikoa da; gazteen erabileraren beherakadaren atzean dagoena eta horri buruz gazteek diotena aztertzea funtsezkoa da eta horretarako bide egokiena, guk Larrabetzun egindakoa bezalako prozesu bat dela deritzot. Horregatik, prozesu guzti honen esperientziaz baliatuz, beste herri batzuetarako baliagarria izan daitekeen lan-ildo eta teknika-proposamen bat eratu dut, helburu, pausu eta egitekoak finkatuz. Hala ere, honekin ez dut esan nahi gazteen errealitate eta hausnarketak ezagutzeko bide bakarra eta egokiena hau denik. Izan ere, burututako lan-saio eta pausu ezberdinak Larrabetzuren eta gazteen ezaugarri eta testuingurura egokitutakoak izan dira. Horregatik, beste udalerri batzuetako gazteekin horrelako prozesu bat aurrera eramatekotan, udalerri eta gazte horien ezaugarri eta testuingurura egokitu beharko da eta beraz, litekeena da zenbait aldaketa egin behar izatea.

Hori horrela, prozesu eta esperientzia honetaz baliatuz, hurrengo lan-ildo osatu dut, egindakoa laburbiltzen duena eta beste udalerrientzako erabilgarria izan daitekeena:

2. irudia: Irekiera-itxiera metodologia

Iturria: norberak egina

1- IREKIERA (Iraila-Urria)

Helburua: ikerketaren parte-hartzaileak finkatzea eta lan-ildo bateratua osatzea

Pausuak:

1. Lehen kontaktazioa

- Giltzarriak izan daitezkeen herriko gazteekin kontaktatu, ikerketaren asmoa partekatu eta interesa izan dezaketen ingurukoei proiektuaren berri ematea eskatu (guk egindakoa).
EDO...
- Deialdi irekia egin (kartelak, institutuan aurkezpento bat...) proiektuaren berri eman eta ikerketaren asmoa partekatuz.

2. Parte-hartzaileak finkatu

- Interesa izan dezaketen gazte horiek identifikatu, beraiekin Whatsapp taldea sortu eta lehen elkarretaratze informalerako eguna, ordua eta lekua adostu.

3. Lehen elkarretaratze informala

- Ikerketaren asmoa modu sakonean helarazi (nondik dator, zergatik zuek, ikerketaren asmoa, izaera parte hartzailea...).
- Helburuak eta ondorengo lan-saioetan landuko diren gaiak denon artean adostu.
 - * Gure kasuan, esku-hutsik ez joateko, nik proposamen batzuk eraman nituen eta gazteekin batera adostu eta osatu genituen.
- Hurrengo lan-saioetan landuko den edukia antolatu eta epeak finkatu.

2- LAN-SAIOAK¹⁶ (Azaroa-Martxoa)

1- Gazte identitateak (Azaroa)

Helburua: gazte identitatea zerk osatzen duen eta non osatzen duten identifikatzea, eta osagai eta toki bakoitzean euskararen presentzia nolakoa den hausnartzea.

Iraupena: 1 - 1.15 ordu

Jarduerak:

1. Aurkezpena (5 min)	
- Testuinguraketa - Saioaren nolakotasuna	- Nondik dator, ikerketaren asmoa... - Iraupena, egingo diren dinamikak...
2. Gaian kokatzea (7-10 min)	
- Zer espero duzue saio honetatik? Nolakoa da zuen harremana euskararekin?	- Galdera zabala, banan-banan erantzutekoa
3. Zerekin lotzen da gazte-identitatea? (30-35 min)	
<u>Ezaugarriak</u> - Gazte bezala, zein dira zuen burua hobeto definitzen duten osagaiak?	- Banaka post-itetan 3 edo 4 ezaugarri idatzi - Arbelean danon aurrean itsatsi eta azaldu - Bakoitzak hiru gomets, garrantzitsuenetan jarri (hirurak batean, bat bat bat...)
<u>Lekuak</u> - Gazte identitate hori zein tokirekin harremantzen duzue?	- Banaka ezaugarri bakoitzarekiko leku bat/pare bat gehitu - Post-iten azpian arbelean idatzi eta azaldu zergatik
4. Euskararen presentzia ezaugarri eta toki horietan (20-25 min)	
- Gehien nabarmendutako ezaugarrietan nolakoa da euskararen presentzia? - Gehien nabarmendutako tokietan nolakoa da euskararen presentzia?	- Taldea bitan banatu eta bakoitzak galdera bat erantzutea - Talde handiari aurkeztu galdera bakoitzari buruz esandakoa

¹⁶ Hurrengo lan-saioen izaera eta landutako edukia guk lehen elkarretaratze horretan adostutakoaren araberakoa da. Beste leku batzuetan litekeena da bestelako gaiak lantzea adostea, beraz, hau ez da orokortu daitekeen lan-ildo.

2- Egoera soziolinguistikoarekiko aurreikuspenak, hizkuntza-praktikak eta erabileran eragiten duten faktoreak (Urtarrila)

Helburuak:

- Euskal Herriko zein udalerriko egoera soziolinguistikoarekiko gazteen aurreikuspenak ezagutzea
- Gazteen hizkuntza-praktikak ezagutzea
- Gazteentzat, erabileran eragiten duten faktore garrantzitsuenak identifikatzea

Iraupena: 1 - 1.15 ordu

Jarduerak:

1. Aurkezpena (5 min)	
- Aurreko saioko laburpena - Saioarean nolakotasuna	- Aurreko saioan egindakoa gogoratu - Iraupena, egingo diren dinamikak...
2. Aurreikuspenak: Kahoot (10 min)	
- Euskal Herriko zein udalerriko datu soziolinguistikoak	- Kahoot bidez, lehiaketa bat egin Euskal Herriko zein udalerriko datu soziolinguistikoak galdetzen (adinaren arabera, generoaren arabera...)
3. Hizkuntza praktikak eta gaitasuna (20-25 min)	
- Testuinguru ezberdinetan, zein hizkuntzetan egiten duzu gehien?	- Marra batean kokatu eta ezker edo eskuinera mugitu kasu bakoitzean gehien egiten duten hizkuntzaren arabera
- Testuinguru ezberdinetan, zein hizkuntzetan egiten duzu ondoen?	- Marra batean kokatu eta ezker edo eskuinera mugitu kasu bakoitzean ondoen egiten duten hizkuntzaren arabera
4. Erabileran eragiten duten faktoreak (30-35 min)	
- Erabileran eragiten duten faktore nagusiak identifikatu - Nahiz eta euskara jakin, ez erabiltzea eragiten duten faktore nagusiak identifikatu	- Banaka post-itetan 3 edo 4 faktore idatzi - Arbelean danon aurrean itsatsi eta azaldu - Bakoitzak hiru gomets, bakoitzeko garrantzitsuenetan jarri (hirurak batean, bat bat bat...)

3- Hizkerak eta hizkuntza-ideologiak (Martxoa)

Helburuak:

- Gazteek hizkera eta aldaera bakoitzarekiko dituzten iritzi eta hurbilpenak ezagutzea.
- Gazteen hizkuntza-ideologiak aztertzea.

Iraupena: 50 min- ordu 1

Jarduerak:

1. Aurkezpena (5 min)	
- Aurreko bi saioetako laburpena - Saioaren nolakotasuna	- Aurreko saioetan egindakoa gogoratu - Iraupena, egingo diren dinamikak...
2. Hizkerak eta ezaugarriak (15-20 min)	
- Hurrengo bideoetan, zelako hizkera erabiltzen dute? - Nolako ezaugarriak lotzen dizkiozue hizkera bakoitzari?	- 3 bideo jarri: euskara batuan, herriko euskalkian eta euskara eta gaztelaniaren arteko nahasketan - Hizkera bakoitzari lotutako ezaugarriak banaka pentsatu eta gero arbelean idatzi
3. Hizkuntza-ideologiak (15 min)	
- Bi egoera planteatu, eta bakoitzean zer erantzungo luketen galdetu	- Atzerritar bati azaldu hemen zergatik egiten dugun euskaraz - Udalerri oso euskalduneko bati azaldu hemen zergatik egiten dugun euskaraz - Bi taldetan jarri, bi galderak erantzun eta gero talde handiarekin partekatu
4. Sentimenduak (15 min)	
- Egoera batzuk planteatu eta horietako bakoitzean nola sentitzen diren galdetu	- Helduek “euskaraz egin” esatean, beti erderaz egin dizun lagun batek euskaraz egiten hastean... - Talde handian denok batera erantzun

3- ITXIERA (Maiatza)

Helburuak:

- Ikerketaren ekarpenak eta ateratako ondorioak parte-hartzaileei bueltatzea
- Aurrera begirakoak eta egin daitezkeen proposamenak pentsatzea

Iraupena: 1 - 1.15 ordu

Jarduerak:

1. Aurkezpena (5 min)	
- Aurreko hiru saioetan egindakoa - Saioaren nolakotasuna	- Aurreko saioetan egindakoa gogoratu - Iraupena, egingo diren dinamikak...
2. Deboluzioa (20-25 min)	
- Ikerketaren ekarpen eta ondorioak gazteei plazaratzea	- Ikerketaren aurkezpena egin, batez ere ekarpen eta ondorioetan zentratuz - Alderdi garrantzitsu eta interesgarrienak nabarmentzeko eskatu eta zerbait ez ulertzekotan galderaren bat egitea eskatu
3. Aurrera begirakoak (30-35 min)	
- Ikerketaren ondorioei dagozkien proposamenak pentsatu	- Ondorio bakoitzarekiko bertan ekiteko helburuak aurkeztu (ikertzaileak) - Binaka, 2/3 helburu garrantzitsuenak identifikatzeko eskatu eta helburu horiek lortzeko proposamenak pentsatu - Proposamenak arbelean idatzi
4. Euskara-taldeak (10 min)	
- Gazteen euskara talde bat sortzea posible ikusten duzue? Parte-hartzeko interesa izango zenukete?	- Beste herrietako gazteen euskara-taldeak adibideak jarri - Galdetu ea posible ikusten duten horrelako talde bat herrian sortzea - Parte hartzeko interesari buruz galdetu, rolak galdetuz (talde motorrean, ekintzaren bat antolatzen, ekintzetan parte-hartzen...)

10. BIBLIOGRAFIA

- Altuna, J. eta Hernandez, J.M. (2017). *Gazteak euskararen jolastokian*. Euskera: Euskaltzaindiaren lan eta agiriak 2(65), 445-479.
- Altuna, J.; Hernandez, J.M. eta Iñarra, M. (2021). *Babesguneak: Euskal hiztun gazteak aktibatzen aukera*. Andoain: BAT Soziolinguistika Aldizkaria
- Altuna, J. (2023). *Hizkuntzaren funanbulistak. Hizkuntza-sozializa zioa kirol eremuan adin eta generoan ardaztuta*. Doktorego tesia. UPV/EHU
- Altuna, J. (2024). *Hizkuntza-koreografia berriak: zer erakusten digute nerabeek egungo hizkuntza egoeraz?*. Andoain: Jakin aldizkaria, 262
- Amonarriz, K. (2019). *Euskararen bidegurutzetik*. Donostia: Elkar
- Amorrortu, E. (2005). *Gazte hizkeraren bila? Soziolinguistikatik hausnarketa pare bat*. *Gazte Hizkera* (35-43). Urtxintxa.
- Berrio-Otxoa, K.; Martínez, Z. eta Hernandez, J.M. (2003). *Gaztetxoak eta Aisialdia. Etorkizuna aurreikusten (2001-2002)*. Soziologiako Euskal Koadernoak 13. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- Eizaguirre, M. eta Zabala, N. (2006). *Investigación acción participativa (IAP)*. Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo. Hegoa. UPV/EHU
- Euskararen Aholku Batzordea (2016). *“Gu Gazteok” 12-14 urteko gazteen hizkuntza egunerokotasunera hurbiltzeko ikerketa parte-hartzailea*. Euskararen Aholku Batzordea, Gazteriaren Batzorde-atala. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza, Kultura eta Hizkuntza Politika Saila
- Euskararen Aholku Batzordea (2020). *2017-2020 urteetako oroitidazkia*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza, Kultura eta Hizkuntza Politika Saila
- Eusko Jaurlaritza (2021). *VII. Inkesta Soziolinguistikoa*. Euskal Herria, Euskal Autonomia Erkidegoa, Nafarroa, Iparraldea. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Eustat (2021). *2 urteko eta gehiagoko biztanleria etxeko hizkuntzaren (hizkuntzaren erabilera) arabera*.
- Feixa, C. (1999). *De jóvenes, bandas y tribus. Antropología de la juventud*. Barcelona: Ariel
- Furundarena, J.; Sánchez, L. eta Izeta, J. (2022). *Euskal Herriko gazteen hizkuntza-autoestimua. Analisia eta euskararen erabilera hauspotzeko proposamenak: unitate didaktikoak eta aisialdiko jarduerak*. Azpeitia: Udalerri Euskaldunen Mankomunitatea

- Goikoetxea, G. (2022). *Zer gertatzen ari da udalerri euskaldunetan?*. Andoain: BAT Soziolinguistika Aldizkaria, 125, 73-91.
- Hernandez, J. M. (2011). *Baina gu ere gazteak izan ginen! Gazte euskalduna izatearen esanahia atzo eta gaur*. Euskera: Euskaltzaindiaren lan eta agiriak, 55(2), 579-607.
- INE (2022). *Población por sexo, municipios y edad (grupos quinquenales)*.
- Iurrebaso, I. (2023). *Hizkuntza gutxituen jarraipena, ordezkapena eta indarberritzea neurtzeko demolinguitikazko tresna metodologikoak garatzen. Euskal Herrirako aplikazio praktikoa*. Doktore tesia. Bilbo: UPV/EHU
- Iurrebaso, I. (2024). *Euskararen egoera gaur: zer diote datuek?* Azpeitia, otsailaren 2a
- Martínez, Z. (2023). *Investigación-acción participativa: elementos distintivos*. Madrid: Fundación IS+D
- Pérez, E. eta Zulaika, E. (2016). *Adierazgarritasun zantzuak euskal gazteen txatetan*. Bilbo: Deustuko Unibertsitatea
- Soziolinguistika Klusterra (2009). *Gazteen hizkuntza erabileran eragiten duten faktoreen azterketa. Emaizten txostena*.
- Soziolinguistika Klusterra (2011). *Erabileraren GPSa. Gazteen hizkuntza erabileran kokatu eta bertan esku-hartzeko gida*.
- Soziolinguistika Klusterra (2020). *Tokian-tokiko hizkuntza aktibazioa. Herritarrek eta euskara: aktibaziorako prozesua eta gakoak*.
- Soziolinguistika Klusterra (2021). *Hizkuntza erabileraren kale-neurketa. Euskal Herria, 2021. Txosten teknikoak*.
- Soziolinguistika Klusterra (2021). *Hizkuntza erabileraren kale-neurketa. Larrabetzu, 2021*.
- Soziolinguistika Klusterra (2022). *Hizkuntza erabileraren kale-neurketa. Uemako udalerriak eta tolosaldea, 2021. Txosten teknikoak*.
- Soziolinguistika Kulusterra (2023). *Euskara eta gazteen ekimena Beasainen. Hizkuntza-aktibazioa eta gazteak Goierriin*.
- UEMA (2022). *EAEko udalerri euskaldunak. 1981-2021eko zentsuak*.
- UEMA (2023). *Inkesta Soziolinguistikoa. Udalerrri euskaldunak 1991-2021*.
- UEMA (2024). *AROA txostena, Larrabetzu*.

Zalbide, M. (2018). *Arnasguneak. Etorkizuneko erronkak*. Andoain: BAT Soziolinguistika Aldizkaria 110, 11-78.

11. ERANSKINAK

1. ERANSKINA: Lan-saioetako gidoiak

1. SAIOA: IDENTITATE-ELEMENTUAK (1 - 1.15 ordu)

Materiala: Post-it, boligrafoak, arbelerako errotulkiak, gometsak, aulkiak eta mahaia bi

1. AURKEZPENA (5 min)

Testuinguraketa labur bat (gogoratzea):

- Zer da hau, nondik, zergatik...
- Zer bilatzen da, zer eskatuko zaizue
- Saioaren nolakotasuna (aurkezpena eta dinamiken nolakotasuna) eta iraupena azaltzea.

2. EZAGUTZA/AURKEZPEN DINAMIKA (7 min)

- Zer espero duzue saio honetatik?
- Zelakoa da zuen harremana euskararekin? (Galdera zabala, ea bakoitzak zer erantzuten duen)

3. ZEREKIN LOTZEN DA GAZTE IDENTITATEA: (30-35 min)

3.1. Ezaugarriak. Gazte bezala, zein dira zuen burua hobeto definitzen duten osagaiak? (3-4 elementurekin lotu).

- Banaka post-itetan 3 edo 4 ezaugarriarekin lotu (3 min)
- Arbelan danon aurrean itsastea eta azaltzea zergatia labur (10 min)
- Bakoitzak hiru gomets, garrantzitsuenetan jarri (hirurak batean, bat bat bat...) (5 min)

3.2. Lekuak. Gazte identitate hori zein tokirekin harremantzen duzue? Aurrekoan gehien irten direnak zein lekurekin harremantzen dira?

- Banaka ezaugarri bakoitzarekiko leku bat/pare bat gehitu (3 min)
- Post-iten azpian arbelean idatzi eta azaldu zergatik (10 min)

4. EUSKARAREN PRESENTZIA EZAUGARRI/TOKI HORIETAN (20 min)

4.1. Bi talde txiki: (10 min)

1. Ateratako ezaugarri bakoitzean, euskararen presentzia nolakoa da?
 - Gehien nabarmendutako ezaugarrietan nolakoa da euskararen presentzia
2. Ateratako toki bakoitzean euskararen presentzia nolakoa da?
 - Gehien nabarmendutako tokietan nolakoa da euskararen presentzia

4.2. Aman komunean jarri talde bakoitzan hitz egindakoa (10 min. 5 eta 5)

2. SAIOA: HIZKUNTZA-PRAKTIKAK (1.15 ordu)

Materiala: Post-it, boligrafoak, mugikorra (esan ekartzeko), arbelerako errotulkiak, gometsak, aulkiak eta mahai bi, saria kahooterako (Txupa-txups)

1. AURKEZPENA (5 min)

Testuinguraketa labur bat (gogoratzea):

- Aurreko saioan egindakoa (argazkiak barne)
- Saioaren nolakotasuna (aurkezpena eta dinamiken nolakotasuna) eta iraupena azaltzea.

2. 1. DINAMIKA: KAHOOT (10 min)

- Datu soziolinguistikoak: Euskal Herria, Larrabetzu, adin-taldeak, generoa...

Galderak/baieztapenak:

- Zenbatekoa da euskararen kale-erabilera Euskal Herrian?
- Euskaraz gehien hitz egiten duen adin-taldea, Euskal Herrian
- Euskaraz gutxien hitz egiten duen adin-taldea, Euskal Herrian
- Zenbatekoa da euskararen kaleko erabilera Larrabetzun?
- Euskaraz gehien hitz egiten duen adin-taldea, Larrabetzun
- Euskaraz gutxien hitz egiten duen adin-taldea, Larrabetzun
- Azken urteetan, gazteen euskararen erabilerak gora egin du Larrabetzun
- Larrabetzun neskak mutilek baino gehiago egiten dute euskaraz

3. 2. DINAMIKA: EZKER/ESKUIN (30 min)

3.1. Euskara edara (20 min)

Hurrengo testuinguruetan, zein hizkuntzetan egiten duzue gehien

- Etxean gurasoekin
- Etxean, neba-arreba lehengusuekin...
- Kuadrillakoekin, banan-banan
- Kuadrillakoekin, talde handian
- Entrenamenduetan, taldekideekin
- Entrenamenduetan, etrenatzaileekin
- Musika entzuten, bakarrik
- Musika entzuten, taldean
- Serieak, pelikulak, telebista...
- Mugikorretik lagunekin

Hurrengo testuinguruetan, zein hizkuntzetan moldatzen zarete hobeto?

- Klaseko lan baterako idazlan bat idazten
- Kalse aurrean aurkezpen bat egiten
- Klasekideekin, klaseko lan bati buruz

- Futbolean, taldekide bati zuzenketa bat egiteko
- Txiste bat kontatzeko
- Partidu batean epailea iraintzeko
- Lagunak iraintzeko

3.2. Ados/ez ados (10 min)

Hurrengo esaldiekin ados zaudete?

- Noizbait helduengatik (irakasle, guraso...) kriminalizatuta/epaituta sentitu naiz euskara gutxi erabiltzeagatik
- Noizbait burla egin didate euskaraz hitz egiteagatik
- Noizbait burla egin diot norbaiti euskaraz hitz egitegaitik
- Euskaraz hitz egitean nahita sartzen ditut erdarazko hitzak
- Eskolan egon nintzenean, LHn, euskeraz gehiago egiten nuen orain baino
- Lehen euskaraz gehiago egiten nuen herriko lagunekin orain baino
- Mutilekin hitz egitean euskaraz gehiago egiten dut neskekin hitz egitean baino

4. 3. DINAMIKA: ERABILTZEA/EZ ERABILTZEAN ERAGITEN DUTEN FAKTOREAK (30 min)

EUSKARA ERABILTZEA ERAGITEN DUTEN FAKTOREAK (3-4 jarri)	EUSKARAZ JAKIN ETA EZ ERABILTZEA ERAGITEN DUTEN FAKTOREAK (3-4 jarri)

- Paperean bakoitzak faktoreak jarri, lehenengo erabileran eragiten duten faktoreak eta gero nahiz eta euskaraz jakin ez erabiltzeko faktoreak
- Post-itetan jarri eta arbelan itsatsi
- Gometsak jarri garrantzitsuenak direla uste dituzuenetan

3. SAIOA: HIZKUNTZA-DISKURTSO ETA HAUSNARKETAK (ordu 1)

Materiala:- pantaila, boli, post-it, arbela, arbeleko errotulkiak, aulkiak eta mahai bi

1. AURKEZPENA (5 min)

- Aipatu aurreko bi saioetan egindakoa eta egiteko geratzen zaiguna
- Saioaren nolakotasuna (aurkezpena eta dinamiken nolakotasuna) eta iraupena azaltzea.

2. 1. DINAMIKA: HIZKERAK ETA EZAUGARRIAK

Ikusi hurrengo bideoa eta fijatu: zelako hizkera erabiltzen dute?

- <https://www.instagram.com/reel/DEe9AkYliQV/?igsh=MXZvZnZoZ2tjZWWh4cA==>
- <https://www.eitb.eus/eu/telebista/programak/herri-txiki-infernu-handi/larrabetzu/bideoak/osoia/3794376/bideoa-larrabetzuko-falcon-crest-zuhaitz-lamas-el-rey-de-las-amamas/>
- <https://www.instagram.com/reel/C8y3AkWsJvM/?igsh=bGJka25uYjdzbTRy>

Ondorengo hizkera ezberdinei, nolako ezaugarriak lotzen dizkiozue?

- Banaka pentsatu eta gero arbelean idatzi

3. 2. DINAMIKA: HIZKUNTZA-IDEOLOGIAK

Hurrengo egoeretan, zer erantzungo zenuket?

Egoerak:

- Elkar-trukeko batek galdetzen dotzue zegaitik iten duzuen euskeraz, hemen gaztelania edukita eta jakinda hizkuntza baliagarriagoa dela, handiagoa dalako, zergatik egiten duzue euskeraz?
- Azaldu Saltoko lagun bati, Azkoitiar bati, zergatik Larrabetzu Bilbo Handian egonda eta inguruan erderaz hainbeste egiten dela kontuan izanda, guk zergatik egiten dugun euskaraz

4. 3. DINAMIKA: SENTIMENDUAK

Hurrengo kasuetan, nola sentitzen gara?

- Erderaz entzun eta helduek esatean “euskeraz in”
- Lortzen dozunean lagun artean euskeraz itea, edo kuadrillakoak ez diren herrikoakaz euskeraz itean
- Institutoko pertsona bat, betidanik erderaz in dotzuna, eta de repente egun batean haste datzu euskeraz iten. Zure reakzioa, zelan hartuko zendun, zelan sentituko zinateke?
- Lagun horrek, euskeraz iten dosku eta hitz batzuetan erratzen da. Gure errekaioa? Zuzendu bai/ez, nola zuzendu?
- Kuadrillan euskeraz iten zabiz lagun bategaz, eta beste lagun batek entzuten zaitue eta hasten da zuek “bazilatzen” euskaraz hitz egiteagatik, edo konbertsazioan sartzen da, euskaraz, baie iraingarria den euskara batean
- Bilbora zoaz, adibidez Zubiartera (euskara entzutea espero ez dozun leku batera) eta entzuten dozu gazte kuadrilla bat euskaraz hitz egiten. Zein da zuen errekaioa? Zelan sentitzen zarie?

4. SAIOA: DEBOLUZIOA ETA AURRERA BEGIRAKOAK (ordu 1)

*Materiala: pantaila, boligrafoak, orriak inprimatuta, post-itak, arebela, arbeleko errotulkia, aulkiak

AURKEZPENA (5 min)

Aipatu aurreko hiru saioetan egindakoa eta egiten ari garena

- Gazte identitatea
- Hizkuntza praktikak
- Hizkerak eta diskurtsoak
- Gaurkoa, deboluzioa eta aurrera begirakoak

Saioaren nolakotasuna (aurkezpena eta dinamiken nolakotasuna) eta iraupena azaltzea. Audioa eta argazkiak ingo direla abisatu

1. DEBOLUZIOA (20 min)

- GRALaren aurkezpena defentsan egoeran (ondo testuinguratu defentsan egoera).
- Gazteen ideia interesgarri eta galderak bildu (5 min)

2. AURRERA BEGIRAKOAK (20 min)

- Ikerketaren ondorio bakoitzari, bertan ekiteko helburuak aurkeztu (10 min)
- Talde txikian, 2/3 aukeratu eta helburu bakoitza lortzeko zer egingo zenukete? (15 min)

3. EUSKARA TALDEAK (10 min)

- Euskera taldeen bideo eta argitalpenak erakutsi (5 min)

[Mobidu Gernike](#)

[Bermeo Etxalak](#)

[Arratiako euskera elkarte](#)

- Horrelako zerbait Larrabetzun egitea egingarria da? Ondo ikusten duzue?
- Horrelako talde bat sortzekotan parte-hartzen interesatuta egongo zinatekete? (5min)
- Larrabetzun horrelako talde bat sortzekotan, non kokatuko liratekeen galdetu (talde motorrean, ekintzaren bat antolatzen laguntzen, ekintzaren batean parte hartzen edo kanpo), izenekin post-itak itsatsiz.

2. ERANSKINA: Parte hartzaileen kodeketa

Dinamizatzailea → D01

Gazte mutila → GM1, GM2, GM3...

Gazte neska → GN1, GM2, GM3...

3. ERANSKINA: Gazteen-identitate osaeran garrantzitsuak diren espazioen euskararen presentzia eta ezaugarriak

* Puntu eta letra horien tamaina, leku bakoitzeko ikusten duten euskararen presentziaren arabera da. Beltzez dauden ezaugarriak, bestalde, identitatearen osaeran garrantzitsuak diren eta leku bakoitzarekin harremantzen dituzten osagaiak dira.